POLSKIE ŻYCIE ARTYSTYCZNE
W LATACH 1944-1960

TOM 9

Rok 1955

CZ. I

POLSKIE ŻYCIE ARTYSTYCZNE W LATACH 1944-1960

POLSKIE ŻYCIE ARTYSTYCZNE W LATACH 1944-1960

redaktor naczelna
Anna Wierzbicka

INSTYTUT SZTUKI POLSKIEJ AKADEMII NAUK
PRACOWNIA DOKUMENTACJI SZTUK WIZUALNYCH XX-XXI WIEKU

POLSKIE ŻYCIE ARTYSTYCZNE W LATACH 1944-1960

Anna Marcinowska
Katarzyna Anna Kesling
Anna Straszewska

TOM 9

ROK 1955
CZĘŚĆ I: STYCZEŃ-CZERWIEC

WARSZAWA 2023

Redakcja naukowa
Hanna Faryna-Paszkiewicz
Irina Gavrash
Anna Wierzbicka
Karolina Łabowicz-Dymanus

Indeksy
Ivona Haurash

Łamanie i opracowanie graficzne
Aleksandra Fedorowicz-Jackowska

Projekt okładki serii
Jakub Kozik

Projekt okładki Diariusza za rok 1955
Aleksandra Fedorowicz-Jackowska

Wybór ilustracji
Katarzyna Anna Kesling

Praca naukowa finansowana w ramach programu Ministra Edukacji i Nauki
pod nazwą „Narodowy Program Rozwoju Humanistyki" w latach 2018-2023, nr projektu 11H 18 0026 86,
kwota finansowania 842 998,00 PLN

NARODOWY PROGRAM
ROZWOJU HUMANISTYKI

© Copyright by Instytut Sztuki PAN, Warszawa 2023
ISBN 978-83-66519-62-6

Wydawca: Instytut Sztuki PAN
ul. Długa 28, 00-950 Warszawa
tel. 22 504 82 58

Druk i oprawa: ARGRAF sp. z o.o.
ul. Jagiellońska 80, 03-301 Warszawa
tel. 22 811 51 11
www.argraf.pl

Anna Wierzbicka

ROK 1955 – ROK „ODWILŻY"

Odwilż, tytuł powieści Ilji Erenburga otwarcie krytykującej stalinizm, która w przekładzie Jana Brzechwy ukazała się nakładem Państwowego Instytutu Wydawniczego w 1955 roku, stało się określeniem symbolizującym zmiany w dziedzinie polityki i kultury nie tylko w Związku Radzieckim, ale także w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej[1]. Koniec „zimnej wojny" przypieczętowała konferencja w Genewie, trwająca od 18 do 23 lipca 1955 roku, z udziałem przywódców czterech mocarstw (Francji, Stanów Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii i Związku Radzieckiego), podczas której wymieniano poglądy na temat m.in. rozszerzenia kontaktów Wschód-Zachód. Zaprezentowane w niniejszym tomie wydarzenia artystyczne rozgrywające się od stycznia do grudnia 1955 roku potwierdzają fakt, że był to rok wyjątkowy, rok „odwilży" i wielu przemian, nie tylko obejmujących piśmiennictwo o sztuce, ale także wszystkie gałęzie sztuk wizualnych: malarstwo, grafikę, rysunek, rzeźbę, fotografię, jak również architekturę. Coraz odważniej odchodzono od doktryny socrealizmu, podejmując tematykę oderwaną od życia codziennego oraz eksperymenty formalne, pojawiły się awangardowe grupy artystyczne (Grupa 55 w Warszawie i Grupa R-55 w Poznaniu), wszczęto dysputy nad architekturą negatywnie oceniające dotychczasowe realizacje, podejmowano śmiałe projekty rzeźbiarskie i dekoracje uliczne. Forpocztą tych zmian była XI-ta Sesja Rady Kultury i Sztuki mająca miejsce w poprzednim roku[2], do której odwoływało się wielu publicystów, artystów i polityków biorących udział w toczących się w roku 1955 dyskusjach otwarcie krytykujących realizm socjalistyczny, postulujących dowolność stylistyczną i tematyczną wystawianych prac oraz autonomię wypowiedzi artystycznej. Otrzymali przyzwolenie Partii. Na III Plenum KC PZPR (zob.: 21-24 I Warszawa), wobec narastającego niezadowolenia społecznego, referat wiodący o „zadaniach partii w walce o umacnianie codziennej więzi z masami pracującymi", w którym po raz pierwszy w historii Partii poddano krytyce system kontroli aparatu bezpieczeństwa, wygłosił Bolesław Bierut. W toku obrad negatywnie oceniono m.in. oderwanie organizacji partyjnych od mas, instrumentalne traktowanie związków zawodowych, politykę wewnątrzpartyjną i prasową Bieruta. Jerzy Morawski, nowo mianowany sekretarz KC PZPR, któremu teraz w Komitecie Centralnym podlegały Wydziały Propagandy, Kultury, Nauki i Szkół Wyższych, zapowiedział m.in. „wydatne ulepszenie informacji" o wydarzeniach rozgrywających się w kraju i za granicą oraz walkę z przejawami tłumienia krytyki, zachęcając jednocześnie do wzmożenia na łamach prasy śmiałych dyskusji „na różne tematy z dziedziny polityki, kultury"[3]. Uchwały III Plenum otworzyły zatem drogę do bardziej zróżnicowanego sposobu uprawiania propagandy kulturalnej oraz przyczyniły się do ogromnego wzrostu liczby opublikowanych artykułów o charakterze dyskusyjnym i polemicznym. Do uchwał Plenum odnieśli się Leon Kruczkowski, prezes Związku Literatów Polskich i Włodzimierz Sokorski, ówczesny minister Kultury i Sztuki. Kruczkowski potępił schematyzm i naturalizm, proponując nowe odczytanie realizmu socjalistycznego jako bogactwo form i stylów, jednocześnie przestrzegając przed całkowitą „suwerennością" sztuki[4]. Sokorski natomiast,

1 Pierwodruk opublikowany został w moskiewskim miesięczniku „Znamya" w maju 1954 roku.

2 Zob.: 14-15 IV Warszawa, w: *Polskie życie artystyczne w latach 1944-1960*, t. 8*, Rok 1954*, cz. 1: *styczeń-czerwiec*, oprac. Anna Wierzbicka, Warszawa: Instytut Sztuki PAN 2021, s. 184-206.

3 Jerzy Morawski, *III Plenum KC PZPR*, „Nowe Drogi", 1955, nr 2, s. 14-17.

4 Leon Kruczkowski, *Front kulturalny w świetle III Plenum*, „Nowe Drogi", 1955, nr 3, s. 3-10.

powołując się na „ideologiczny przełom" zapoczątkowany przez II Zjazd PZPR (10-17 III 1954) i postanowienia XI-tej Sesji Rady Kultury i Sztuki, postulował dalszą walkę o realizm socjalistyczny w oparciu o zasady demokracji socjalistycznej oraz kolegialne decyzje podejmowane także z uwzględnieniem opinii związków twórczych, nie kwestionował jednak „sensu i racji istnienia aparatu państwowego"[5]. Asekuracyjne jeszcze wypowiedzi obu działaczy sprowokowały Jadwigę Siekierską do zajęcia bardzo odważnego, zdecydowanego stanowiska w sprawie wolności twórczej, która nie powinna być odgórnie narzucana[6], co z kolei skrytykował Andrzej Weber, opowiadając się za kierowniczą rolą Partii w dziedzinie kultury[7]. Wszystkie cztery, ogromnej wagi, wypowiedzi zostały w całości przytoczone w *Diariuszu*. Będą charakterystyczne dla publicystyki w roku 1955. Jedni krytycy śmiało opowiadali się za swobodą artystyczną we wszystkich dziedzinach sztuki, inni trwali przy swoich dotychczasowych poglądach, nie akceptując „nowego", a jeszcze inni przyjęli wygodną pozycję środka.

Liberalizacja była szczególnie widoczna na polu kultury. O decentralizacji zarządzania kulturą oraz konieczności przewartościowania i pogłębienia realizmu socjalistycznego, a także poszerzenia poszukiwań formalnych, Włodzimierz Sokorski będzie mówił podczas XIV-tej Sesji Rady Kultury i Sztuki (zob.: 18 II Warszawa) poświęconej ocenie działalności Ministerstwa Kultury i Sztuki w roku 1954 i dalszym planom[8]. Dysputy i wypowiedzi, dotyczące zadań i roli ministerstw, szkół, instytutów naukowych, a także stanu literatury, teatru, muzyki i sztuk wizualnych stawały się coraz bardziej śmiałe. Podczas XV-tej Sesji Rady Kultury i Sztuki (zob.: 27-29 V Sopot) wszczęto problematykę dotyczącą szkolnictwa artystycznego, postulując m.in. zmiany w rekrutacji studentów i zmiany programowe. XVI-ta Sesja Rady Kultury i Sztuki (zob.: 29-30 VI Warszawa), poprzedzona posiedzeniem rozszerzonego Prezydium Rady Kultury i Sztuki (zob.: 26-27 III Nieborów), poświęcona została ocenie dorobku literatury i sztuki ostatniego 10-lecia. Głos zabrali Włodzimierz Sokorski i Stefan Żółkiewski – ich referaty stanowiły podstawę do dalszej dyskusji z udziałem działaczy kulturalnych, artystów (Aliny Szapocznikow), krytyków sztuki (Janusz Bogucki, Aleksander Jackowski), domagających się autonomii twórczej i docenienia awangardy. Negatywnie oceniono też instytuty Polskiej Akademii Nauk jako „monopolistyczne ośrodki jednej szkoły" uniemożliwiające rozwój krytyki naukowej, wymianę poglądów i niezależność prowadzonych badań[9]. Podczas II Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej w Sprawie Badań nad Sztuką, która odbyła się w Warszawie w Państwowym Instytucie Sztuki (PIS) (zob.: 30 V-4 VI Warszawa), Juliusz Starzyński, niegdyś uczestnik konferencji w Nieborowie[10], wygłosił referat postulujący konieczność konfrontacji „własnych" osiągnięć z dorobkiem postępowej kultury innych krajów. Na konferencji przedstawiono 29 referatów ze wszystkich dziedzin sztuki, które opublikowano następnie w podwójnym numerze pisma „Materiały do Studiów i Dyskusji" nr 23/24, koncentrujących się nie tyle na

5 Włodzimierz Sokorski, *Trzecie Plenum i sprawy kultury*, „Przegląd Kulturalny", 1955, nr 5, s. 1.

6 Jadwiga Siekierska, *„O sztuce winni decydować ludzie sztuki…,* „Przegląd Kulturalny", 1955, nr 8, s. 2.

7 Andrzej Weber, *Słuszne intencje i fałszywe wnioski*, „Trybuna Ludu", 1955, nr 71 (13 III).

8 Jaromir Ochęduszko, *Przed nową drogą*, „Przegląd Kulturalny", 1955, nr 9, s. 2 (tu obszerna relacja dotycząca wypowiedzi Włodzimierza Sokorskiego).

9 Marta Fik, *Kultura polska po Jałcie. Kronika lat 1944-1981*, Londyn: Polonia 1989, s. 216.

10 Zob.: 12-13 II Nieborów, w: *Polskie życie artystyczne w latach 1944-1960*, t. 3*, Rok 1949,* oprac. Anna Straszewska przy współpracy Anny Agnieszki Szablowskiej, Warszawa*:* Instytut Sztuki PAN 2012, s. 42-47.

zadaniach ideowych i metodologicznych, co na omówieniu stanu badań, rozwoju i dokonań poszczególnych dyscyplin. „Rolą sztuki – nie jest powtarzanie tego, o czym wszyscy wiedzą. Partyjność sztuki – to nie powtarzanie za Partią i tłumaczenie na język artystyczny tego, co odkryła i powiedziała już Partia" – pisał otwarcie w numerze 11 „Przeglądu Kulturalnego" z roku 1955 Jerzy Ćwiertnia, inicjując tym samym dyskusję wokół realizmu, zadań dzieła artystycznego i jego przekazu, roli deformacji w sztuce oraz popularyzacji współczesnej, zachodniej twórczości[11]. Wcześniej, takie słowa i taka dyskusja nie mogłyby ukazać się drukiem. Nie wszyscy jednak publicyści zgadzali się z tezami Ćwiertni. Krytycznie oceniali je: Zdzisław Polsakiewicz i Roman Zimand, natomiast przychylnie do poglądów malarza ustosunkowali się Mieczysław Jastrun, Józef Wilkoń oraz Wiesław Borowski i Jerzy Ludwiński, apelujący jednocześnie o otwarcie jak najszerzej drzwi na nowoczesną twórczość. Warto zwrócić też uwagę na wypowiedzi teoretyków towarzyszące ekspozycji Bogusława Szwacza (zob.: III Warszawa), jak chociażby Bohdana Czeszko, który przywołując Wystawę Prac Plastyków Nowoczesnych w Klubie Młodych Artystów i Naukowców z roku 1947[12], porównał ją do obecnej prezentacji, naigrywając się z, jego zdaniem, miernych, abstrakcyjnych obrazów malarza, wykonanych, w dodatku, przez artystę należącego do Partii[13]. Pomimo tych zachowawczych jeszcze głosów, wyraźnych zwłaszcza w tekstach krytyków sztuki publikowanych w pierwszej połowie roku 1955, teoretycy, ludzie pióra, literaci i sami artyści, podejmowali otwartą już, często nie przebierającą w słowach, polemikę z dotychczasową polityką kulturalną państwa. Urządzane w wielu polskich miastach ekspozycje z okazji 10-lecia PRL-u również dawały asumpt do krytycznej dyskusji na temat dorobku artystycznego ostatniej dekady i działalności poszczególnych ośrodków[14]. Zapewne jedną z przyczyn, dla których kilkakrotnie przesuwano termin realizacji planowanej, ogólnopolskiej wystawy sztuki 10-lecia, było narastanie przekonania, że jak to ujął Olkiewicz, recenzując wystawę „X-lecia plastyki Wybrzeża", w okresie tym „niedobrze działo się w naszej plastyce"[15]. Poza tym, zdaniem Stanisława Brodziaka, zorganizowanie okazałej, retrospektywnej wystawy nastręczy nawet „najbardziej idealnemu jury" szeregu trudności z powodu nierozstrzygnięcia dotąd kwestii: czy dobór eksponatów miałby nastąpić według „niezbyt skrystalizowanych kryteriów obecnego okresu tzw. »odwilży« […]", czy należy raczej eksponować prace wyróżnione w latach ubiegłych. To drugie rozwiązanie mogło dać – zdaniem malarza – wynik „żenujący zarówno dla Komisji Artystycznej, jak i wielu twórców"[16]. Wydaje się, że – w przeważającej mierze negatywna – ocena wystaw 10-lecia organizowanych przez poszczególne ośrodki oraz uzasadniona obawa, aby ogólnopolska wystawa obrazująca dorobek 10-lecia plastyki w PRL nie stała się „pewnego rodzaju panopticum osobliwości", spowodowały porzucenie myśli o realizacji tego przedsięwzięcia.

11 Jerzy Ćwiertnia, *O smaku destylowanej wody, o metodzie uchylania drzwi i jeszcze o kilku sprawach natury artystycznej*, „Przegląd Kulturalny", 1955, nr 11, s. 8.

12 Zob.: 30 XI Warszawa, w: *Polskie życie artystyczne w latach 1944-1960,* t. 1, *Lata 1944-1947,* oprac. Barbara Wojciechowska, Grażyna Kurkowska, Katarzyna Anna Kesling, Anna Agnieszka Szablowska, Anna Wiszniewska, Joanna Stacewicz-Podlipska, Warszawa: Instytut Sztuki PAN 2012, s. 520-524.

13 Bohdan Czeszko, *Oczyma przyjezdnego*, „Trybuna Ludu",1955, nr 98 (9-10 IV).

14 Zob.: 1-29 V Toruń, 8 V-8 VIII Wrocław, 29 V-koniec VIII Sopot, 15 VI-17 VII Kraków, 31 VII Szczecin, XI-I 1956 Zakopane, 4 XII-I 1956 Lublin, 15 XII-15 I 1956 Bytom, 22 XII-22 I 1956 Kraków.

15 Jerzy Olkiewicz, *Choroba niewspółczesności"*, „Dziś i Jutro", 1955, nr 25, s. 8.

16 Stanisław Brodziak, *Wstęp*, [w:] kat.: *Wystawa Okręgowa i retrospektywna prac powstałych w okresie 10-lecia. Malarstwo – rysunek – grafika – rzeźba*, Lublin 1955, s. nlb.

Toczony w ciągu roku 1955 „spór o plastykę polską" obejmował także inne dziedziny sztuki, a w szczególności architekturę. Narada Budowlanych i Architektów, zorganizowana pod koniec ubiegłego roku w Moskwie, na której Nikita Chruszczow otwarcie skrytykował nadmierną dekoracyjność budynków, postulując wprowadzenie do budownictwa elementów prefabrykowanych i typizację projektów, sprowokowała dyskusję, opublikowaną na łamach „Przeglądu Kulturalnego" (zob.: I-III Warszawa), dotyczącą kształtu przyszłej polskiej architektury, w której głos zabrali m.in. Stefan J. Kurowski, Ryszard Karłowicz, Bohdan Lachert, Jan Minorski, Juliusz Goryński. Ich wypowiedzi, negatywnie oceniające Marszałkowską Dzielnicę Mieszkaniową (MDM) i osiedla Zakładu Osiedli Robotniczych (ZOR), zostały zamieszczone w *Diariuszu*. Kierunek rozwoju polskiej architektury, krytycznie odnoszący się do postanowień Krajowej Narady Architektów Partyjnych z 1949 r.[17], był dyskutowany w lutym na zebraniu Stowarzyszenia Architektów Rzeczypospolitej Polskiej (zob.: 3 II Warszawa). Parę dni wcześniej w siedzibie SARP-u odbyło się też spotkanie architektów z dziennikarzami, którym zarzucono nierzetelność i jednostronność opinii o dotychczasowych realizacjach (zob.: 27 I Warszawa). W kwietniu 1955 roku natomiast miało miejsce VIII Plenum Zarządu Głównego SARP (zob.: 4-6 IV Warszawa) poświęcone ocenie polskiej architektury 10-lecia na tle dokonań w architekturze europejskiej pierwszej połowy XX wieku. W debacie uczestniczyło 35 architektów, którzy w swoich wypowiedziach odnieśli się do trzech referatów wiodących wygłoszonych przez Jerzego Hryniewieckiego, Bolesława Malisza, Bohdana Pniewskiego. Cytowane w niniejszym tomie głosy w dyskusji (Kazimierza Biszewskiego, Jerzego Bogusza, Leszka Dąbrowskiego, Edmunda Goldzamta, Jerzego Hryniewieckiego, Janusza Kraussa, Romana Piotrowskiego, Heleny Syrkus, Jana Zachwatowicza) świadczą o tym, że bardzo negatywnie oceniono wiele socrealistycznych realizacji, opowiadając się za większą swobodą, wykorzystaniem nowoczesnych rozwiązań technologicznych, uwzględnieniem potrzeb użytkowników oraz dążeniem do umasowienia i potanienia obecnego budownictwa[18]. Ów „spór o architekturę" będzie toczył się do końca roku 1955, obejmie także następny rok. W październiku 1955 roku zapoczątkowano cykl dyskusji, tak zwanych „czwartków bez suflera" (zob.: X-IV 1956 Warszawa). Uczestnicy mieli prawo swobodnej wypowiedzi na podane zagadnienia ogniskujące się wokół problematyki architektury obiektów sportowych, kompozycji zespołów śródmiejskich, budownictwa mieszkaniowego, wielkopłytowego, budynków szkolnych i szkolnictwa z zakresu architektury. Nauczaniu na wydziałach architektury poświęcony był zjazd władz SARP w Kazimierzu Dolnym, we wnioskach końcowych którego sformułowano postulaty dotyczące: wyłączenia wydziałów architektury z politechnik oraz utworzenia odrębnych uczelni z wydziałami budowlanymi i wydziałami architektury wnętrz, jak również zmiany sposobu nauczania poprzez wprowadzenie systemu pracownianego (zob.: 1-2 IX Kazimierz Dolny). Architekci z Polski m.in. Helena Syrkusowa i Jan Zachwatowicz uczestniczyli w II Wszechzwiązkowym Zjeździe Architektów Radzieckich w Moskwie, co przyczyniło się do dalszych postulatów organizowania narad i dyskusji krytycznie oceniających dorobek architektury polskiej ostatniej dekady (zob.: 26 XI-3 XII Moskwa).

Z początkiem 1955 roku wydarzeniem przełomowym – w zakresie muzealnictwa – stało się udostępnienie zwiedzającym 105 sal wystawowych Muzeum Narodowego w Warszawie, obejmujących także Narodową Galerię Sztuki Polskiej, w której, po raz pierwszy po II wojnie

17 Zob.: 20-21 VI Warszawa, w: *Polskie życie artystyczne w latach 1944-1960*, t. 3*, Rok 1949*, *op. cit.*, s. 145-150.

18 Zob.: *Nasza droga do nowej architektury,* „Przegląd Kulturalny", 1955, nr 18, s. 5.

światowej, zaprezentowano prace malarzy i rzeźbiarzy działających w dwudziestoleciu międzywojennym (zob.: 14 I Warszawa). Kolejnych pięć sal Galerii Sztuki Obcej z pracami m.in. Pabla Picassa, a także obrazem Renato Guttuso *Zajmowanie ziemi w Kalabrii* otwarto w czerwcu (zob.: 21 VI Warszawa). Wkrótce działy sztuki lat. 20. i 30. zostaną włączone do sal ekspozycyjnych w innych polskich muzeach (zob.: 24 I Bydgoszcz). Jednak najważniejszym wydarzeniem pierwszej ćwierci tego roku, jak również jedną z najważniejszych ekspozycji sztuki obcej w Polsce powojennej, była „Wystawa sztuki meksykańskiej" zorganizowana, ze strony polskiej przez Komitet Współpracy Kulturalnej z Zagranicą (KWKZ) oraz Centralne Biuro Wystaw Artystycznych (CBWA), ze strony meksykańskiej przez Front Narodowy Artystów Plastyków (zob.: 19 II-14 III Warszawa, 19 III-12 IV Kraków, 26 III--11 IV Wrocław). W warszawskiej Zachęcie (CBWA) pokazano prace wykonane przede wszystkim przez współczesnych meksykańskich artystów w latach 1940-1954. Ich dzieła umiejętnie łączące rewolucyjną treść z formą, nawiązującą do sztuki ludowej, a także do nowoczesnych kierunków w sztuce: symbolizmu, ekspresjonizmu, kubizmu i surrealizmu, uznano za niezwykle interesujące, inspirujące i czytelne dla publiczności. Jako takie stały się punktem odniesienia oraz wzorcem dla wielu młodych artystów. Antycypując rezonans, jaki prezentowane *œuvre* malarzy i grafików meksykańskich wywoła w polskim środowisku twórczym, Juliusz Starzyński, we wstępie do katalogu wystawy, słusznie zauważył, że pokaz stanie się bodźcem do rozważań krytycznych oraz dyskusji nad pojęciami realizmu i sztuki narodowej[19]. Ekspozycja, ciesząca się ogromnym zainteresowaniem, była szeroko omawiana przez publicystów zarówno starszego pokolenia (Ignacy Witz chwalił artystów meksykańskich za ich umiejętności korzystania z tradycji)[20], jak i młodszego (Janusz Bogucki zwrócił uwagę na różnorodność ujęć formalnych, bogactwo i dojrzałość środków artystycznych oraz tematyki, obracającej się wokół walk i życia codziennego ludu meksykańskiego)[21]. Przy okazji krakowskiej wystawy tej sztuki wypowiedział się, warto zauważyć, Sławomir Mrożek, który wiele miejsca poświęcił problemowi autonomii artystycznej malarzy meksykańskich, nie ograniczanych żadnymi formalistycznymi i kolorystycznymi kryteriami, oraz stojącemu przed twórcami, także polskimi, obowiązkowi poszukiwania coraz to świeższych środków wyrazu[22]. Konrad Winkler natomiast, bardzo aktywny w poprzednich latach publicysta wspierający socrealizm, odczytał prace jako pozostające w stylu realistycznym, monumentalne w formie i humanistyczne w treści[23].

Ogólnopolska Wystawa Młodej Plastyki zatytułowana „Przeciw wojnie – przeciw faszyzmowi" w warszawskim Arsenale przy ul. Długiej 52 (zob.: 21 VII-15 X Warszawa) stała się symbolem nowej epoki w sztuce polskiej. W rzeczywistości jednak była to ekspozycja oficjalna, zorganizowana w celu propagandowym, mająca poświadczyć prawo do swobodnej wypowiedzi artystycznej. Przygotowana z okazji V Światowego Festiwalu Młodzieży i Studentów przez Polski Komitet organizacyjny tegoż festiwalu, Ministerstwo Kultury i Sztuki (MKiS) oraz Związek Polskich Artystów Plastyków (ZPAP), prezentowała niemal 500 prac artystów należących przede wszystkim do młodszego pokolenia twórców: malarzy, grafików, rzeźbiarzy. Jak podkreślił we wstępie katalogu wystawy Andrzej Jakimowicz,

19 Juliusz Starzyński, [Wstęp], w: kat. *Wystawa sztuki meksykańskiej. Malarstwo współczesne, grafika XVI-XX w.*, Warszawa 1955, s. 14.

20 Ignacy Witz, *Wystawa wielkiej sztuki*, „Życie Warszawy", 1955, nr 56 (6-7 III).

21 Janusz Bogucki, *Morał meksykański*, „Przegląd Kulturalny", 1955, nr 9, s. 8.

22 Sławomir Mrożek, *Felieton*, „Od A do Z" [dod. do „Dziennika Polskiego"], 1955, nr 11, s. 4.

23 Konrad Winkler, *Plastyka meksykańska*, „Dziennik Polski", nr 71 (24 III).

ekspozycja nie pretendowała do przeglądu twórczości artystycznej, lecz jej zamiarem było odzwierciedlenie tego, „co jest młode, twórcze, co jest czynnikiem rozwoju w naszym kraju”[24]. Choć większość prac, zgodnie z tytułem ekspozycji, związana była z tematem wojny, pokazano także portrety, martwe natury, pejzaże, sceny rodzajowe. Styl dzieł nawiązywał do współczesnego malarstwa meksykańskiego, francuskiego i włoskiego. Zaprezentowano sztukę tych artystów, którzy, w większości, wcześniej nie wystawiali, a których nazwiska wkrótce staną się znane. Byli to m.in.: Jerzy Bereś, Tadeusz Dominik, Jan Dziędziora, Stefan Gierowski, Tomasz Gleb, Barbara Jonscher, Lech Kunka, Marek Oberländer, Gabriela Obremba, Teresa Pągowska, Witold Pałka, Maria Pinińska, Jacek Sempoliński, Adam Smolana, Franciszek Starowieyski, Jan Tarasin, Jerzy Tchórzewski, Magdalena Więcek. Wystawie towarzyszyły spotkania i dyskusje, z udziałem także zagranicznych delegatów, którzy pomimo pozytywnej oceny pokazu, krytykowali ekspozycję za jej zbyt mało polski, narodowy charakter (zob.: 4 VIII Warszawa). Wiele głosów niezadowolenia wzbudził werdykt komisji – wśród nagrodzonych pominięto Marka Oberländera (wystawił dwie prace: *Napiętnowani* i *Cebule*). W charakterze rekompensaty, na wniosek czytelników, redakcja pisma „Po Prostu” ufundowała nagrodę dla malarza za całokształt twórczości. II Zjazd Młodych Plastyków, w którym, wbrew tytułowi zjazdu, obok młodszego pokolenia twórców z całego kraju, uczestniczyli także starsi wiekiem artyści i krytycy sztuki, podjął dysputę dotyczącą oceny wystawy (zob.: 3-4 X Warszawa). Przyczynkiem do dyskusji stało się wystąpienie Jana Lenicy, odnoszące się do najczęściej formułowanych opinii, że ekspozycja jest nieczytelna, a wystawione prace nawiązują do obcych wzorów. Malarzom i rzeźbiarzom zarzucono też niezrozumienie sztuki europejskiej, ubóstwo środków formalnych, powierzchowność. Dyskutanci poruszali również, podjęty już wcześniej, temat polityki kulturalnej państwa, występując z propozycją organizowania co dwa lata ekspozycji przedstawiających nowe poszukiwania twórcze. Cytowane w *Diariuszu* recenzje, sprawozdania, głosy w dyskusji publicystów, historyków sztuki, artystów, literatów dotyczące „Arsenału” świadczą o tym, jak niejednoznacznie i rozmaicie oceniano tę ekspozycję. Aleksander Wallis (pełniący rolę przewodniczącego prezydium Komitetu Organizacyjnego wystawy), na przykład, chwalił różnorodność prac oraz fakt, że zaprezentowano nowe, młodsze pokolenie twórców[25]. Andrzej Osęka przyznał młodym prawo do poszukiwań formalnych, uznając ekspozycję za przełomową, ukazującą prace, żywe i różnorodne, wytyczające dalszy kierunek polskiej sztuce[26]. Zabierając głos w dyspucie wokół tekstu Paula Ricciego negatywnie oceniającego wystawione dzieła jako zbyt formalistyczne, sięgające do obcych, niepolskich wzorów[27], Julian Przyboś uznał ekspozycję za prowincjonalną, stanowiącą płytkie naśladownictwo awangardy, pozbawioną prac, które zaliczyć można by do w pełni nowoczesnych[28]. Niezależnie od ocen samej wystawy i prezentowanych obiektów, „Arsenał” zainicjował „spór o nową plastykę polską”[29] , który jeszcze długo po zamknięciu ekspozycji toczyć się będzie nie tylko

24 Andrzej Jakimowicz, [Wstęp], w: kat. *Ogólnopolska Wystawa Młodej Plastyki pod hasłem „Przeciw wojnie – przeciw faszyzmowi” zorganizowana z okazji V Światowego Festiwalu Młodzieży i Studentów. Malarstwo – rzeźba – grafika*, Warszawa 1955, s. [10].

25 Aleksander Wallis, *Młoda plastyka na festiwalu*, „Kronika”, 1955, nr 8, s. 6-7.

26 Andrzej Osęka, *Formalizm czy ideowość*, „Po Prostu”, 1955, nr 32, s. 3.

27 Paolo Ricci, *Młode „stare” malarstwo*, „Przegląd Kulturalny”, 1955, nr 35, s. 4.

28 Julian Przyboś, *O młode malarstwo młodych. Dyskusja o Młodej Plastyce*, „Przegląd Kulturalny”, 1955, nr 37, s. 3 i 7.

29 Termin został po raz pierwszy użyty przez Krzysztofa Teodora Toeplitza, *Spór o nową plastykę*, „Iskry” [dodatek do „Trybuny mazowieckiej”], 1956, nr 3, s. 1.

wokół kierunku rozwoju sztuk wizualnych w Polsce, ale także autonomii twórczej artysty, mecenatu państwa i roli związków zawodowych, na łamach dwóch przede wszystkim pism: „Przeglądu Artystycznego" i „Przeglądu Kulturalnego", a wypowiadali się na te tematy m.in. Janusz Bogucki, Marcin Czerwiński, Elżbieta Grabska, Jadwiga Jarnuszkiewiczowa, Mieczysław Porębski. Ich artykuły, często polemiczne, zostały zamieszczone w *Diariuszu*. Warto zauważyć, że wystawa pozostała na długo w pamięci zarówno jej przeciwników, jak i zwolenników, stając się niejako „punktem odniesienia", o czym przekonuje fakt powoływania się przez publicystów na „Arsenał" przy okazji recenzowania późniejszych wystaw. I tak, np. Alfred Ligocki oceniał, że „po tym, co zobaczyliśmy w Arsenale", otwarta obecnie śląska wystawa okręgowa (zob.: 15 IX-X Stalinogród) jest „statyczna, bezkierunkowa i niemal pozbawiona ideowych zagadnień"[30], Jerzy Ćwiertnia, krytykując VI-tą Doroczną Wystawę Okręgu Warszawskiego ZPAP (zob.: 8 XI-I 1956 Warszawa), ubolewał, że „jeszcze nie ostygły dyskusje po wystawie młodej plastyki w »Arsenale« [a] – »Zachęta« znów tonie w kolorowych mydlinach"[31], zaś Aleksander Wallis zalecał niedawnym krytykom pokazu młodych, by udali się do Zachęty celem obejrzenia, gdzie jest w naszej sztuce zastój i bezideowość.

Z udziału w „Arsenale", jako pokazie oficjalnym, świadomie zrezygnowali członkowie Grupy 55, tak zwanej „Staromiejskiej", którzy jeszcze w czasie trwania ekspozycji przy ul. Długiej urządzili własną – w Desie na pobliskim Starym Mieście (zob.: 5 VIII-13 IX Warszawa). Wystawę, poprzedzoną nieformalnymi wystawami Grupy 55 w mieszkaniu Barbary Zbrożyny (zob.: I Warszawa) i Zygmunta Bogusza (zob.: II Warszawa), jej członkowie nazwali „antyarsenałową'", a brali w niej udział m.in. Marian Bogusz, Zbigniew Dłubak, Kajetan Sosnowski i Andrzej Zaborowski. Ekspozycja została zauważona przez Janusza Boguckiego jako przede wszystkim stanowiąca istotne uzupełnienie tej „arsenałowej", prezentująca obrazy „intelektualno-wrażeniowe", o precyzyjnej kompozycji, dużo mniej „ideowo-artystyczne", od tych, działających przede wszystkim deformacją i bogatą fakturą malarską, wystawionych przy Długiej[32]. W płótnach staromiejskich artystów Marcin Czerwiński natomiast dostrzeże „urzeczenie przestrzenią" i groźny patos[33]. Do ważniejszych manifestacji artystycznych, które odbyły się po „Arsenale", należała również ekspozycja dziewięciu „nowoczesnych": Tadeusza Brzozowskiego, Marii Jaremy, Tadeusza Kantora, Jadwigi Maziarskiej, Kazimierza Mikulskiego, Jerzego Nowosielskiego, Erny Rosenstein, Jerzego Skarżyńskiego, Jonasza Sterna, którzy uczestniczyli w wystawie w krakowskim Pałacu Sztuki na przełomie 1948-1949 roku[34]. Ci artyści nie brali udziału w polskim życiu artystycznym ostatnich sześciu lat, tworząc w zaciszu własnych pracowni. Niewielka ta ekspozycja, przedstawiająca dzieła wcześniej nie wystawiane, odbyła się w krakowskim Domu Plastyków i podzielona została na dwie części: pierwsza, obejmująca malarstwo, czynna była w listopadzie-grudniu (zob.: 13 XI-11 XII Kraków), drugą obejmującą monotypie, rysunki i gwasze otwarto w grudniu (zob.: 5 XII Kraków). Wystawa, prezentująca przede wszystkim dzieła abstrakcyjne, wzbudziła wiele kontrowersji. Przeważały głosy

30 Alfred Ligocki, *Wystawa śląska*, „Życie literackie", 1955, nr 44, s. 11.

31 Jerzy Ćwiertnia, *Sztuka – czy bełkot pustej duszy*, „Po Prostu", nr 40, s. 4.

32 Janusz Bogucki, *Spostrzeżenia i komentarze*, „Przegląd Kulturalny", 1955, nr 42, s. 3.

33 Marcin Czerwiński, *Grupa Staromiejska*, „Przegląd Kulturalny", 1955, nr 49, s. 5.

34 Zob.: 19 XII-18 I 1949 Kraków, w: *Polskie życie artystyczne w latach 1944-1960,* t. 1*, Lata 1944-1947,* oprac. Barbara Wojciechowska, Grażyna Kurkowska, Anna Wiszniewska, Joanna Wacławek, Anna Agnieszka Szablowska, Warszawa: Instytut Sztuki PAN 2012, s. 241-247.

krytyczne negatywnie oceniające szczupłość pokazu, brak możliwości porównania dokonań wystawiających twórców z innymi, utrzymanymi w bardziej „tradycyjnym" stylu dziełami (Wisława Szymborska)[35], elitarność i hermetyczność sztuki przeznaczonej do wąskiego kręgu odbiorców (Józef Łabuz)[36]. Te, przytoczone w *Diariuszu*, wypowiedzi, z końca roku 1955, opublikowane w kilka miesięcy po bardzo odważnych tekstach i głosach w dyskusji toczącej się już od stycznia, zaskakują swoim konserwatyzmem i świadczą o tym, że zmiany, zwłaszcza w sferze poglądów, dokonywały się powoli. Jednocześnie jednak ukazywały się artykuły, po raz pierwszy od roku 1949, podejmujące i charakteryzujące polską awangardę, wśród nich wyróżniały się zwłaszcza te autorstwa Janusza Boguckiego i Mieczysława Porębskiego[37].

Wśród wystaw indywidualnych, które miały miejsce w roku 1955, dwie szczególnie ekspozycje wzbudziły zainteresowanie publicystów: wystawa rysunków Tomasza Gleba z cyklu „Koguť" (zob.: 31 IV-VI Warszawa; VI Stalinogród) oraz wystawa Alfreda Lenicy (zob.: 4 IX Poznań), obejmująca dorobek artysty z ostatniej dekady. Pierwsza zwróciła uwagę teoretyków: Janusza Boguckiego, Jana Lenicy, Barbary Zbrożyny rozmaitością treści w ramach jednego tematu oraz śmiałymi rozwiązaniami formalnymi, druga, przedstawiająca różnorodne stylistycznie prace, od realistycznych, podejmujących tematykę historyczną po skrajnie abstrakcyjne wykonywane przez artystę w latach 1947-1948 wywołała wiele negatywnych reakcji widzów, odwykłych zapewne od radykalnych poszukiwań formalnych, przyzwyczajonych do dzieł „czytelnych w formie i socjalistycznych w treści". Z zainteresowaniem spotkała się także niewielka wystawa prac Henryka Stażewskiego, na której artysta eksponował również kompozycje abstrakcyjne (zob.: X Warszawa).

Wyraźnym sygnałem zmian był nie tylko styl, ale też tematyka dzieł wystawianych na poszczególnych ekspozycjach. Zniknęły wizerunki przodowników pracy, robotników, obrazy przedstawiające posiedzenia partyjne i obrady, widoki Państwowych Gospodarstw Rolnych (PGR-ów) i socrealistycznych budowli. Nadal jednak urządzano wystawy z okazji 1 Maja, Dni Książki i Prasy, czy Międzynarodowego Dnia Kobiet, organizowano wystawy poszczególnych okręgów ZPAP, bardzo aktywnie działały Kluby Międzynarodowej Książki i Prasy, goszczące ekspozycje zbiorowe i indywidualne, a w październiku obchodzono, połączony z licznymi wydarzeniami artystycznymi, Miesiąc Przyjaźni Polsko-Radzieckiej. Kraj, co prawda, objeżdżała „dogorywająca" już wystawa zatytułowana „Realizm mieszczański w malarstwie polskim w II połowie XIX wieku" (zob.: 25-28 VII Słupsk), a Stowarzyszenie Historyków Sztuki zorganizowało dwie wędrujące po Polsce ekspozycje prac Jana Matejki (jedna skierowana była do małych ośrodków, druga, mieszcząca się w muzeobusie, służącym także w poprzednich latach, miała za zadanie dotarcie do miejscowości, w których brakowało lokali do urządzenia stacjonarnego pokazu), ale wystaw objazdowych było już znacznie mniej. Ekspozycje oświatowe uległy zredukowaniu, zaniechano obowiązkowych wycieczek zakładowych do muzeów, których akcje edukacyjne również ograniczono. Muzea zwolniono też z obowiązku współzawodnictwa.

35 Wisława Szymborska, *Dyskusja o wystawie „nowoczesnych". Malarstwo nie zadomowione*, „Życie Literackie", 1955, nr 51, s. 6.

36 Józef Łabuz, *Dyskusja o wystawie „nowoczesnych". O sztukę dla milionów,* „Życie Literackie", 1955, nr 51, s. 6.

37 Zob.: Janusz Bogucki, *Z powodu krakowskiej wystawy „Nowoczesnych"*, „Życie Literackie", 1955, nr 50, s. 5, 9; oraz *idem*, *O „Nowoczesnych" (przyczynek historyczny z refleksją)*, „Przegląd Artystyczny", 1955, nr 5-6, s. 58-81.

W roku 1955, okrzykniętym Rokiem Mickiewiczowskim, którego inauguracja miała miejsce 21 lutego, liczne były natomiast sympozja i sesje naukowe poświęcone epoce romantyzmu. Ministerstwo Kultury i Sztuki rozpisało również konkurs zamknięty na projekt pomnika wieszcza (zob.: IV Poznań oraz 23 XI-3 XII Poznań), organizowano ekspozycje poświęcone życiu i twórczości poety czy ilustracjom jego dzieł (zob.: X Kraków, 26 XI Lublin, 26 XI-XII Poznań).

W roku 1955 zorganizowano wiele ekspozycji sztuki ludowej. Podobnie jak w poprzednich latach po Wiśle płynęła barka „Złota Kaczka" z wystawą polskiej sztuki ludowej przygotowaną przez Muzeum Kultur Ludowych (zob.: 24 VIII-14 IX Gdańsk). Wystawy twórców ludowych urządzano zarówno w mniejszych ośrodkach, gdzie eksponowano lokalne rękodzieła (zob.: 8 V-30 VI Olsztyn oraz 22 V-5 VI Opole), jak i w większych miastach – do takich należała m.in. ekspozycja „Polska sztuka ludowa" prezentująca wyroby ludowego rzemiosła artystycznego z całej Polski (zob.: 12 III Lublin) oraz Ogólnopolska Wystawa Sztuki Ludowej 10-lecia zorganizowana przez MKiS i Centralny Zarząd Sztuk Plastycznych i Wystaw prezentująca około 700 obiektów (zob.: 4 XI-XII Warszawa). Komisarzem tej ostatniej został Kazimierz Pietkiewicz, scenariusz opracował Tadeusz Seweryn, a oprawę plastyczną Oskar Hansen, Józef Mroszczak i Jerzy Sołtan. W osobnym dziale przedstawiono wykorzystanie sztuki ludowej we współczesnym wzornictwie przemysłowym, zdobnictwie i pamiątkarstwie. Wystawy sztuki użytkowej, nierzadko łączone z prezentacjami architektury wnętrz i lokalnych wyrobów rzemiosła artystycznego, tak ogólnopolskie, jak i okręgowe, w roku 1955 organizowano często (zob.: 1 I-6 II Kraków, 23 I-II Wrocław). Do ważnych należała ekspozycja dwóch zespołów działających przy PWSSP (Państwowej Wyższej Szkole Sztuk Plastycznych) w Gdańsku – ceramiki wykonanej przez Zespół Zakładu Ceramiki pod kierunkiem Hanny Żuławskiej oraz tkanin wykonanych przez Zespół Zakładu Tkanin pod kierunkiem Józefy Wnukowej (zob.: 24 V-12 VI Warszawa). Tkaniny autorstwa sopockich artystów zwracały uwagę żywą kolorystką oraz bogatym zestawem motywów i form, czerpiących ze sztuki ludowej (Krystyna Czarnocka)[38]. Bogata barwa wyróżniała także ceramikę architektoniczną. „Nareszcie ceramika wyszła poza drobne formy przedmiotów użytkowych i zdobniczych, stając się rzeźbą, elementem architektonicznym, kolorystycznym akcentem elewacji i wnętrza. Nareszcie w tkaninach rozluźniono zasady kompozycyjne, posługując się śmiało efektami malarskimi. Nareszcie mozaika stała się nie tylko ornamentem, lecz i obrazem" – zauważył Aleksander Wojciechowski[39]. Wszechobecną, jak dotąd, szarość starano się teraz zastąpić kolorem. Problem funkcjonalności mebli dostosowanych do układu i wielkości pomieszczenia poruszono przy okazji pierwszego otwartego konkursu wnętrza mieszkalnego, zorganizowanego przez MKiS, SARP i ZPAP (zob.: 7-21 III Warszawa). II Ogólnopolska Wystawa Ilustracji, Plakatu i Drobnych Form mająca miejsce w Zachęcie prezentowała z kolei ponad 1000 ilustracji oraz ponad 200 plakatów oraz drobnych form graficznych (exlibrisy, projekty pocztówek, ulotki) (zob.: IV-V Warszawa). Czołowi przedstawiciele tak zwanej „polskiej szkoły plakatu" otrzymali wówczas główne nagrody (pierwsza nagroda przypadła Janowi Lenicy i Henrykowi Tomaszewskiemu). Wypowiedzi publicystów towarzyszące tej wystawie przy okazji poruszały kwestię tzw. „plakatu dyskusyjnego" wykraczającego w sferze wymowy poza prostą deklaratywność

38 Krystyna Czarnocka, *Tkaniny i ceramika szkoły sopockiej*, „Przegląd Kulturalny", 1955, nr 23, s. 4.

39 Aleksander Wojciechowski, *Wymowa Młodej Sztuki (Uwagi na temat wystawy tkanin i ceramiki plastyków Wybrzeża)*, „Przegląd Artystyczny", 1955, nr 1-2, s. 71.

(Szymon Bojko)[40] oraz odmienny od dotychczasowego, bardziej malarski, styl plakatów autorstwa nowego, młodszego pokolenia artystów: Jana Lenicy, Juliana Pałki, Tadeusza Jodłowskiego (Ignacy Witz)[41]. Plakaty polskie stały się także przedmiotem odrębnej ekspozycji w Poznaniu (zob.: 31 VII Poznań).

Zagadnieniom ruchu amatorskiego poświęcono XVII-tą Sesję Rady Kultury i Sztuki (zob.: 27-28 X Warszawa). Zdaniem publicystów jej obrady wykazały, iż „nie ma powodu do zachwytów" nad aktualną kondycją amatorskiej twórczości artystycznej. Trafności tej oceny może dowodzić choćby, widoczny w dziedzinie sztuk wizualnych, wyraźny spadek ilości wystaw „amatorów plastyków" organizowanych w 1955 roku. Dziedziną, w której nadal, z dużym powodzeniem, włączano do ekspozycji dzieła nieprofesjonalnych twórców, była, obok sztuki ludowej, fotografia. Jednak w wypadku wystaw prac zarówno amatorów, jak i profesjonalnych fotografów nadal dominował pikturalizm – tak zwana „fotografia ojczysta" nawiązująca do zdjęć Jan Bułhaka. Największy przegląd fotogramów, 243 dzieła autorstwa 122 fotografów, zaprezentowała V Ogólnopolska Wystawa Fotografiki, zorganizowana w połowie roku 1955 przez Związek Polskich Artystów Fotografików (ZPAF) i CBWA w Zachęcie (zob.: 20 V-12 VI Warszawa). Komisarzem został Tadeusz Bukowski. Dominowała tematyka pejzażowa (różniąca się sposobem ujęcia i kadrowania), co zauważyli recenzenci. Publicyści, w większości, negatywnie oceniali fakt, że fotograficy polscy nie w pełni wykorzystali postulaty XI-tej Sesji Rady Kultury i Sztuki, jedynie w pojedynczych wypadkach podejmując eksperymenty z formą[42]. Tematów związanych z pracą, przedstawiających robotników czy przodowników pracy, co również zauważono, było jednak znacznie mniej. Odnotowano natomiast wiele przykładów fotoreportażu, inspirowanego niewątpliwie zachodnimi wzorcami, a zwłaszcza twórczością Henriego Cartier-Bressona. Omówieniu wystawy i sytuacji w Związku poświęcono Walny Zjazd Członków ZPAF (zob.: 21-22 V Warszawa).

Symbolem otwarcia na świat był V Światowy Festiwal Młodzieży i Studentów o Pokój i Przyjaźń, który miał miejsce bezpośrednio po zakończeniu konferencji genewskiej (zob.: 31 VII-14 VIII Warszawa), odgrywając też dużą rolę w kierowaniu na neutralny tor młodzieżowego fermentu[43]. W związku z organizacją Festiwalu już od stycznia odbywały się narady (zob.: 15-16 I Warszawa), ogłoszono Międzynarodowe i Ogólnopolskie Konkursy na twórczość m.in. w dziedzinie plastyki, sztuki ludowej, filmu i fotografii (zob.: 8 II Warszawa), organizowano wystawy o charakterze przedfestiwalowych pokazów (zob. m.in.: 30 IV Poznań, 7 V-VI Wrocław, 16 VI Warszawa). Wszystkie te wydarzenia zostały zrekonstruowane w niniejszym tomie. Uwagę, również publicystów relacjonujących Festiwal, zwracały zwłaszcza dekoracje uliczne, z różnojęzycznymi hasłami i sloganami odnoszącymi się do tematyki związanej z pokojem, koncentrujące się wzdłuż dwóch szlaków: ul. Marszałkowskiej i ul. Nowy Świat, autorstwa architektów i artystów, wykonane przez pracujących pod ich kierunkiem studentów i dyplomantów krakowskiej i warszawskiej Akademii Sztuk Pięknych. Jeszcze w czasie trwania Festiwalu w warszawskiej Zachęcie

40 Szymon Bojko, *Sztuka na co dzień. Na marginesie wystawy plakatu*, „Trybuna Ludu", 1955, nr 130 (12 V).

41 Ignacy Witz, *Nowe – w plakacie polskim*, „Życie Warszawy", 1955, nr 105 (4 V).

42 Alfred Ligocki, *V Ogólnopolska Wystawa Fotografiki*, „Fotografia", 1955, nr 7, s. 2-4; Janusz Bogucki, *Uwagi niefachowe*, „Fotografia", 1955, nr 7, s. 6-7.

43 Studenckie pismo „Po Prostu" we wrześniu 1955 roku przeistoczyło się z organu ZG ZMP w „pismo studentów i młodej inteligencji", i coraz śmielej dotykało realnych problemów związanych z życiem w ustroju socjalistycznym.

otwarto Międzynarodową Wystawę Sztuki Młodych (zob.: 3-31 VIII Warszawa), zorganizowaną przez Międzynarodowy Komitet V Światowego Festiwalu Młodzieży i Studentów oraz CBWA, obejmującą około 2000 prac artystów z 49 krajów, w tym Chin, Indii, Mongolii, Sudanu, Taiwanu i Wietnamu[44]. Wystawie towarzyszył pokaz prac fotograficznych (w którym uczestniczyło 107 autorów z osiemnastu państw) oraz konkurs filmowy (na którym zaprezentowano 57 filmów z piętnastu państw). Olbrzymie to przedsięwzięcie zostało bardzo pozytywnie ocenione przez recenzentów podkreślających różnorodność stylistyczną i tematyczną wystawionych dzieł. Z dużo mniejszym entuzjazmem przyjęto natomiast, co było *novum*, pokazywaną w tym samym czasie Wystawę Młodej Plastyki Radzieckiej, początkowo eksponowaną w sali konferencyjnej Stołecznej Rady Narodowej, następnie (od 24 VIII) przeniesioną do Zachęty (zob.: 3 VIII-10 IX Warszawa). Młodym artystom radzieckim, których prace niewątpliwie kontrastowały z dużo bardziej nowatorskimi dziełami prezentowanymi na Międzynarodowej Wystawie Sztuki Młodych w tym samym budynku, zarzucono zbyt wierne kopiowanie tradycyjnych wzorów oraz niechęć do poszukiwań bardziej śmiałych rozwiązań stylistycznych. Wcześniej, urządzona w Zachęcie „Wystawa sztuki ukraińskiej SRR" (zob.: 15 I Warszawa oraz 14 II-27 III Kraków), także przedstawiająca prace malarskie, graficzne i rzeźbę, realistyczne w treści i formie, spotkała się z pewną, jak można sądzić, konsternacją publicystów, nieznacznie tylko sugerujących, iż zbyt jednostronny stosunek do tradycji i zapatrzenie na sztukę XIX wieku przeszkadza niejednemu ukraińskiemu artyście w rozwoju (Jerzy Zanoziński)[45]. Wystawa, co należy podkreślić, była pierwszą ekspozycją sztuki ukraińskiej w Polsce po II wojnie światowej podobnie jak „Wystawa młodej plastyki egipskiej", która miała stanowić imprezę towarzyszącą Festiwalowi, a którą, z powodu sporego opóźnienia w dostawie prac, otwarto w Zachęcie dopiero we wrześniu (zob.: X-9 X Warszawa).

Za kontakty z zagranicą, organizację wystaw prezentujących sztukę zagranicznych artystów, i odwrotnie – organizację polskich ekspozycji w innych państwach, wymianę artystów i naukowców, odpowiadał, jak we wcześniejszych latach, Komitet Współpracy Kulturalnej z Zagranicą. Komitet był współorganizatorem nie tylko wystawy sztuki meksykańskiej, ale także innych istotnych pokazów sztuki państw, z którymi podjęto współpracę. Do takich należały: „Wystawa grafiki rumuńskiej" (zob.: 20 IX-9 X Warszawa oraz 12 XI-13 XII Wrocław) i „Wystawa współczesnej grafiki jugosłowiańskiej" (zob.: 29 XI-29 XII Warszawa oraz 27 I-23 II 1956 Katowice). Pierwsza prezentowała rysunki, akwarele, ilustracje książkowe i plakaty współczesnych artystów rumuńskich, na drugiej natomiast pokazano dzieła ze wszystkich ośrodków artystycznych Jugosławii. Udział w niej wzięli artyści słoweńscy, serbscy, chorwaccy i czarnogórscy. Kwitły kontakty z Chińską Republiką Ludową, z którą podpisano i opracowano plan realizacji umowy o współpracy kulturalnej w roku 1955 (zob.: 29 I-13 II Warszawa). Urządzona w Zachęcie, eksponowana także w innych ośrodkach polskich, „Wystawa drzeworytu chińskiego" (zob.: 18 VI Warszawa, 21 VII Łódź, 24 VIII-21 IX Lublin, 1 X Poznań) prezentowała 74 prace autorstwa współczesnych chińskich artystów z ostatnich pięciu lat, a służyć miała, jak uwypuklił Armand Vetulani, „idei międzynarodowego zbliżenia i współpracy oraz idei utrwalenia przyjaźni między narodem polskim a chińskim"[46]. Chiny, warto dodać, były państwem często odwiedzanym

44 Pomimo licznych pomyłek i niejasności w katalogu wystawy Autorkom tomu, warto podkreślić, w dużej mierze, udało się ustalić prawidłowy zapis nazwisk wielu uczestników ekspozycji.

45 Jerzy Zanoziński, *Wystawa sztuki ukraińskiej w Polsce*, „Przegląd Artystyczny", 1955, nr 1-2, s. 139-140.

46 Armand Vetulani, [Wstęp], w: kat. *Wystawa Drzeworytu Chińskiego*, Warszawa 1955, s. 8.

przez polskich artystów, publicystów, architektów. W kilkutygodniową podróż do tego kraju udała się delegacja SARP-u (zob.: IX-2 XI Chiny), którą w czasie pobytu zapoznano z bieżącymi realizacjami architektonicznymi oraz licznymi zabytkami. Wizytę architektów powiązano z otwarciem przenośnej wystawy osiągnięć powojennej architektury polskiej, uprzednio przygotowanej w kraju. W poprzednim roku plon rysunków z wyprawy do Chin, i Wietnamu, wystawił w warszawskiej Zachęcie Aleksander Kobzdej[47], w łódzkim ZPAP natomiast m.in. rysunki z Chin zaprezentował Tadeusz Kulisiewicz[48], w roku 1955 rysunki z podróży do Chin Ludowych, „ziemi przyjaciół"[49], przedstawił w warszawskim KMPiK Andrzej Strumiłło (zob.: 31 I-12 II Warszawa). Wystawa została pokazana także w wielu innych miejscowościach Polski. Szkicowe, wykonywane szybkimi ruchami ołówka i pędzla, prace Strumiłły sprowokowały dyskusję, w której poruszony został problem sztuki narodowej i odejścia od mechanicznego naśladownictwa dziewiętnastowiecznych wzorców. Skrajnie odmienna w stylu i tematyce była, zorganizowana przez KWKZ, ekspozycja indywidualna Otto Nagla, malarza z Niemieckiej Republiki Demokratycznej. Urządzona w Zachęcie, prezentowała obrazy olejne i pastele, zarówno te powstałe w latach 30. XX wieku, jak i współczesne, przedstawiające berlińską dzielnicę robotniczą Wedding i jej mieszkańców (zob.: 25 V-12 VI Warszawa oraz 24 VI-25 VII Lublin). Helena Krajewska, autorka wstępu do katalogu wystawy, co znamienne, posługując się językiem krytyki artystycznej charakterystycznym dla minionej dekady, określiła artystę jako „wiernego swej postawie moralnej w warunkach, kiedy burżuazyjna estetyka dyskryminowała tak pojmowaną twórczość, piętnowała ją jako działalność poza-artystyczną"[50].

Plakat, fotografia, grafika, rysunek, łatwe i niekłopotliwe w transporcie, nadal stanowiły główny „towar" eksportowy. Współczesny polski plakat został dołączony do ogromnej wystawy sztuki polskiej obejmującej malarstwo i grafikę XIX i XX wieku w Kijowie, pokazywanej także w innych miastach Ukrainy (zob.: 4 III Kijów oraz IV Charków, V-26 V Mińsk). Polski plakat, wyróżniający się śmiałością rozwiązań formalnych, oszczędną kompozycją, żywą kolorystyką, został także zaprezentowany na wielu zagranicznych wystawach, zarówno w krajach demokracji ludowej (zob.: I Sofia, 22 VII Bukareszt, 3 IX Wilno, 17 XI-18 XII Pekin), jak i kapitalistycznych (zob.: 30 IV-16 V Bruksela, XI Genewa), wzbudzając głosy uznania. Pozytywnie odbierano również, liczne w tym czasie, ekspozycje polskiej fotografii artystycznej (zob. m.in.: 26 II Bukareszt, 6 II-14 III Pekin, 16-28 V Buenos Aires, VI Rio de Janeiro, [VII?] Richmond, 13 VIII Kopenhaga, X Japonia, X Londyn, XI-XII Périgueux, 10 XII Bruksela). Wśród zagranicznych wystaw polskiej grafiki powszechny entuzjazm wzbudziła przekrojowa ekspozycja twórczości Tadeusza Kulisiewicza prezentująca drzeworyty z lat 30-tych, rysunki szlembarskie (1939-52) i warszawskie (1945), szkice z podróży do Francji, Czechosłowacji i Chin (1952-53), cykl pt. „Bojownicy o wolność i demokrację" oraz ilustracje książkowe (zob.: 26 I Berlin Wschodni oraz V Monachium, 19 VI Worpswede).

Trwała dyskusja nad zabudową wschodniej części Centrum Warszawy, dwa kolejne projekty opublikowane na łamach „Życia Warszawy" nie spodobały się czytelnikom (zob.: I-II Warszawa), rozstrzygnięto natomiast rozpisany w roku 1954 konkurs architektoniczno-urbanistyczny na projekt zabudowy Placu Zamkowego i przylegającego doń

47 Zob.: 8 III Warszawa, w: *Polskie życie artystyczne w latach 1944-1960*, t. 8, *op. cit.*, s. 124-132.

48 Zob.: II Łódź, w: *Polskie życie artystyczne w latach 1944-1960*, t. 8, *op. cit*., s. 112-113.

49 Jan Kott, [Wstęp], w: kat. *Rysunki z Chin Ludowych Andrzeja Strumiłło*, Warszawa 1955, s. 5.

50 Helena Krajewska, [Wstęp], w: kat. *Wystawa prac Otto Nagla – Niemiecka Republika Demokratyczna*, Warszawa 1955, s. 3.

obszaru (zob.: 12 II Warszawa) oraz na rozwiązanie urbanistyczne Placu Teatralnego i Placu Dzierżyńskiego oraz rejonu pobliskich ulic (zob.: 23 VIII Warszawa). W obu wypadkach nie przyznano jednak pierwszej nagrody. Wśród otwartych w roku 1955 budynków użyteczności publicznej były: odbudowany po wojnie gmach Filharmonii Narodowej (zob.: 21 II Warszawa), kino „Muranów" projektu Zymunta Kleyffa (architektura) i Michała Ptic-Borkowskiego (wnętrza) (zob.: VI Warszawa) oraz Stadion Dziesięciolecia Manifestu Lipcowego projektu Jerzego Hryniewieckiego, Marka Leykama i inżyniera Czesława Rajewskiego (zob.: 22 VII Warszawa). Mało znaną ciekawostką jest fakt, że opracowanie dekoracji plastycznej stadionu planowano powierzyć meksykańskiemu artyście Davidowi Alfaro Siqueirosowi, który, w związku z tym projektem, przyjechał do Warszawy na zaproszenie Ministerstwa Kultury i Sztuki (zob.: 23 IX oraz 27 IX Warszawa). Do realizacji zadania nigdy jednak nie doszło. Jednym z ważniejszych wydarzeń roku 1955 było oddanie do użytku Pałacu Kultury i Nauki projektu Lwa Rudniewa (zob.: 21 VII Warszawa)[51]. Budowla, do dzisiejszego dnia, stanowiąca symbol epoki stalinizmu, udostępniona została, co paradoksalne, w czasie, gdy epoka ta należała już do przeszłości. Liczne, przytoczone w *Diariuszu* wypowiedzi wychwalały Pałac Kultury jako znakomity przykład nowoczesnego radzieckiego budownictwa. Prorocze jednak okażą się słowa Ryszarda Karłowicza, który zauważył: „Za kilka lat o Pałacu Kultury i Nauki napiszą zapewne niejedną poważną monografię. Myślę, że wtedy więcej będzie danych do tego, aby z pełnym obiektywizmem wypowiedzieć swoje zdanie o tym dziele, tak jak dziś nierozerwalnie powiązanym z heroiczną epoką budowy Warszawy socjalistycznej"[52].

Przedstawione w niniejszym tomie wydarzenia artystyczne, i towarzyszące im wypowiedzi publicystów, historyków sztuki, literatów, artystów tworzą obraz roku 1955. Życie artystyczne wyraźnie przyspieszyło, pojawiły się nowe awangardowe grupy, twórcy milczący w okresie socrealizmu zaczęli uczestniczyć w wystawach. Pokazy, początkowo nieformalne, Grupy 55 (zob.: I Warszawa, II Warszawa, 5 VIII-13 IX Warszawa), ekspozycje prac nadesłanych na: przedfestiwalowy konkurs plastyczny (zob.: 16 VI Warszawa) i Ogólnopolską Wystawę Młodej Plastyki w Arsenale, wystawy: prac Henryka Stażewskiego (zob.: X Warszawa) i malarstwa „nowoczesnych" (zob.: 13 XI-11 XII Kraków) to prezentacje, które najwyraźniej odzwierciedlały nowe tendencje w sztuce. Mieczysław Porębski zauważył: „Oto moment krytyczny: pojęcie współczesności przeciwstawione zostało temu, co dotychczas – słusznie czy nie – określało się mianem realizmu socjalistycznego […]. Z pewnością bowiem dotychczasowy nasz program, formułowany i realizowany pod hasłem realizmu socjalistycznego, dlatego właśnie był niewspółczesny, że był programem ciasnym, kapitulanckim, że z góry odżegnywał się od tych środków i tych możliwości, na które wskazywał rozwój sztuki naszego wieku"[53]. Te słowa znajdą szczególny wydźwięk w następnym roku. Pełne rozluźnienie rygorów, „otwarcie szeroko drzwi" nastąpiło bowiem, na krótko, w roku 1956.

51 Kilka dni przed oddaniem do użytku Pałacu Kultury i Nauki, warto dodać, zakończono budowę Placu Stalina (zob.: 16 VII Warszawa).

52 Ryszard Karłowicz, *Sylweta nowej Warszawy*, „Przegląd Kulturalny", 1955, nr 13, s. 3.

53 Mieczysław Porębski, *Spór o sztukę współczesną*, „Przegląd Artystyczny", 1955, nr 5-6, s. 56.

Anna Wierzbicka

1955: YEAR OF THE "THAW"

The Thaw, the title of Ilya Ehrenburg's short novel that openly criticized Stalinism, and which in Jan Brzechwa's translation was published by Państwowy Instytut Wydawniczy in 1955, became a catchphrase to symbolize changes in politics and culture not only in the Soviet Union, but also in the Polish People's Republic.[1] The end of the "cold war" was sealed by the Geneva Conference, held on 18–23 July 1955 with the participation of the leaders of four global powers: France, the United States, Great Britain, and the Soviet Union, where views were exchanged on prospects of intensifying East-West contacts, among other topics. The artistic events listed in these volumes, taking place between January and December 1955, confirm that it was an extraordinary year, a year of the "thaw," and changes not only in art criticism, but across the spectrum of the visual arts as well: in painting, graphic arts, drawing, sculpture, photography, and architecture. Artists contested the Socialist Realism doctrine ever more vigorously, taking up topics detached from everyday life and experimenting formally; avant-garde art collectives were formed (Grupa 55 in Warsaw and Grupa R-55 in Poznań); architectural disputes were initiated that criticized existing paradigms; bold sculptural projects went hand in hand with innovations in street decoration. These developments were harbingered by the 11th Session of the Culture and Arts Council, held in the previous year,[2] which was referred to by many critics, artists, and politicians taking part in 1955 in discussions that criticized Socialist Realism, calling for stylistic and thematic freedom and the autonomy of artistic expression. And the Party gave the green light. At the 3rd Plenum of the Central Committee of the Polish United Workers' Party (KC PZPR) (see 21–24 January, Warsaw), faced with mounting social discontent, First Secretary Bolesław Bierut delivered a keynote speech on "the Party's tasks in the struggle for strengthening its ties with the working masses," in which the security apparatus control system was criticized for the first time in the Party's history. During the proceedings, delegates expressed negative views on various issues, such as the Party's detachment from the masses, the instrumental treatment of trade unions, or Bierut's inter-Party politics and public relations strategy. Jerzy Morawski, newly appointed Secretary of the Central Committee, now in charge of the Departments of Propaganda, Culture, Science and Higher Education, promised, among other things, "much better coverage" of events at home and abroad, and a struggle against attempts to silence criticism, while encouraging lively press discussions on "various topics of politics and culture."[3] The resolutions of the 3rd Plenum opened thus a path toward the diversification of cultural propaganda, and contributed to a massive rise in the number of disputatious and polemical press articles being published. Among those by whom the resolutions were cited were Leon Kruczkowski, president of the Polish Writers' Union, and Włodzimierz Sokorski, then the Minister of Culture and Art. Kruczkowski condemned schematism and naturalism, suggesting a new reading of Socialist Realism as a wealth of forms and styles, but warning against complete "sovereignty" of art.[4] Sokorski, in turn, citing an "ideological breakthrough" initiated by the 2nd Congress of the PZPR (10–17 March 1954) and

1 First published in the May 1954 issue of the Moscow-based monthly literary magazine *Znamya*.

2 See 14–15 April, Warsaw, in *Polskie życie artystyczne w latach 1944–1960*, vol. 8*, Rok 1954*, Part 1: *styczeń-czerwiec*, ed. Anna Wierzbicka (Warsaw: Instytut Sztuki PAN, 2021), pp. 184–206.

3 Jerzy Morawski, "III Plenum KC PZPR," *Nowe Drogi*, no. 2 (1955), pp. 14–17.

4 Leon Kruczkowski, "Front kulturalny w świetle III Plenum," *Nowe Drogi*, no. 3 (1955), pp. 3–10.

the resolutions of the 11th Session of the Culture and Arts Council, called for a continued struggle on behalf of Socialist Realism based on the principles of socialist democracy and collective decision-making opinionated also by artist unions, but did not question the "sense and reason of existence of the state apparatus."[5] These overcautious enunciations provoked Jadwiga Siekierska to take a bolder, firmer stance on creative freedom which should not be imposed top-down,[6] but that met with a rebuke from Andrzej Weber who declared himself in favour of the Party's leading role in the field of culture.[7] All four opinions, each of great significance, have been quoted in full in the Diary. They will be characteristic for the tone of cultural commentary in 1955. Some critics called for freedom of artistic expression with no restrictions, others stuck to their previous views, refusing to accept the "new," while still others took a safe middle-of-the-road approach.

Liberalization was particularly evident in the field of culture. During the 14th Session of the Culture and Arts Council (see 18 February, Warsaw), devoted to a review of the Ministry of Culture and Art's activities in 1954 and further plans, Włodzimierz Sokorski spoke about the decentralization of cultural management, and the need to revaluate and deepen Socialist Realism.[8] Discussions and voices on the tasks and role of ministries, schools, research institutes as well as the condition of literature, theatre, music, and the visual arts grew bolder. During the 15th Session of the Culture and Arts Council (see 27–29 May, Sopot), artistic education came on the agenda, with postulates being raised for a reform of the recruitment process and curricula. The 16th Session of the Culture and Arts Council (see 29–30 June, Warsaw), preceded by a meeting of its extended Presidium (see 26–27 March, Nieborów), was devoted to a review of literary and artistic production of the past decade. Włodzimierz Sokorski and Stefan Żółkiewski delivered speeches that became the basis for the ensuing discussion with the participation of culture professionals, artists (e.g. Alina Szapocznikow), and art critics (Janusz Bogucki, Aleksander Jackowski), who pressed for greater artistic autonomy and recognition of the avant-garde. Polish Academy of Sciences' institutes were criticized as "monopolistic outlets of a single school," hampering academic criticism, free exchange of views, and independence of research.[9] During the 2nd National Academic Conference on Art Research, which took place in Warsaw at the State Institute of Art (PIS) (see 30 May – 4 June, Warsaw), Juliusz Starzyński, once a participant of the Nieborów Conference,[10] delivered a paper postulating the need for confronting "our own" achievements with those of progressive culture in other countries. The conference participants presented 29 papers concerning all disciplines of art, which were then published in a double issue (no. 23/24) of the periodical *Materials for Studies and Discussions*, with a focus not so much on ideological and methodological tasks as on a discussion of the state of research, development, and achievements of the different disciplines. "Repeating what everybody already knows is not what art is for. Repeating after the Party and translating into art what the Party has already discovered and said is not what ideological art is about," Jerzy Ćwiertnia wrote openly in

5 Włodzimierz Sokorski, "Trzecie Plenum i sprawy kultury," *Przegląd Kulturalny*, no. 5 (1955), p. 1.

6 Jadwiga Siekierska, "O sztuce winni decydować ludzie sztuki…" *Przegląd Kulturalny*, no. 8 (1955), p. 2.

7 Andrzej Weber, "Słuszne intencje i fałszywe wnioski," *Trybuna Ludu*, no. 71 (13 March 1955).

8 Jaromir Ochęduszko, "Przed nową drogą," *Przegląd Kulturalny*, no. 9 (1955), p. 2 (here an extensive summary of Włodzimierz Sokorski's speech).

9 Marta Fik, *Kultura polska po Jałcie. Kronika lat 1944–1981* (London: Polonia, 1989), p. 216.

10 See 12–13 February, Nieborów, in: *Polskie życie artystyczne w latach 1944–1960*, vol. 3*, Rok 1949*, ed. Anna Straszewska with Anna Agnieszka Szablowska (Warsaw*:* Instytut Sztuki PAN, 2012), pp. 42–47.

the issue no. 11 of *Przegląd Kulturalny* (1955), thus initiating a discussion around realism, the artwork's tasks and message, the role of deformation in art, and the popularization of contemporary Western production.[11] Before, such words and such a discussion could not have appeared in print. Not all commentators agreed with Ćwiertnia's propositions, though. They were rejected by Zdzisław Polsakiewicz and Roman Zimand, among others, while Mieczysław Jastrun and Józef Wilkoń as well as Wiesław Borowski and Jerzy Ludwiński welcomed them warmly, appealing for broadest possible access to modern art. It is also worth noting theoreticians' comments accompanying an exhibition of Bogusław Szwacz (see March, Warsaw), such as Bohdan Czeszko's, who cited the Exhibition of Young Modern Artists, held at the Artists' and Researchers' Club in Warsaw in 1947,[12] as a positive example contrasting with Szwacz's mediocre, in his opinion, abstract paintings, made, he did not omit to add, by an artist who was also a Party member.[13] Notwithstanding these still conservative opinions, particularly pronounced in critical reviews published in the first half of 1955, theoreticians, writers, and artists themselves were calling existing cultural policy into question in increasingly blunt terms. Exhibitions commemorating the 10th anniversary of the Polish People's Republic, staged at many cities, also offered an impulse for a critical review of the past decade's artistic output and the record of the different regional hubs.[14] One of the reasons why the planned nationwide 10th-anniversary exhibition was postponed several times was probably a growing sense that, as Olkiewicz put it in his review of the *Exhibition of 10 Years of the Plastic Arts in Pomerania*, it had been a period when "things did not go well in our visual arts."[15] Besides, as argued the painter Stanisław Brodziak, organizing a major retrospective would face even the "most perfect jury" with a number of dilemmas because of the yet unsolved question: should the exhibits be selected on the basis of the "not yet crystallized criteria of the present period of the so-called 'thaw'" or should works awarded in the previous years be the focus of the show. The latter option, Brodziak wrote, could produce an outcome that would be "embarrassing both for the qualifying committee and for many artists."[16] The largely unfavourable reception of the 10th-anniversary shows organized by the regional centres, and the justified concern that a nationwide exhibition of the 10 years of the visual arts in Communist Poland could turn into a kind of "panopticon of curiosities," seem to have persuaded decision-makers to abandon the project.

Continuing throughout 1955, the "dispute concerning Polish art" extended to other disciplines too, notably architecture. The Conference of Builders and Architects, held in Moscow at the end of the previous year – where Nikita Khrushchev openly criticized what

11 Jerzy Ćwiertnia, "O smaku destylowanej wody, o metodzie uchylania drzwi i jeszcze o kilku sprawach natury artystycznej," *Przegląd Kulturalny*, no. 11 (1955), p. 8.

12 See 30 November, Warszawa, in *Polskie życie artystyczne w latach 1944–1960*, vol. 1, *Lata 1944––1947*, oprac. Barbara Wojciechowska, Grażyna Kurkowska, Katarzyna Anna Kesling, Anna Agnieszka Szablowska, Anna Wiszniewska, Joanna Stacewicz-Podlipska, Warszawa: Instytut Sztuki PAN 2012, p. 520–524.

13 Bohdan Czeszko, "Oczyma przyjezdnego," *Trybuna Ludu*, no. 98 (9–10 April 1955).

14 See 1–29 May, Toruń; 8 May – 8 August, Wrocław; 29 May – end August, Sopot; 15 June – 17 July, Kraków; 31 July, Szczecin; November – January 1956, Zakopane; 4 December – January 1956, Lublin; 15 December – 15 January 1956, Bytom; 22 December – 22 January 1956, Kraków.

15 Jerzy Olkiewicz, "Choroba niewspółczesności,"*Dziś i Jutro*, no. 25 (1955), p. 8.

16 Stanisław Brodziak, "Wstęp," in: *Wystawa Okręgowa i retrospektywna prac powstałych w okresie 10-lecia. Malarstwo – rysunek – grafika – rzeźba*, exh. cat. (Lublin, 1955), s.p.

he thought was excessive decoration, urging instead a rollout of prefabricated elements and standardization of designs – triggered off a press discussion on the desired course for Polish architecture, which was published in *Przegląd Kulturalny* and involved Stefan J. Kurowski, Ryszard Karłowicz, Bohdan Lachert, Jan Minorski, and Juliusz Goryński, among other discussants. Their opinions, with negative views on the Marszałkowska Dzielnica Mieszkaniowa (MDM) housing project and Zakład Osiedli Robotniczych (ZOR) housing estates, are included in the Diary. An architectural policy critical of the resolutions of the 1949 National Conference of Party Architects[17] was discussed in February in a session of the Association of Polish Architects (SARP) (see 3 February, Warsaw). A few days earlier, a meeting of architects and journalists was held at the SARP headquarters, where the latter were accused of inaccurate and biased reporting (see 27 January, Warsaw). In April 1955, the 8th Plenum of the SARP Executive Board was held (see 4–6 April, Warsaw), devoted to a review of the past decade in light of the achievements in European architecture in the first half of the 20th century. 35 architects participated in the discussion, commenting on three keynote papers delivered by Jerzy Hryniewiecki, Bolesław Malisz, and Bohdan Pniewski. Quoted in this volume, the comments (by Kazimierz Biszewski, Jerzy Bogusz, Leszek Dąbrowski, Edmund Goldzamt, Jerzy Hryniewiecki, Janusz Krauss, Roman Piotrowski, Helena Syrkusowa, and Jan Zachwatowicz) show that many Socialist-Realist projects were very unfavourably reviewed, with the respondents calling for more creative freedom, modern technological solutions, adapting to user needs, and building more, but less expensively.[18] This "dispute concerning architecture" will continue throughout 1955 and in the following year. In October 1955, a series of discussions entitled Thursdays without a Prompter was initiated (see October – April 1956, Warsaw) where the participants were allowed to speak freely on a set of selected issues focused around the architecture of sports facilities, the composition of city-centre estates, housing construction, prefabricated concrete-slab technology, school buildings, and architectural education. A SARP top-brass assembly in Kazimierz Dolny was devoted to the latter subject, and its closing resolution postulated detaching architecture faculties from technological universities and creating instead dedicated tertiary schools of architecture complete with departments of construction and interior design, as well as reforming the teaching regime by introducing a master-class system (see 1–2 September, Kazimierz Dolny). Architects from Poland, including Helena Syrkusowa and Jan Zachwatowicz, attended the 2nd All-Union Congress of Soviet Architects in Moscow, which led to further calls for conferences and discussions to critically review the past decade in Polish architecture (see 26 November – 3 December, Moscow).

In a groundbreaking event for museology, 105 exhibition rooms at the National Museum in Warsaw, including the National Gallery of Polish Art, where paintings and sculptures from the interwar period were shown for the first time after the war, opened in early 1955 (see 14 January, Warsaw). A further five rooms of the Gallery of Foreign Art, with works by Pablo Picasso and Renato Guttuso's *In Calabria*, among others, were opened to the public in June (see 21 June, Warsaw). Departments of 1920s and 1930s art will have soon been included in exhibition spaces at other Polish museums as well (see 24 January, Bydgoszcz). But the most important event of the first quarter of the year, and one of the most significant exhibitions of foreign art in post-war Poland, was the *Mexican Art Exhibition* organized, on

17 See 20 – 21 June, Warsaw, in: *Polskie życie artystyczne w latach 1944–1960*, vol. 3*, Rok 1949*, *op. cit.*, pp. 145–150.

18 See "Nasza droga do nowej architektury," *Przegląd Kulturalny*, no. 18 (1955), p. 5.

the Polish side, by the Committee for International Cultural Cooperation (KWKZ) and the Central Bureau of Artistic Exhibitions (CBWA), and on the Mexican one by the National Front of Visual Artists (see 19 February – 14 March, Warsaw; 19 March – 12 April, Kraków; 26 March – 11 April, Wrocław). Held at the CBWA Zachęta in Warsaw, it focused on works produced by contemporary Mexican artists between 1940 and 1954. Skilfully combining revolutionary subject matter with a form alluding to folk art as well as to modern art movements: Symbolism, Expressionism, Cubism, and Surrealism, they were welcomed as extremely interesting, inspiring, and understandable for the public. As such, they would become a point of reference and model to follow for many young artists. Anticipating the resonance that the presented selection would create in the Polish art world, Juliusz Starzyński rightly noted, in the introduction to the show's catalogue, that the exhibition would spark off a critical debate on the concepts of realism and national art.[19] Hugely popular, the *Mexican Art Exhibition* was extensively discussed in the press both by older-generation critics (Ignacy Witz praising the Mexican artists for their ability to draw on tradition[20]) and by younger-generation ones (Janusz Bogucki noting a diversity of formal approaches, rich and mature means of expression, and a focus on the struggles and everyday life of the Mexican people[21]). The Kraków iteration of the show elicited a response from none else than Sławomir Mrożek who devoted a lot of space to the question of the creative autonomy of Mexican painters, unrestricted by any formalistic or colouristic criteria, and to the duty facing artists – including Polish ones – to search for ever fresher means of expression.[22] Konrad Winkler, in turn, a pro-Socialist Realism commentator highly active in the previous years, would describe the works as realistic in style, monumental in form, and humanistic in substance.[23]

The National Exhibition of Young Artists "Against War – Against Fascism," held at Warsaw's Arsenal building at 52 Długa Street (see 21 July – 15 October, Warsaw), would become a symbol of a new era in Polish art. In reality, it was an official presentation, a propaganda project meant to demonstrate that the right to free artistic expression is respected in Poland. Assembled for the 5th World Festival of Youth and Students by its Polish organizing committee, the Ministry of Culture and Art (MKiS), and the Association of Polish Artists and Designers, it featured works by nearly 500 mainly younger-generation artists: painters, graphic designers, sculptors. As Andrzej Jakimowicz emphasized in the catalogue introduction, the show did not aim to provide a comprehensive survey, but rather to reflect that what was "young and creative, a development factor in our country."[24] While most of the works dealt with the topic of the war, as signified in the exhibition's title, the public would also see portraits, still lifes, landscapes, and genre scenes. Their style was largely inspired by contemporary Mexican, French, and Italian painting. Most of the participants were debutants and their names would soon become famous; they included, among others,

19 Juliusz Starzyński, [Introduction], in: *Wystawa sztuki meksykańskiej. Malarstwo współczesne, grafika XVI-XX w.*, exh. cat. (Warsaw, 1955), p. 14.

20 Ignacy Witz, "Wystawa wielkiej sztuki," *Życie Warszawy*, no. 56 (6–7 March 1955).

21 Janusz Bogucki, "Morał meksykański," *Przegląd Kulturalny*, no. 9 (1955), p. 8.

22 Sławomir Mrożek, "Felieton," *Od A do Z* [suppl. of *Dziennik Polski*], no. 11 (1955), p. 4.

23 Konrad Winkler, "Plastyka meksykańska," *Dziennik Polski*, no. 71 (24 March 1955).

24 Andrzej Jakimowicz, [Introduction], in: *Ogólnopolska Wystawa Młodej Plastyki pod hasłem „Przeciw wojnie – przeciw faszyzmowi" zorganizowana z okazji V Światowego Festiwalu Młodzieży i Studentów. Malarstwo – rzeźba – grafika*, exh. cat. (Warszawa, 1955), p. [10].

Jerzy Bereś, Tadeusz Dominik, Jan Dziędziora, Stefan Gierowski, Tomasz Gleb, Barbara Jonscher, Lech Kunka, Marek Oberländer, Gabriela Obremba, Teresa Pągowska, Witold Pałka, Maria Pinińska, Jacek Sempoliński, Adam Smolana, Franciszek Starowieyski, Jan Tarasin, Jerzy Tchórzewski, and Magdalena Więcek. The exhibition was accompanied by meetings and discussions, including in which foreign speakers participated, who, despite a generally favourable view, criticized the show for not being distinctly enough Polish or national in character (see 4 August, Warsaw). The jury's failure to award Marek Oberländer (who showed *The Marked* and *Onions*) caused an outcry and, at readers' urging, the periodical *Po Prostu* funded a special award for lifetime achievement that was presented to him as recompense. At the 2nd Congress of Young Artists, which despite its name was also attended by older-generation artists and critics, a discussion about "the Arsenal" exhibition ensued, triggered off by Jan Lenica who commented on the frequent criticism that the exhibition was obscure and the artworks imitated foreign trends. Painters and sculptors were also accused of miscomprehending European art, of poverty of formal means, and superficiality. The speakers discussed also the subject, already taken up earlier, of government cultural policy, proposing to organize biannual exhibitions presenting fresh artistic experiments. Quoted in the Diary, reviews, reports, and survey replies by critics, art historians, artists, and writers, concerning "the Arsenal" exhibition, demonstrate how ambiguously and variously it was viewed. For example, Aleksander Wallis (chairman of the presidium of the exhibition's organizing committee) praised the diversity of the works and the fact that a newer, younger generation of artists had been presented.[25] Andrzej Osęka granted young artists the right to experiment formally and praised the exhibition as groundbreaking: showing vital and diverse works and setting the further course for Polish art.[26] Contributing to a discussion around Paul Ricci's unfavourable review of the show as being too formalistic and leaning too heavily on foreign influences,[27] Julian Przyboś called it provincial, a shallow imitation of the Avant-Garde, devoid of works worthy of being called truly modern.[28] Whatever the reception of the exhibition itself and the presented artworks, "the Arsenal" provoked a "dispute over new Polish art"[29] that would rage on long afterwards. Concerning not only the possible development directions of the visual arts in Poland, but also issues of creative autonomy, state support, and the unions' role, it would take place mainly on the pages of *Przegląd Artystyczny* and *Przegląd Kulturalny*, with contributions from Janusz Bogucki, Marcin Czerwiński, Elżbieta Grabska, Jadwiga Jarnuszkiewiczowa, and Mieczysław Porębski, among others. Their often polemical texts have been included in the Diary. It is worth noting that the exhibition was long discussed, both favourably and unfavourably, becoming a sort of benchmark, frequently cited by critics in reviews of various later shows. And so, for example, Alfred Ligocki wrote that "after what we had seen at the Arsenal," the recently opened Silesian regional exhibition (see 15 September – October, Stalinogród) was "static, direction-less, and almost devoid of ideological substance"[30]; Jerzy Ćwiertnia criticized

25 Aleksander Wallis, "Młoda plastyka na festiwalu," *Kronika*, no. 8 (1955), pp. 6–7.

26 Andrzej Osęka, "Formalizm czy ideowość," *Po Prostu*, no. 32 (1955), p. 3.

27 Paolo Ricci, "Młode „stare" malarstwo," *Przegląd Kulturalny*, no. 35 (1955), p. 4.

28 Julian Przyboś, "O młode malarstwo młodych. Dyskusja o Młodej Plastyce," *Przegląd Kulturalny*, no. 37 (1955), pp. 3, 7.

29 The term was used for the first time by Krzysztof Teodor Toeplitz, "Spór o nową plastykę," *Iskry* [suppl. of *Trybuna Mazowiecka*], no. 3 (1956), p. 1.

30 Alfred Ligocki, "Wystawa śląska," *Życie literackie*, no. 44 (1955), p. 11.

the 6th Annual Exhibition of the ZPAP Warsaw Circuit (see 8 November – January 1956, Warsaw), deploring the fact that while the "discussions compelled by "the Arsenal" exhibition of young art have not yet cooled off, Zachęta is again drowning in colourful soapsuds"[31]; and Aleksander Wallis advised "the Arsenal's" recent critics to visit the Zachęta presentation to see stagnation and opportunism in Polish art.

As an official show, "the Arsenal" was ignored by members of Grupa 55, known as the "Old-Town" one, who even before its end staged their own exhibition at Desa, a state-operated auction house and gallery in the nearby Old Town (see 5 August – 13 September, Warsaw). Preceded by the collective's informal presentations at Barbara Zbrożyna's (see January, Warsaw) and Zygmunt Bogusz's (see February, Warsaw), Grupa 55 called their show the "anti-Arsenal," and among the artists it featured were Marian Bogusz, Zbigniew Dłubak, Kajetan Sosnowski, and Andrzej Zaborowski. The exhibition was noted by Janusz Bogucki as significantly complementing its self-proclaimed antagonist, presenting "intellectual-sensual" paintings of precise composition, far less "ideological-artistic" than those – heavy on deformation and rich texture – that were shown at Długa Street.[32] Marcin Czerwiński, in turn, in his review will take up the problem of a "fascination with space" and ominous pathos in the paintings of Grupa 55.[33] Among the larger artistic manifestations that took place in the wake of "the Arsenal" was also the exhibition of nine "moderns": Tadeusz Brzozowski, Maria Jarema, Tadeusz Kantor, Jadwiga Maziarska, Kazimierz Mikulski, Jerzy Nowosielski, Erna Rosenstein, Jerzy Skarżyński, and Jonasz Stern, who participated in the presentation at Pałac Sztuki in Kraków at the turn of 1949.[34] They had spent the previous six years in self-imposed isolation, working only in the studio and not exhibiting. The small-scale presentation of the "modern nine," featuring works never shown before, took place at Dom Plastyków in Kraków and was divided into two parts: the first one, devoted to painting, was on show in November–December (see 13 November – 11 December, Kraków), and the second one, showing monotype prints, drawings, and gouaches, opened in December (see 5 December, Kraków). Dominated by abstraction, the exhibition stirred a lot of controversy. The mainly unfavourable reviews stressed its small scale, the impossibility of comparing the featured works with those more "traditional" in style (Wisława Szymborska),[35] or the elitism and obscurity of an art for the select few (Józef Łabuz).[36] These enunciations, from late 1955, published several months after some very bold ideas presented in the discussion continuing since January, are surprising in their conservatism and prove that changes, in the sphere of views especially, were slow to occur. At the same time, however, critical texts discussing and characterizing the Polish Avant-garde, notably those by Janusz Bogucki and Mieczysław Porębski, were being published for the first time since 1949.[37]

31 Jerzy Ćwiertnia, "Sztuka – czy bełkot pustej duszy," *Po Prostu*, no. 40 (1955), p. 4.

32 Janusz Bogucki, "Spostrzeżenia i komentarze," *Przegląd Kulturalny*, no. 42 (1955), p. 3.

33 Marcin Czerwiński, "Grupa Staromiejska," *Przegląd Kulturalny*, no. 49 (1955), p. 5.

34 See 19 December – 18 January 1949, Kraków, in: *Polskie życie artystyczne w latach 1944–1960*, vol. 1, *Lata 1944–1947*, eds. Barbara Wojciechowska, Grażyna Kurkowska, Anna Wiszniewska, Joanna Wacławek, Anna Agnieszka Szablowska (Warsaw: Instytut Sztuki PAN, 2012), pp. 241–247.

35 Wisława Szymborska, "Dyskusja o wystawie „nowoczesnych". Malarstwo nie zadomowione," *Życie Literackie*, no. 51 (1955), p. 6.

36 Józef Łabuz, "Dyskusja o wystawie „nowoczesnych". O sztukę dla milionów," *Życie Literackie*, no. 51 (1955), p. 6.

37 Janusz Bogucki, "Z powodu krakowskiej wystawy Nowoczesnych", *Życie Literackie*, no. 50 (1955),

Among the solo exhibitions that took place in 1955, two in particular attracted critical attention: that of Tomasz Gleb's drawings from the *Rooster* series (see 31 April – June, Warsaw; June, Stalinogród), and that of Alfred Lenica's work since 1945. The former was praised by theoreticians (Janusz Bogucki, Jan Lenica, Barbara Zbrożyna) for the diversity of its subject matter within a single theme and for innovative formal solutions; the latter, presenting stylistically varied works, from realistic historical paintings to extreme abstractions from 1947–1948, prompted negative responses from many viewers, accustomed to works "legible in form and socialist in substance." A small exhibition of Henryk Stażewski's works, including abstract compositions (see October, Warsaw), likewise attracted interest.

Not only the style, but also the subject matter of the exhibited works clearly spelled changes. Gone were the images of productivity leaders, ordinary workers, Party meetings and proceedings, views of state farms and Socialist-Realist architecture. But art shows continued to be organized on occasions such as 1st of May, Book and Press Days, or International Women's Day, the regular ZPAP regional-circuit exhibitions were held, International Book and Press Clubs were highly active, hosting solo and group exhibitions, and in October the Month of Polish-Soviet Friendship was celebrated with numerous artistic events. The already road-weary exhibition *Bourgeois Realism in Polish Painting in the Second Half of the 19th Century* (see 25–28 July, Słupsk) was still touring the country, and the Art Historians' Association organized two roadshows of Jan Matejko (one aimed at smaller-city venues, the other, in a bus that had also served in the previous years, at localities where facilities for a stationary show were missing), but overall the number of travelling exhibitions fell sharply. Educational exhibitions were downsized, obligatory worker tours of museums were discontinued, and museums themselves saw their public programmes cut down; they were also freed from having to compete with each other. Celebrated as the Mickiewicz Year, 1955 saw, starting from 21 February, numerous symposiums and academic conferences devoted to the Romantic era. The Ministry of Culture and Art announced a closed-call competition for a design of the national poet's memorial (see April, Poznań; 23 November – 3 December, Poznań), exhibitions devoted to Mickiewicz's life and œuvre and illustrations of his works were organized (see October, Kraków; 26 November, Lublin; 26 November – December, Poznań).

Many folk art exhibitions were staged throughout 1955. Like in the previous years, the *Golden Goose* barge sailed on the Vistula with a presentation of Polish folk art assembled by the Museum of Folk Cultures (see 24 August – 14 September, Gdańsk). Exhibitions of folk artists were put up both at smaller hubs, where local handicraft was presented (see 8 May – 30 June Olsztyn; 22 May – 5 June, Opole), and in bigger cities, including *Polish Folk Art*, featuring local craftwork from all over Poland (see 12 March, Lublin), and the 10th-Anniversary National Exhibition of Folk Art, organized by the MKiS and the Central Administration of Visual Arts and Exhibitions, with some 700 items on show (see 4 November – December, Warsaw). The latter was curated by Kazimierz Pietkiewicz, scripted by Tadeusz Seweryn, and designed by Oskar Hansen, Józef Mroszczak, and Jerzy Sołtan. A special section covered the use of folk art in contemporary industrial design, decoration, and souvenir-making. Exhibitions of the applied arts, often combined with presentations of interior design and local craftwork, were organized frequently in 1955, on both national and regional levels (see 1 January – 6 February, Kraków; 23 January – February, Wrocław).

pp. 5, 9; *idem*, "O „Nowoczesnych" (przyczynek historyczny z refleksją)," *Przegląd Artystyczny*, no. 5–6 (1955), pp. 58–81.

Among the important ones was an exhibition of two work groups affiliated with the State Graduate School of the Fine Arts (PWSSP) in Gdańsk: the Faculty of Ceramics Group led by Hanna Żuławska and the Faculty of Textiles Group under the direction of Józefa Wnukowa (see 24 May – 12 June, Warsaw). The textiles were noteworthy for their vivid colours and a diverse selection of folk-inspired motifs and forms (Krystyna Czarnocka).[38] Rich colours distinguished also architectural ceramics. "Ceramics has finally gone beyond the small form of practical and decorative objects, becoming sculpture, architectural component, a colouristic accent of the façade and the interior. In textiles, compositional rigours have finally been loosened, resulting in a bold application of painterly effects. Last but not least, mosaics has become not only an ornament, but also a picture," Aleksander Wojciechowski noted.[39] Efforts were now made to replace the so far omnipresent dullness with colour. The functionality of furniture as adapted to room plan and size came up for discussion in the context of the first open competition for a housing interior, organized by the MKiS, SARP, and ZPAP (see 7–21 March, Warsaw). The 2nd National Exhibition of Illustration, Poster Design, and Small Graphic Forms, held at the Zachęta, featured over 1000 illustrations and over 200 posters and small graphic-art forms (bookplates, postcard designs, leaflets) (see April–May, Warsaw). Leading representatives of the so-called Polish school of poster design won the main awards (the 1st prize shared by Jan Lenica and Henryk Tomaszewski). Critics noted the phenomenon of the "discussion poster," going in its message beyond simple declarations (Szymon Bojko),[40] and a different, more painterly style of posters by a new, younger generation of artists: Jan Lenica, Julian Pałka, Tadeusz Jodłowski (Ignacy Witz).[41] Polish poster design was also the focus of a monographic exhibition in Poznań (see 31 July, Poznań).

The amateur-art movement was discussed during the 17th Session of the Culture and Arts Council (see 27–28 October, Warsaw). As its commentators noted, there was "no reason to be delighted" with the current condition of amateur artistic production. This may be confirmed, for example, by a sharp fall in the number of amateur visual-arts exhibitions organized in 1955. Besides folk art, photography was another discipline where the works of non-professionals continued to be – successfully – included in exhibitions. However, both amateur and professional photography shows were still dominated by pictorialism, the so-called homeland-photography idiom, as defined by Jan Bułhak. The largest selection of photographs – 243 works by 122 artists – was presented in the 5th National Photography Exhibition, organized in mid-1955 by the Union of Polish Artist Photographers (ZPAF) and the CBWA at the Zachęta (see 20 May – 12 June, Warsaw). Curated by Tadeusz Bukowski, the presentation was dominated by landscape themes (varied in composition and framing), which was noted by reviewers. Many commentators deplored the fact that few photographers had embraced the postulates of the 11th Session of the Culture and Arts Council by undertaking formal experiments.[42] Generally, however, labour-related themes, showing

38 Krystyna Czarnocka, "Tkaniny i ceramika szkoły sopockiej," *Przegląd Kulturalny*, no. 23 (1955), p. 4.

39 Aleksander Wojciechowski, "Wymowa Młodej Sztuki (Uwagi na temat wystawy tkanin i ceramiki plastyków Wybrzeża)," *Przegląd Artystyczny*, no. 1–2 (1955), p. 71.

40 Szymon Bojko, "Sztuka na co dzień. Na marginesie wystawy plakatu," *Trybuna Ludu*, no. 130 (12 May 1955).

41 Ignacy Witz, "Nowe – w plakacie polskim," *Życie Warszawy*, no. 105 (4 May 1955).

42 Alfred Ligocki, "V Ogólnopolska Wystawa Fotografiki," *Fotografia*, no. 7 (1955), pp. 2–4; Janusz Bogucki, "Uwagi niefachowe," *Fotografia*, no. 7 (1955), pp. 6–7.

factory workers or productivity leaders, were much scarcer then before; on the other hand, the show featured many photo-essays clearly inspired by Western models, particularly the work of Henri Cartier-Bresson. The ZPAF General Congress (see 21–22 May, Warsaw) was devoted to discussing the exhibition and the situation within the organization.

The 5th World Festival of Youth and Students, held immediately in the wake of the Geneva Conference under the motto "For Peace and Friendship – Against the Aggressive Imperialist Pacts" (see 31 July – 14 August, Warsaw), became a symbol of Poland's opening to the outside world, but it also played a major role in neutralizing ferment among the young generation.[43] In connection with the upcoming Festival, conferences had been taking place since January (see 15–16 January, Warsaw), international and national competitions in the visual arts, folk art, film, and photography were announced (see 8 February, Warsaw), pre-Festival shows were presented (see e.g. 30 April, Poznań; 7 May – June, Wrocław; 16 June, Warsaw). All these events have been reconstructed in these volumes. Particularly attractive and noteworthy, including for the journalists reporting from the Festival, were street decorations with pro-peace mottos and slogans in various languages, concentrated along two major routes: Marszałkowska Street and Nowy Świat Street, designed by architects and artists, and executed by students and degree candidates of the Kraków and Warsaw Academies of Fine Arts working under their direction. Even during the Festival, the International Exhibition of Young Artists opened at the Zachęta in Warsaw (see 3–31 August, Warsaw), organized by the Festival's International Committee and the CBWA, featuring some 2000 works by artists from 49 countries, including, for example, China, India, Mongolia, Sudan, Taiwan, and Vietnam.[44] The exhibition was accompanied by a photography show (107 authors from 18 countries) and a film competition (57 films from 15 countries). The huge enterprise met with a very favourable reaction from reviewers, who stressed the works' stylistic and thematic diversity. The concurrent Exhibition of Young Soviet Art, shown first at the conference room of the City Council, then (from 24 August) moved to the Zachęta (see 3 August – 10 September, Warsaw), was received with far less enthusiasm, which was a novelty. The young Soviet artists – whose works doubtless contrasted starkly with the far more innovative artworks presented in the International Exhibition of Young Artists in the same building – were criticized for relying too heavily on traditional models and not searching for more forward-looking stylistic solutions. The earlier *Art Exhibition of the Ukrainian SSR* at the Zachęta (see 15 January, Warsaw; 14 February–27 March, Kraków), also presenting paintings, graphics, and sculpture, all realistic in form and subject matter, seems to have caused a certain confusion among commentators, who only hinted that a one-sided attitude to tradition and a fascination with 19th-century art prevented many a Ukrainian artist from evolving (Jerzy Zanoziński).[45] The exhibition, it needs to be stressed, was the first presentation of Ukrainian art in Poland after 1945; another first was the *Exhibition of Young Egyptian Art*, which was to accompany the Festival, but due to significant delays in the shipment of the artworks opened only in September (see September – 9 October, Warsaw).

43 By September 1955, the student periodical *Po Prostu* had transformed from an organ of the Management Board of the Polish Youth Union into a magazine of "students and young intellectuals," and was touching ever more boldly upon real issues of the day.

44 Despite many inaccuracies and ambiguities in the catalogue, the authors of these volumes have managed to determine the correct spelling of many of the exhibition's participants.

45 Jerzy Zanoziński, "Wystawa sztuki ukraińskiej w Polsce," *Przegląd Artystyczny*, no. 1–2 (1955), pp. 139–140.

Responsible for international contacts, the organization of foreign exhibitions in Poland and Polish ones abroad, the exchange of artists and scholars, was, like in the previous years, the Committee for International Cultural Cooperation (KWKZ). It co-organized not only the Mexican art exhibition, but also many major shows of art from countries that it cooperated with. Among those were the *Romanian Art Exhibition* (see 20 September – 9 October, Warsaw; 12 November – 13 December, Wrocław) and the *Exhibition of Contemporary Yugoslavian Graphics* (see 29 November – 29 December, Warsaw; 27 January – 23 February 1956, Katowice). The former presented drawings, watercolours, book illustrations, and posters by contemporary Romanian artists; the latter showed works from all of Yugoslavia's art hubs, featuring Slovenian, Serbian, Croatian, and Montenegrin artists. Contacts with the People's Republic of China flourished, and detailed plan for the execution of the bilateral cultural exchange agreement in 1955 was drawn up and signed (see 29 January – 13 February, Warsaw). Staged at the Zachęta and later shown at other venues, the *Exhibition of Chinese Woodcut Prints* (see 18 June, Warsaw; 21 July, Łódź; 24 August – 21 September, Lublin; 1 October, Poznań) presented 74 works by contemporary Chinese artists, dating from 1950––1955, and was meant, as Armand Vetulani emphasized, to serve the "idea of international rapprochement and collaboration, and the idea of cementing the friendship between the Polish and Chinese peoples."[46] China, it is worth adding, was a country frequently visited by Polish artists, reporters, architects. A SARP delegation went on a several weeks' trip (see September – 2 November, China), during which it toured various current projects as well as numerous historical buildings. The visit was accompanied by the opening of a portable exhibition of postwar Polish architecture, pre-produced back at home. In the previous year, Aleksander Kobzdej showed his drawings from China and Vietnam at Warsaw's Zachęta[47] while Tadeusz Kulisiewicz's drawings from China, among other works, were presented at the ZPAP Łódź[48]; in 1955, Andrzej Strumiłło exhibited drawings from People's China, a "land of our friends,"[49] at the KMPiK in Warsaw (see 31 January – 12 February, Warsaw). The latter show toured many other venues in Poland. Sketchy, executed with quick brush- and pencil strokes, Strumiłło's works provoked a discussion that touched upon the question of national art and of moving away from a mechanical imitation of 19th-century styles. Radically different, in style and subject matter, was the solo exhibition of Otto Nagel, a painter from the German Democratic Republic. Organized by the KWKZ and staged at the "Zachęta", it featured oils and pastels, from the 1930s as well as contemporary ones, portraying the working-class Berlin neighbourhood of Wedding and its residents (see 25 May – 12 June, Warsaw; 24 June – 25 July, Lublin). Using a critical language characteristic for the bygone decade, which was significant in itself, Helena Krajewska, author of the catalogue introduction, wrote that Nagel "remained true to his moral principles while bourgeois aesthetics discriminated against this kind of work, branding it non-artistic."[50]

Poster, photography, graphic design, and drawing, easy and convenient to ship, remained the main export "commodity." Contemporary Polish poster was included in a huge exhibition of 19th- and 20th-century Polish painting and graphic design that was put up in Kyiv and

46 Armand Vetulani, [Introduction], in: *Wystawa Drzeworytu Chińskiego*, exh. cat. (Warsaw, 1955), p. 8.

47 See 8 March, Warsaw, in: *Polskie życie artystyczne w latach 1944–1960*, vol. 8, *op. cit.*, pp. 124–132.

48 See February, Łódź, in: *Polskie życie artystyczne w latach 1944–1960*, vol. 8, *op. cit.*, pp. 112–113.

49 Jan Kott, [Introduction], in: *Rysunki z Chin Ludowych Andrzeja Strumiłło*, exh. cat. (Warsaw, 1955), p. 5.

50 Helena Krajewska, [Introduction], in: *Wystawa prac Otto Nagla – Niemiecka Republika Demokratyczna*, exh. cat. (Warsaw, 1955), p. 3.

later shown also at other major hubs (see 4 March, Kyiv; April, Kharkiv; May – 26 May, Minsk). Polish poster, distinguished by bold design, succinct composition, and lively colour, was also presented in many foreign exhibitions in both socialist (see January, Sofia; 22 July, Bucharest; 3 September, Vilnius; 17 November – 18 December, Beijing) and capitalist countries (see 30 April – 16 May, Brussels; November, Geneva), to critical acclaim. Exhibitions of Polish professional photography, numerous at the time (see e.g. 26 February, Bucharest; 6 February – 14 March, Beijing; 16–28 May, Buenos Aires; June, Rio de Janeiro; [July?], Richmond, USA; 13 August, Copenhagen; October, Japan; October, London; November – December, Périgeux; 10 December, Brussels), were likewise favourably received. Among foreign exhibitions of Polish graphics, a retrospective of Tadeusz Kulisiewicz, presenting 1930s woodcuts, drawings from Szlembark (1939–52) and Warsaw (1945), sketches from France, Czechoslovakia, and China (1952–53), the series *Fighters for Freedom and Democracy*, and book illustrations, met with an enthusiastic response (see 26 January, East Berlin; May, Munich; 19 June, Worpswede).

While discussions continued on the development of the eastern part of downtown Warsaw, with two new proposals published in *Życie Warszawy* slammed by the readers (see January – February, Warsaw), the 1954 architectural-urbanistic competition for the development of Plac Zamkowy (Castle Square) and the surrounding area, and that for a masterplan for Plac Teatralny, Plac Dzierżyńskiego and the surrounding streets, were concluded, in both cases without awarding the first prize (see 23 August, Warsaw). Among public buildings opened in 1955 were the rebuilt Warsaw Philharmonic (see 21 February, Warsaw), Kino "Muranów", a movie theatre designed by Zygmunt Kleyff (architecture) and Michał Ptic-Borkowski (interiors) (see June, Warsaw), and the 10th Anniversary Stadium by Jerzy Hryniewiecki, Marek Leykam, and engineer Czesław Rajewski (see 22 July, Warsaw). It is a little known fact that the sports venue's painted decoration was to be commissioned to the Mexican artist David Alfaro Siqueiros who visited Warsaw in this context at the invitation of the Ministry of Culture and Art (see 23 September and 27 September, Warsaw). But the project never went beyond the planning stages. One of the highlights of 1955 was the opening of the Palace of Culture and Science by Lev Rudnev (see 21 July, Warsaw).[51] To this day a symbol of Stalinism in architecture, paradoxically, the building was completed when the era already ended. Numerous voices, quoted in the Diary, praised the Palace as an excellent example of modern Soviet architecture. But it was Ryszard Karłowicz's reflection that would prove prophetic: "In a few years, serious monographic studies of the Palace will probably have been written. By then, more data will have been gathered to speak objectively about this work, just like today inextricably linked with the heroic era of the construction of socialist Warsaw."[52]

The artistic events and accompanying comments of critics, art historians, writers, and artists presented in these volumes comprise a picture of the year 1955. Artistic life was reinvigorated, new avant-garde collectives were formed, artists who kept silent under Socialist Realism began to participate in exhibitions again. Exhibitions of Grupa 55 (see January, Warsaw; February, Warsaw; 5 August – 13 September, Warsaw), informal at first, of works submitted to the pre-Youth Festival arts competition (see 16 June, Warsaw) and the National Exhibition of Young Artists at the Arsenal, of Henryk Stażewski's works (see October,

51 A few days before the opening of the Palace of Culture and Science, construction was completed of Plac Stalina (see 16 July, Warsaw).

52 Ryszard Karłowicz, "Sylweta nowej Warszawy," *Przegląd Kulturalny*, no. 13 (1955), p. 3.

Warsaw), and of painting by the "moderns" (see 13 November – 11 December, Kraków), were those presentations that most clearly reflected new trends in art. Mieczysław Porębski noted: "Here is a critical moment: the notion of the contemporary has been contrasted with what, until now, rightly or not, has been called socialist realism. [...] Our agenda so far, formulated and pursued under the headline of socialist realism, was un-contemporary precisely because it was narrow, timid, because it deprecated those means and potentials that were indicated by art's evolution in our century."[53] These words will reverberate fully in the following year, as 1956 sees a brief period of all-out liberalization, with "doors open wide."

Translated by Marcin Wawrzyńczak

53 Mieczysław Porębski, "Spór o sztukę współczesną," *Przegląd Artystyczny*, no. 5–6 (1955), p. 56.

SPIS ILUSTRACJI

Informacje zawarte w nawiasach kwadratowych odsyłają do odpowiednich not „Diariusza".

1. Sala Muzeum Narodowego w Warszawie, w której prezentowano *Damę z gronostajem* Leonarda da Vinci [**14 I Warszawa**]; cyt. za: Stolica, 1955, nr 5, s. 11.
2. Sala barokowa w Muzeum Narodowym w Warszawie [**14 I Warszawa**]; cyt. za: Turysta, 1955, nr 3, s. 8.
3. Rynek Starego Miasta w Warszawie, kamienice od strony Dekerta – siedziba Muzeum Historycznego m.st. Warszawy [**17 I Warszawa**]; cyt. za: Stolica, 1955, nr 1, s. 13.
4. Sala w Muzeum Historycznym m.st. Warszawy [**17 I Warszawa**]; cyt. za: Stolica, 1955, nr 22, s. 5.
5. Jerzy Flisak, *Dlaczego ten architekt tak wysoko zrobił sobie pracownię?*, rysunek; cyt. za: Szpilki, 1955, nr 3, s. 1.
6. Gwidon Miklaszewski, *Musimy raz na zawsze skończyć z metodą komenderowania! Zrozumiano?*, rysunek; cyt. za: Szpilki, 1955, nr 9, s. 1.
7. Jerzy Flisak, *Żądamy zniszczenia broni atomowej*; cyt. za: Szpilki, 1955, nr 16, s. 1.
8. Karol Ferster, karykatura Włodzimierza Sokorskiego, rysunek; cyt. za: Przegląd Kulturalny, nr 27, s. 2.
9. Tadeusz Kulisiewicz z niemieckimi pionierkami na wystawie w Muzeum Johanna Wolfganga von Goethego w Weimarze (Goethe Nationalmuseum), cyt. za: Świat, 1955, nr 8, s. 13.
10. Sala w Centralnym Muzeum Lenina w pałacyku Radziwiłłów w Warszawie [**21 V Warszawa**]; cyt. za: Stolica, 1955, nr 18, s. 13.
11. Fragment ekspozycji pt. „Warszawa w pracach plastyków łódzkich" [**II Łódź**]; cyt. za: Stolica, 1955, nr 24, s. 15.
12. Fragment „Wystawy czechosłowackiej grafiki użytkowej" [**16 III-7 IV Warszawa**]; cyt. za: Stolica, 1955, nr 17, s. 10.
13. Muzeobus z wystawą objazdową poświęconą twórczości Jana Matejki [**IV Warszawa**]; cyt. za: Stolica, 1955, nr 21, s. 11.
14. Wnętrze Muzeobusa z wystawą objazdową poświęconą twórczości Jana Matejki [**IV Warszawa**]; cyt. za: Stolica, 1955, nr 21, s. 11.
15. Doroczna wystawa prac studentów Akademii Sztuk Pięknych w Stalinogrodzie (dział plakatu) [**18 VI Stalinogród**]; cyt. za: Świat i Życie [dodatek do Dziennika Zachodniego], 1955, nr 24 [25], s. 2.
16. Wnętrze kawiarni „Lajkonik" przy Pl. Trzech Krzyży w Warszawie **[II Warszawa]**; cyt. za: Stolica, 1955, nr 8, s. 9.
17. Wnętrze sali koncertowej Filharmonii Narodowej [**21 II Warszawa**]; cyt. za: Stolica, 1955, nr 10, s. 8.
18. Hall w kinie „Muranów" [**VI Warszawa**]; cyt. za: Stolica, 1955, nr 24, s. 8.
19. Okładka katalogu wystawy: *Wystawa architektury wnętrz i sztuki dekoracyjnej*, Kr. 1955 [**1 I-6 II Kraków**].
20. Okładka katalogu wystawy: *Wystawa plastyki Ukraińskiej SRR. Malarstwo, rzeźba, grafika*, W. 1955 [**15 I Warszawa**].
21. Okładka katalogu wystawy: *Rysunki z Chin Ludowych Andrzeja Strumiłło*, W. 1955 [**31 I-12 II Warszawa**].
22. Okładka katalogu wystawy: *Wystawa prac graficznych Stanisława Dawskiego*, W. 1955 [**17 III-7 IV Warszawa**].
23. Plakat wystawy prac malarskich Otto Nagla [**25 V-12 VI Warszawa**], Arch. Pracowni Dokumentacji Sztuk Wizualnych XX-XXI w. IS PAN, teczka *1955 nr 21. Wystawa prac malarskich Otto Nagla /NRD/.*
24. Okładka katalogu wystawy: *Wystawa prac malarskich Otto Nagla – Niemiecka Republika Demokratyczna*, W. 1955 [**25 V-12 VI Warszawa**].
25. Okładka katalogu wystawy: *Grafika Gdańska XVII-XX wieku*, Gd. 1955 [**29 V-30 VII Gdańsk**].
26. Okładka katalogu wystawy: *Wystawa drzeworytu chińskiego*, W. 1955 [**18 VI Warszawa**].

27. Anna Narzymska, cykl miniaturowych zabawek (laleczki z gałganków) [**1 I-6 II Kraków**]; cyt. za: kat. wystawy *Wystawa architektury wnętrz i sztuki dekoracyjnej*, W. 1955, s. nlb.
28. Jan Kowalczyk, świeczniki dekoracyjne, żelazo [**23 I-II Wrocław**]; cyt. za: kat. wystawy *Okręgowa wystawa architektury wnętrz i sztuki dekoracyjnej*, Wr. 1955, s. nlb.
29. Andrzej Strumiłło, *Cmentarz w prowincji Szantung*, rysunek tuszem, z cyklu rysunków z Chin Ludowych [**31 I-12 II Warszawa**], fot. Jan Świderski, 1955, negatyw IS PAN nr 9270 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.
30. Andrzej Strumiłło, *Przystań na Jangtsekiangu pod Czungkingiem*, rysunek tuszem, z cyklu rysunków z Chin Ludowych [**31 I-12 II Warszawa**], fot. Jan Świderski, 1955, negatyw IS PAN nr 9265 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.
31. Jose Clemente Orozco, *Markietanki*, olej [**19 II-14 III Warszawa**]; fot. Ignacy Gołda, 1955, negatyw IS PAN nr 8246 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.
32. David Alfaro Siqueiros, *Nasze czasy*, piroksylina na masonicie [**19 II-14 III Warszawa**]; fot. Tadeusz Kaźmierski, 1955, negatyw IS PAN nr 8182 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.
33. Raul Anguiano, *Nakin*, olej na masonicie [**19 II-14 III Warszawa**]; fot. Jan Świderski, 1955, negatyw IS PAN nr 8183 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.
34. Jose Chavez Morado, *Do kamieniołomów*, olej na masonicie [**19 II-14 III Warszawa**]; fot. Ignacy Gołda, 1955, negatyw IS PAN nr 8192 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.
35. Ignacio Aguirre, *Przekupki*, olej [**19 II-14 III Warszawa**]; fot. Jan Świderski, 1955, negatyw IS PAN nr 8181 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.
36. Olga Costa, *Dziewczynka w czerwieni*, olej [**19 II-14 III Warszawa**]; fot. Ignacy Gołda, 1955, negatyw IS PAN nr 8200 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.
37. Frida Kahlo, *Raniony stół*, olej na masonicie [**19 II-14 III Warszawa**], fot. Jan Świderski, 1955, negatyw IS PAN nr 8228 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.
38. Leopoldo Méndez, *Rozstrzelanie*, linoryt [**19 II-14 III Warszawa**]; fot. Stefan Deptuszewski, 1955, negatyw IS PAN nr 8523 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.
39. Z wystawy sztuki meksykańskiej [**19 II-14 III Warszawa**]; fot. Jan Kosidowski, 1955; cyt. za: Świat, 1955, nr 12, s. 12-13.
40. Z wystawy sztuki meksykańskiej [**19 II-14 III Warszawa**]; fot. Jan Kosidowski, 1955; cyt. za: Świat, 1955, nr 12, s. 12-13.
41. Z wystawy sztuki meksykańskiej [**19 II-14 III Warszawa**]; fot. Jan Kosidowski, 1955; cyt. za: Świat, 1955, nr 12, s. 12-13.
42. Z wystawy sztuki meksykańskiej [**19 II-14 III Warszawa**]; fot. Jan Kosidowski, 1955; cyt. za: Świat, 1955, nr 12, s. 12-13.
43. Tomasz Gleb, *Siła*, gwasz z cyklu „Koguť", 1955 [**31 IV-VI Warszawa**]; fot. Ignacy Gołda, 1956, negatyw IS PAN nr 13750 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.
44. Tadeusz Trepkowski, *Wojna*, plakat, 1952 [**16 IV-V Warszawa**]; fot. Ignacy Gołda, 1955, negatyw IS PAN nr 9161 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.
45. Okładka katalogu wystawy: *II Ogólnopolska wystawa ilustracji, plakatu i drobnych form graficznych*, W. 1955 [**IV-V Warszawa**].
46. Józef Mroszczak, *Noc w Wenecji*, plakat, 1955 [**IV-V Warszawa**]; fot. Ignacy Gołda, 1955, negatyw IS PAN nr 8986 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.
47. Henryk Tomaszewski, ilustracja do książki Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego *Satyra, groteska, żart liryczny*, rysunek tuszem [**IV-V Warszawa**]; fot. Ignacy Gołda, 1955, negatyw IS PAN nr 8963 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.

48. Marian Bogusz, ilustracja do wiersza Jeana Arthura Rimbauda *Pożegnanie*, rysunek tuszem [**IV--V Warszawa**]; fot. Ignacy Gołda, negatyw IS PAN nr 8873 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.
49. Jerzy Jaworski, ilustracja do wiersza Pablo Nerudy ze zbioru *Pieśń Powszechna*, rysunek tuszem [**IV-V Warszawa**]; fot. Ignacy Gołda, negatyw IS PAN nr 8903 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.
50. Henryk Tomaszewski, *Pierwszy po Bogu*, plakat, 1955 [**IV-V Warszawa**]; 1955, negatyw IS PAN nr 9918 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.
51. Henryk Tomaszewski, *Urok szatana*, plakat, 1954 [**IV-V Warszawa**]; fot. Walentyna Mądroszkiewicz, negatyw IS PAN nr 16091 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.
52. Zenon Kononowicz, *Wycieczka w Kazimierzu*, olej [**30 IV-5 VI Lublin**]; cyt. za: kat. wystawy *Wystawa wiosenna*, Lublin 1955, s. nlb.
53. Lucjan Pakulski, *Pokój*, olej [**30 IV-5 VI Lublin**]; cyt. za: kat. wystawy *Wystawa wiosenna*, Lublin 1955, s. nlb.
54. Jarosław Łukawski, *Marta*, olej [**30 IV-5 VI Lublin**]; cyt. za: kat. wystawy *Wystawa wiosenna*, Lublin 1955, s. nlb.
55. Stanisław Strzyżyński, *Przodownica*, gips [**30 IV-5 VI Lublin**]; cyt. za: kat. wystawy *Wystawa wiosenna*, Lublin 1955, s. nlb.
56. Edward Kuczyński, ilustracja do *Sonetów krymskich* Adama Mickiewicza, drzeworyt [**1-29 V Toruń**]; cyt. za: kat. wystawy *Wystawa. X lat grafiki i rysunku*, Bydgoszcz 1955, s. nlb.
57. Wincenty Niedzielski, *Stara Bydgoszcz*, tusz [**1-29 V Toruń**]; cyt. za: kat. wystawy *Wystawa. X lat grafiki i rysunku*, Bydgoszcz 1955, s. nlb.
58. Okładka katalogu wystawy: *Dziesięć lat sztuki na Dolnym Śląsku. Malarstwo, rzeźba, grafika*, Wr. 1955 [**8 V-8 VIII Wrocław**]
59. Hanna Krzetuska, *Żółty dzbanek*, olej [**8 V-8 VIII Wrocław**]; cyt. za: kat. wystawy *Dziesięć lat sztuki na Dolnym Śląsku. Malarstwo, rzeźba, grafika*, Wr. 1955, s. nlb.
60. Władysław Kamiński i Wacław Błażejewski, *Aresztowanie Hibnera i Rutkowskiego,* olej, [**8 V-8 VIII Wrocław**]; cyt. za: kat. wystawy *Dziesięć lat sztuki na Dolnym Śląsku. Malarstwo, rzeźba, grafika*, Wr. 1955, s. nlb.
61. Irena Elgas-Markiewicz, *Nigdy wojny* [**20 V-12 VI Warszawa**]; cyt. za: kat. wystawy *V Ogólnopolska wystawa fotografiki*, W. 1955, s. nlb.
62. Adam Johann, *Ostatnie schody* [**20 V-12 VI Warszawa**]; cyt. za: kat. wystawy *V Ogólnopolska wystawa fotografiki*, W. 1955, s. nlb.
63. Anna Wójcik, *Ogrodowa*, tkanina wykładzinowa, 1954 [**24 V-12 VI Warszawa**]; cyt. za: kat. wystawy *Ceramika. Tkanina. Wystawa ceramik wykonanych przez Zespół Zakładu Ceramiki przy W.S.S.P w Sopocie pod kierunkiem prof. Hanny Żuławskiej. Wystawa tkanin wykonanych przez Zespół Zakładu Tkanin przy W.S.S.P w Sopocie pod kierunkiem prof. Józefy Wnukowej*, W. 1955, s. nlb.
64. Józefa Wnukowa, *Sztandar,* tkanina wykonana na Polską Wystawę Gospodarczą w Pekinie, 1953 [**24 V-12 VI Warszawa**]; cyt. za: kat. wystawy *Ceramika. Tkanina. Wystawa ceramik wykonanych przez Zespół Zakładu Ceramiki przy W.S.S.P w Sopocie pod kierunkiem prof. Hanny Żuławskiej. Wystawa tkanin wykonanych przez Zespół Zakładu Tkanin przy W.S.S.P w Sopocie pod kierunkiem prof. Józefy Wnukowej*, W. 1955, s. nlb.
65. Franciszek Luterek, medalion kolorowy szkliwiony [**24 V-12 VI Warszawa**]; cyt. za: kat. wystawy *Ceramika. Tkanina. Wystawa ceramik wykonanych przez Zespół Zakładu Ceramiki przy W.S.S.P w Sopocie pod kierunkiem prof. Hanny Żuławskiej. Wystawa tkanin wykonanych przez Zespół Zakładu Tkanin przy W.S.S.P w Sopocie pod kierunkiem prof. Józefy Wnukowej*, W. 1955, s. nlb.
66. Alfred Wiśniewski, *Kumoszka*, terakota na elewacji kamienicy przy ul. Długiej w Gdańsku [**24 V-12 VI**

Warszawa]; cyt. za: kat. wystawy *Ceramika. Tkanina. Wystawa ceramik wykonanych przez Zespół Zakładu Ceramiki przy W.S.S.P w Sopocie pod kierunkiem prof. Hanny Żuławskiej. Wystawa tkanin wykonanych przez Zespół Zakładu Tkanin przy W.S.S.P w Sopocie pod kierunkiem prof. Józefy Wnukowej*, W. 1955, s. nlb.

67. Aleksander Winnicki, *Meander*, olej [**16 VI Warszawa**]; fot. Ewa Kozłowska-Tomczyk, 1955, negatyw IS PAN nr 10233 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.

68. Włodzimierz Panas, *Pejzaż*, olej [**16 VI Warszawa**]; fot. Ewa Kozłowska-Tomczyk, 1955, negatyw, IS PAN nr 10226 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.

69. Jan Tarasin, *Nauczycielka*, olej [**16 VI Warszawa**]; fot. Ewa Kozłowska-Tomczyk, 1955, negatyw, IS PAN nr 10232 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN

70. Mieczysław Czychowski, *Nad książką*, olej [**16 VI Warszawa**]; fot. Ewa Kozłowska-Tomczyk, 1955, negatyw, IS PAN nr 10205 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.

71. Teresa Pągowska, *Dzieci i owoce*, olej [**16 VI Warszawa**]; fot. Ewa Kozłowska-Tomczyk, 1955, negatyw, IS PAN nr 10227 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.

72. Stefan Gierowski, *Kocham życie*, olej [**16 VI Warszawa**]; fot. Ewa Kozłowska-Tomczyk, 1955, negatyw, IS PAN nr 10211 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.

73. Izaak Celnikier, *Martwa natura*, olej [**16 VI Warszawa**]; fot. Ewa Kozlowska-Tomczyk, 1955, negatyw IS PAN nr 9630 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.

74. Tadeusz Milewski, rysunek ołówkiem, z cyklu rysunków [**16 VI Warszawa**]; fot. Ewa Kozłowska-Tomczyk, 1955, negatyw, IS PAN nr 10222 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.

75. Wiesław Majchrzak, *Konserwacja kościoła w Trybszu*, rysunek tuszem [**16 VI Warszawa**]; fot. Ewa Kozłowska-Tomczyk, 1955, negatyw, IS PAN nr 10221 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.

76. Helena Krajewska, *Gdzie tato*, rysunek ołówkiem [**16 VI Warszawa**]; fot. Ewa Kozłowska-Tomczyk, 1955, negatyw, IS PAN nr 10212 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.

77. Halina Chrostowska, *Rok 1955*, akwaforta z cyklu „Warszawa" [**16 VI Warszawa**]; fot. Ewa Kozłowska-Tomczyk, 1955, negatyw, IS PAN nr 10204 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.

78. Włodzimierz Kunz, *Po nalocie*, litografia [**16 VI Warszawa**]; fot. Ewa Kozłowska-Tomczyk, 1955, negatyw, IS PAN nr 10215 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.

79. Tadeusz Dominik, *Brzemienna*, drzeworyt nr 1 z cyklu „Matka i dziecko" [**16 VI Warszawa**]; fot. Ewa Kozłowska-Tomczyk, 1955, negatyw, IS PAN nr 10206, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.

80. Tadeusz Dominik, *Nie chcemy wojny*, drzeworyt nr 3 z cyklu „Matka i dziecko" [**16 VI Warszawa**]; fot. Ewa Kozłowska-Tomczyk, 1955, negatyw, IS PAN nr 10208, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.

81. Tadeusz Dominik, *Czuwanie*, drzeworyt nr 4 z cyklu „Matka i dziecko" [**16 VI Warszawa**]; fot. Ewa Kozłowska-Tomczyk, 1955, negatyw, IS PAN nr 10209, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.

82. Tadeusz Dominik, *Nigdy więcej*, drzeworyt nr 5 z cyklu „Matka i dziecko" [**16 VI Warszawa**]; fot. Ewa Kozłowska-Tomczyk, 1955, negatyw, IS PAN nr 10210, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.

83. Teresa Surzycka i Andrzej Pietsch, *Narody pamiętają*, plakat [**16 VI Warszawa**], 1955, negatyw, IS PAN nr 9715 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.

84. Alfred Wiśniewski, *Czasy pogardy*, gips [**16 VI Warszawa**]; fot. Ewa Kozłowska-Tomczyk, 1955, negatyw IS PAN nr 122284a PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.

85. Alina Szapocznikow, *Pierwsza miłość*, brąz, 1955 [**16 VI Warszawa**]; fot. Ewa Kozłowska-Tomczyk, negatyw IS PAN nr 10239 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.

86. Ryszard Chachulski, *Koncert*, gips [**16 VI Warszawa**]; fot. Witalis Wolny, negatyw IS PAN nr inw. 10234 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.

87. Anna Grabska, *Głowa*, gips [**16 VI Warszawa**]; fot. Witalis Wolny, 1955, negatyw, IS PAN nr 10235 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.

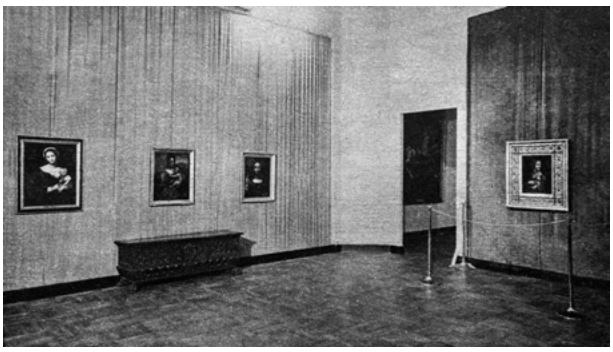
88. Jan Stasiński, *Ochroń mnie*, brąz [**16 VI Warszawa**]; fot. Witalis Wolny, 1955, negatyw, IS PAN nr 10237 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.

89. Jan Stasiński, *Medal poświęcony Picassowi*, brąz [**16 VI Warszawa**]; fot. Witalis Wolny, 1955, negatyw, IS PAN nr 10238 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.

Il. na okładce: Z wystawy sztuki meksykańskiej [**19 II-14 III Warszawa**]; fot. Jan Kosidowski, 1955; cyt. za: Świat, 1955, nr 12, s. 12-13.

Il. na s. 1: Okładka katalogu wystawy: *Wystawa sztuki meksykańskiej. Malarstwo współczesne, grafika XVI-XX w.*, W. 1955 [**19 II-14 III Warszawa**].

Il. na okładce [tył]: Alina Szapocznikow, *Pierwsza miłość*, brąz, 1955 [**16 VI Warszawa**]; fot. Ewa Kozłowska-Tomczyk, negatyw IS PAN nr 10239 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.

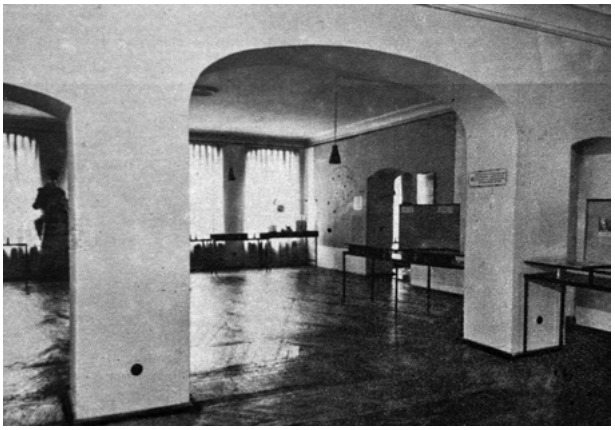
1. Sala Muzeum Narodowego w Warszawie, w której prezentowano *Damę z gronostajem* Leonarda da Vinci [**14 I Warszawa**]; cyt. za: Stolica, 1955, nr 5, s. 11.

2. Sala barokowa w Muzeum Narodowym w Warszawie [**14 I Warszawa**]; cyt. za: Turysta, 1955, nr 3, s. 8.

3. Rynek Starego Miasta w Warszawie, kamienice od strony Dekerta – siedziba Muzeum Historycznego m.st. Warszawy [**17 I Warszawa**]; cyt. za: Stolica, 1955, nr 1, s. 13.

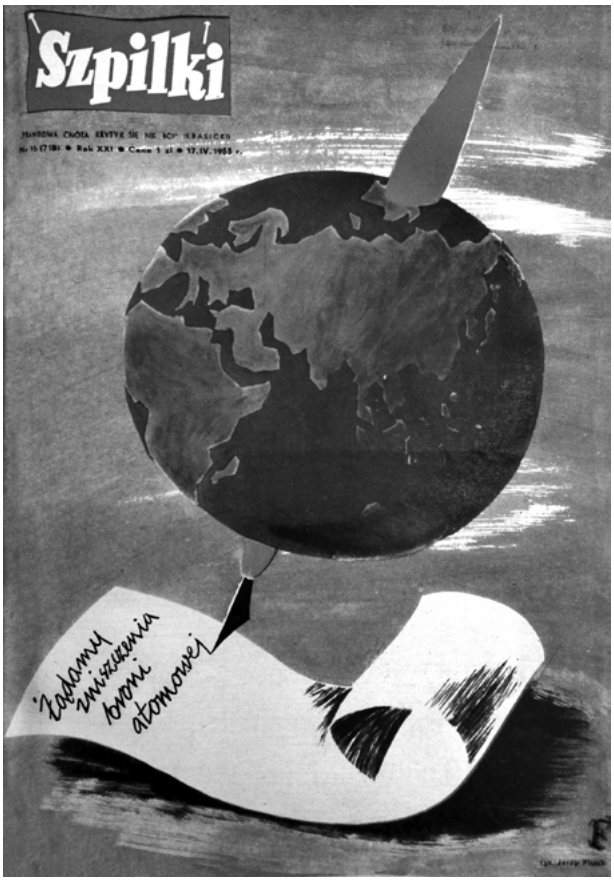
4. Sala w Muzeum Historycznym m.st. Warszawy [**17 I Warszawa**]; cyt. za: Stolica, 1955, nr 22, s. 5.

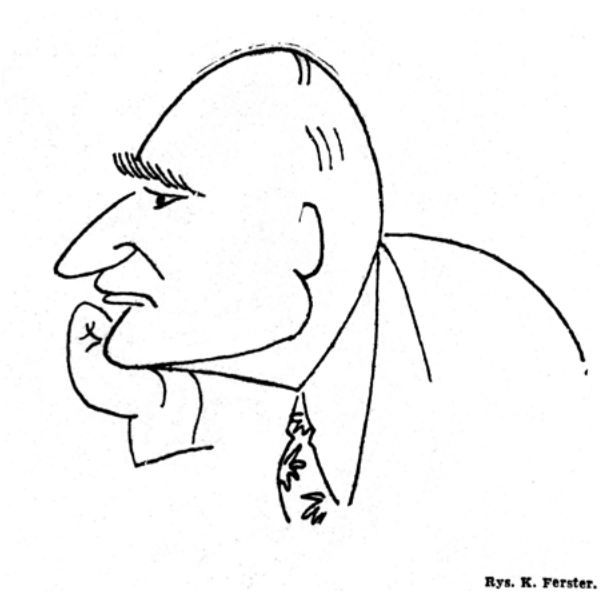
5. Jerzy Flisak, *Dlaczego ten architekt tak wysoko zrobił sobie pracownię?*, rysunek; cyt. za: Szpilki, 1955, nr 3, s. 1.

6. Gwidon Miklaszewski, *Musimy raz na zawsze skończyć z metodą komenderowania! Zrozumiano?*, rysunek; cyt. za: Szpilki, 1955, nr 9, s. 1.

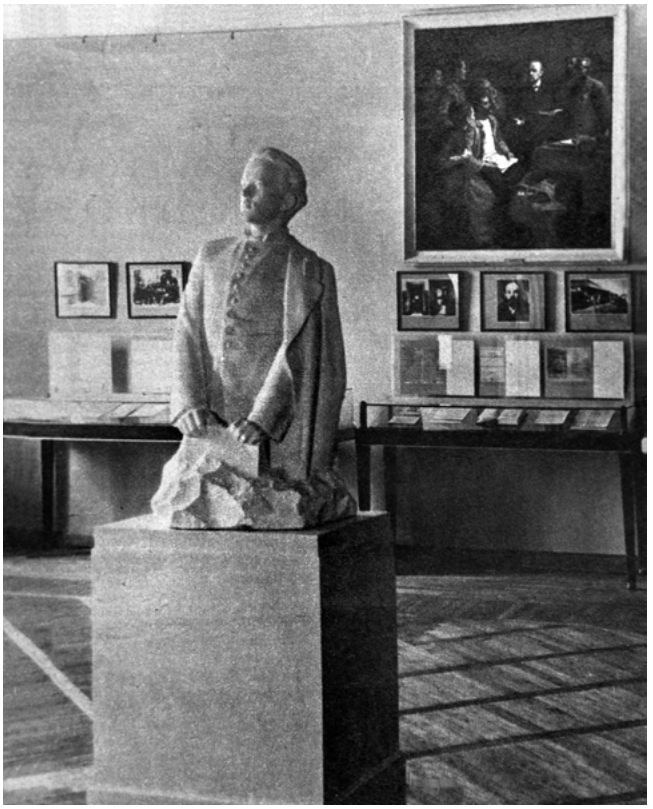
← 7. Jerzy Flisak, *Żądamy zniszczenia broni atomowej*; cyt. za: Szpilki, 1955, nr 16, s. 1.

8. Karol Ferster, karykatura Włodzimierza Sokorskiego, rysunek; cyt. za: Przegląd Kulturalny, nr 27, s. 2.

9. Tadeusz Kulisiewicz z niemieckimi pionierkami na wystawie w Muzeum Johanna Wolfganga von Goethego w Weimarze (Goethe Nationalmuseum), cyt. za: Świat, 1955, nr 8, s. 13.

10. Sala w Centralnym Muzeum Lenina w pałacyku Radziwiłłów w Warszawie [**21 V Warszawa**]; cyt. za: Stolica, 1955, nr 18, s. 13.

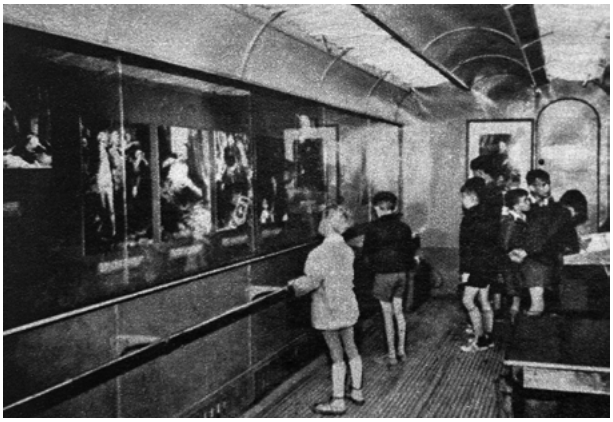
11. Fragment ekspozycji pt. „Warszawa w pracach plastyków łódzkich" [**II Łódź**]; cyt. za: Stolica, 1955, nr 24, s. 15.

12. Fragment „Wystawy czechosłowackiej grafiki użytkowej" [**16 III-7 IV Warszawa**]; cyt. za: Stolica, 1955, nr 17, s. 10.

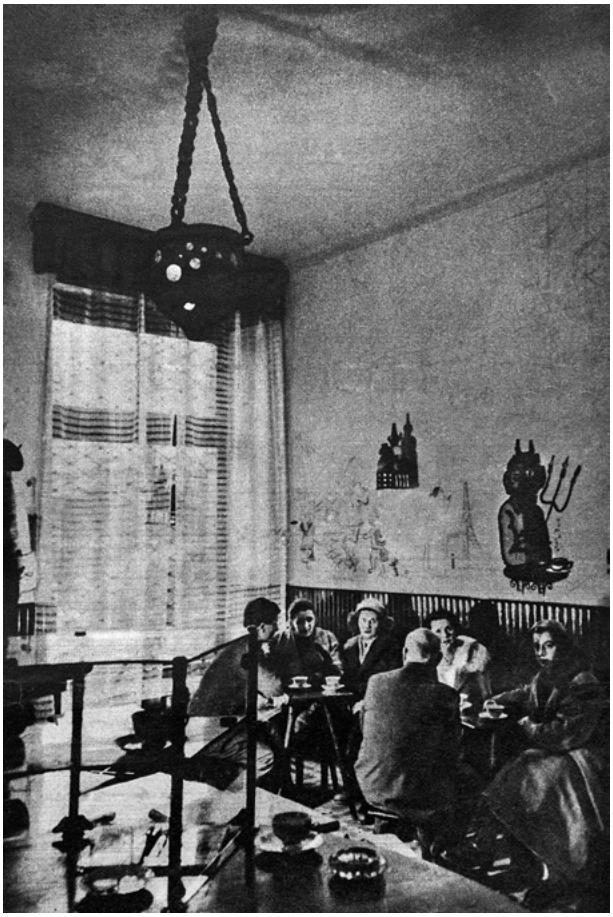
13. Muzeobus z wystawą objazdową poświęconą twórczości Jana Matejki [**IV Warszawa**]; cyt. za: Stolica, 1955, nr 21, s. 11.

14. Wnętrze Muzeobusa z wystawą objazdową poświęconą twórczości Jana Matejki [**IV Warszawa**]; cyt. za: Stolica, 1955, nr 21, s. 11.

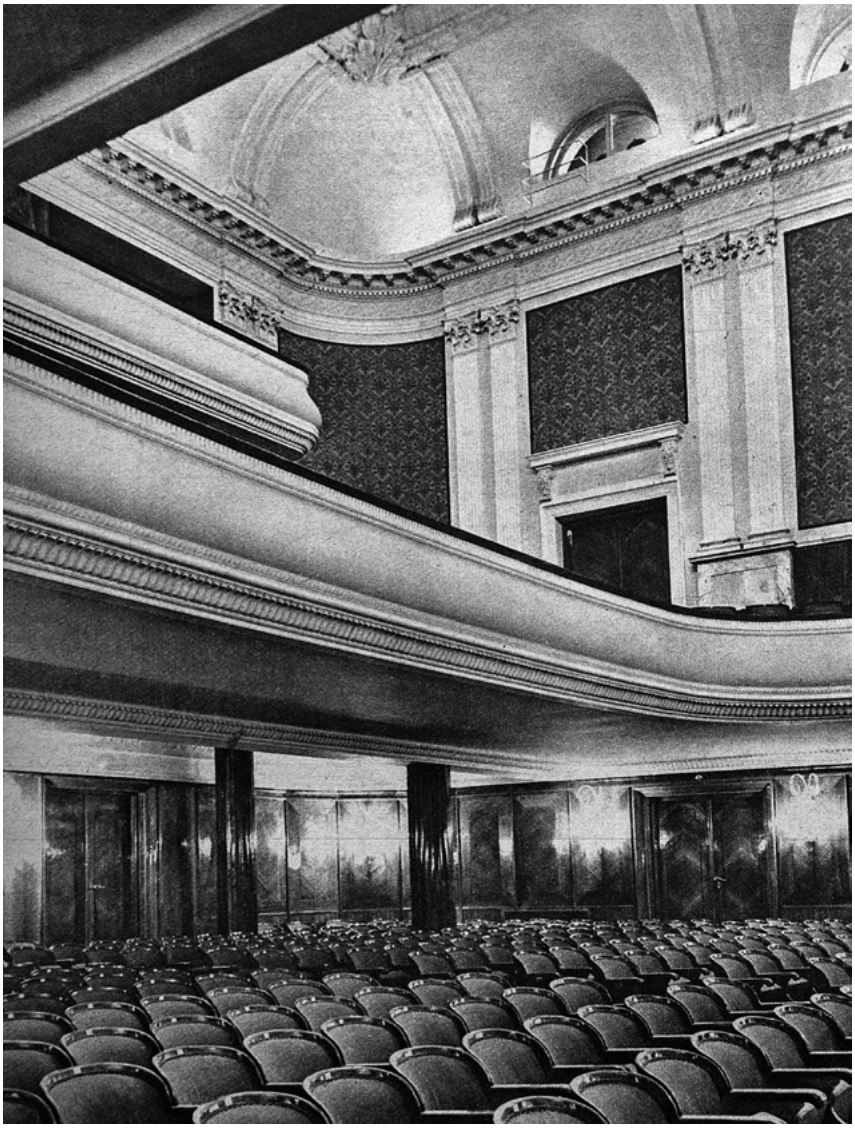

15. Doroczna wystawa prac studentów Akademii Sztuk Pięknych w Stalinogrodzie (dział plakatu) [**18 VI Stalinogród**]; cyt. za: Świat i Życie [dodatek do Dziennika Zachodniego], 1955, nr 24 [25], s. 2.

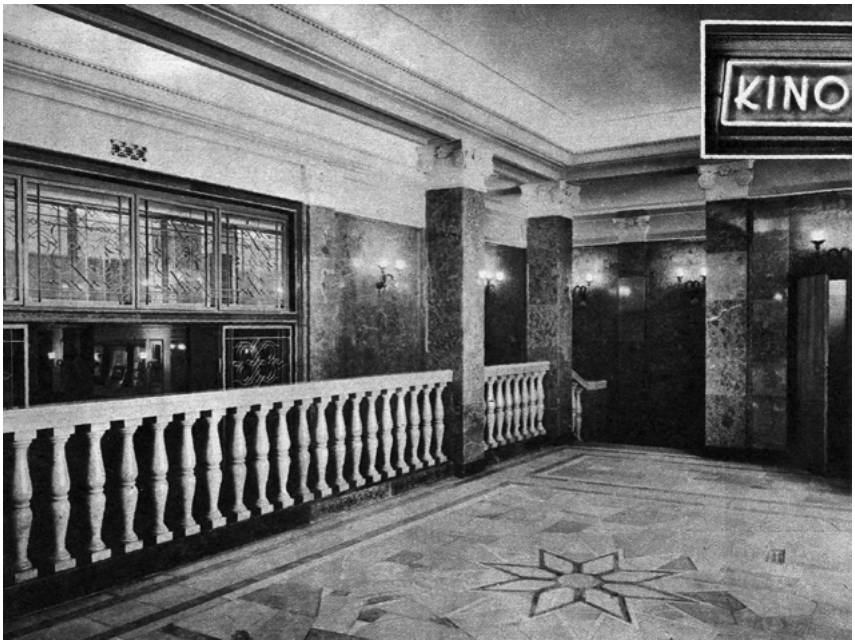

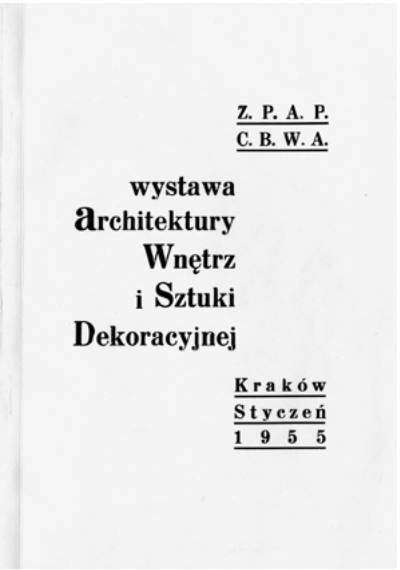
16. Wnętrze kawiarni „Lajkonik" przy Pl. Trzech Krzyży w Warszawie **[II Warszawa]**; cyt. za: Stolica, 1955, nr 8, s. 9.

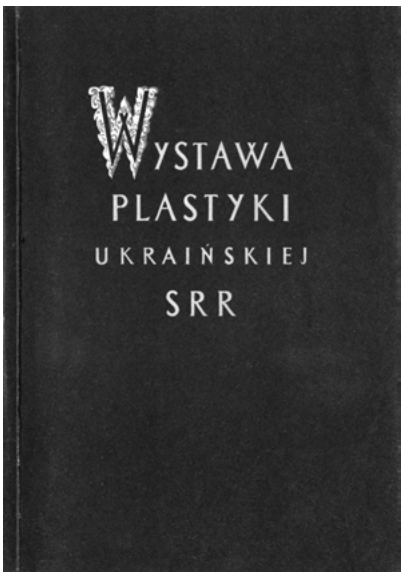
→ 17. Wnętrze sali koncertowej Filharmonii Narodowej [**21 II Warszawa**]; cyt. za: Stolica, 1955, nr 10, s. 8.

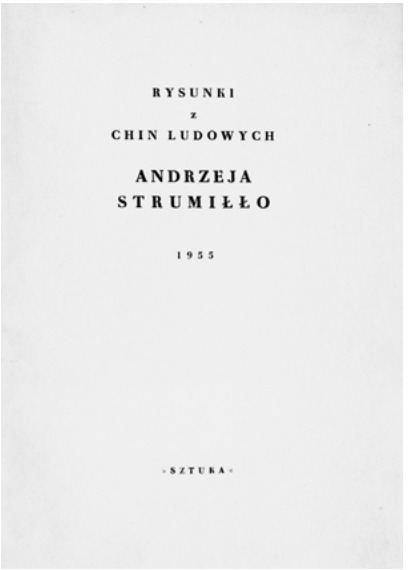

→ 18. Hall w kinie „Muranów” [**VI Warszawa**]; cyt. za: Stolica, 1955, nr 24, s. 8.

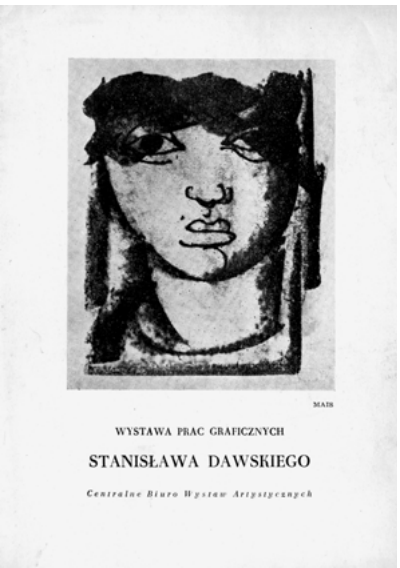

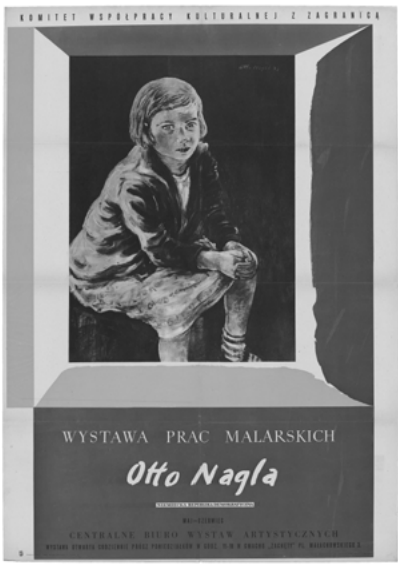

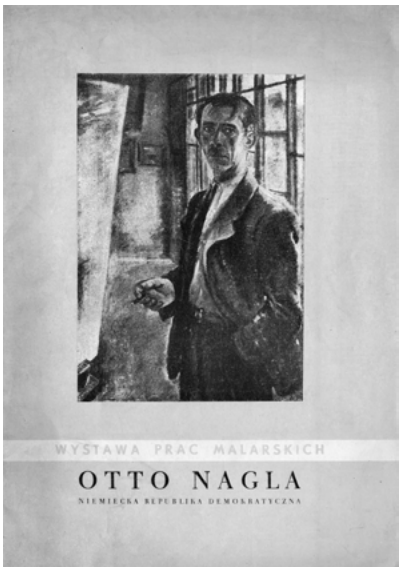

19. Okładka katalogu wystawy: *Wystawa architektury wnętrz i sztuki dekoracyjnej*, Kr. 1955 [**1 I-6 II Kraków**].
20. Okładka katalogu wystawy: *Wystawa plastyki Ukraińskiej SRR. Malarstwo, rzeźba, grafika*, W. 1955 [**15 I Warszawa**].
21. Okładka katalogu wystawy: *Rysunki z Chin Ludowych Andrzeja Strumiłło*, W. 1955 [**31 I-12 II Warszawa**].

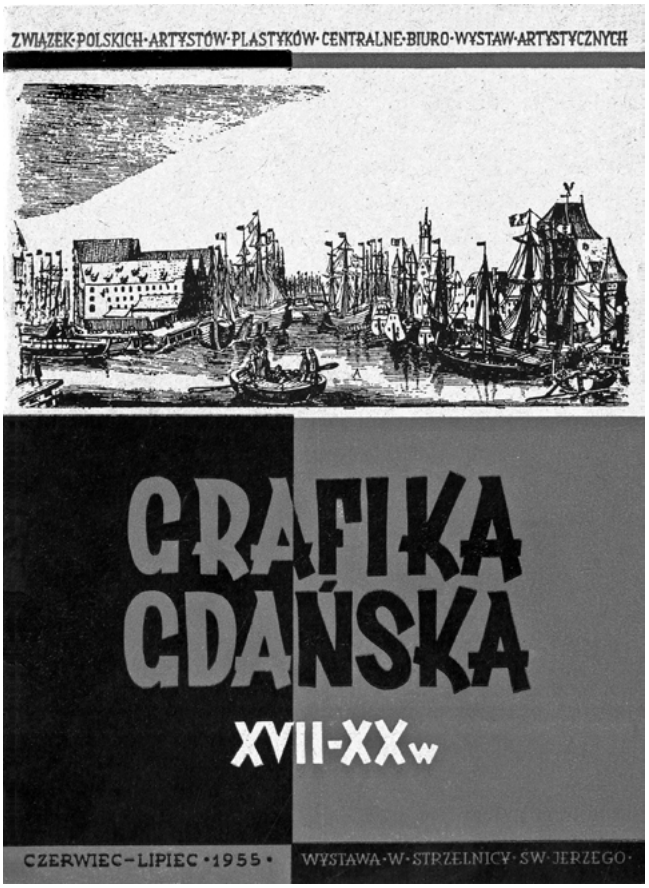

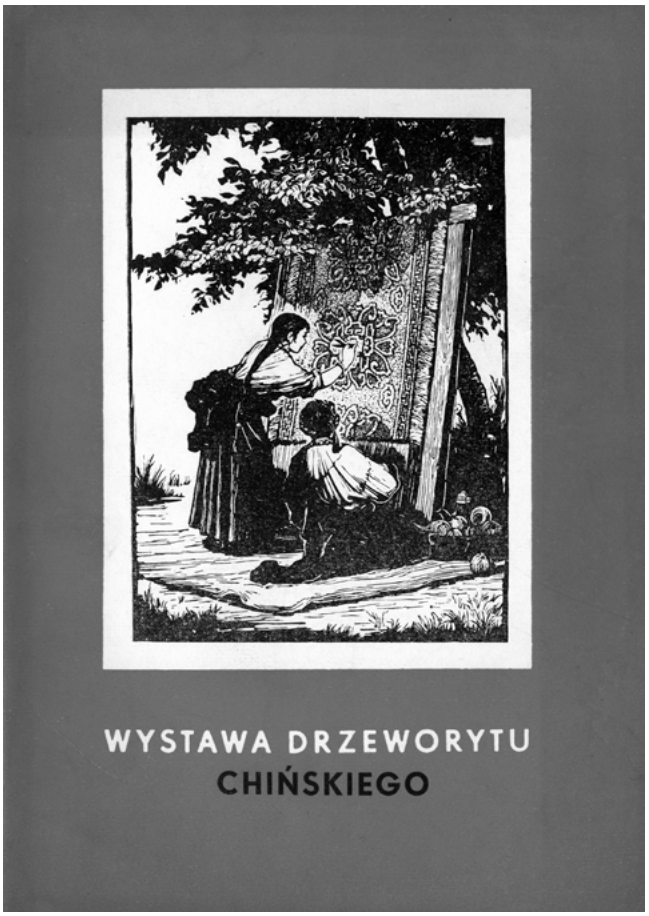

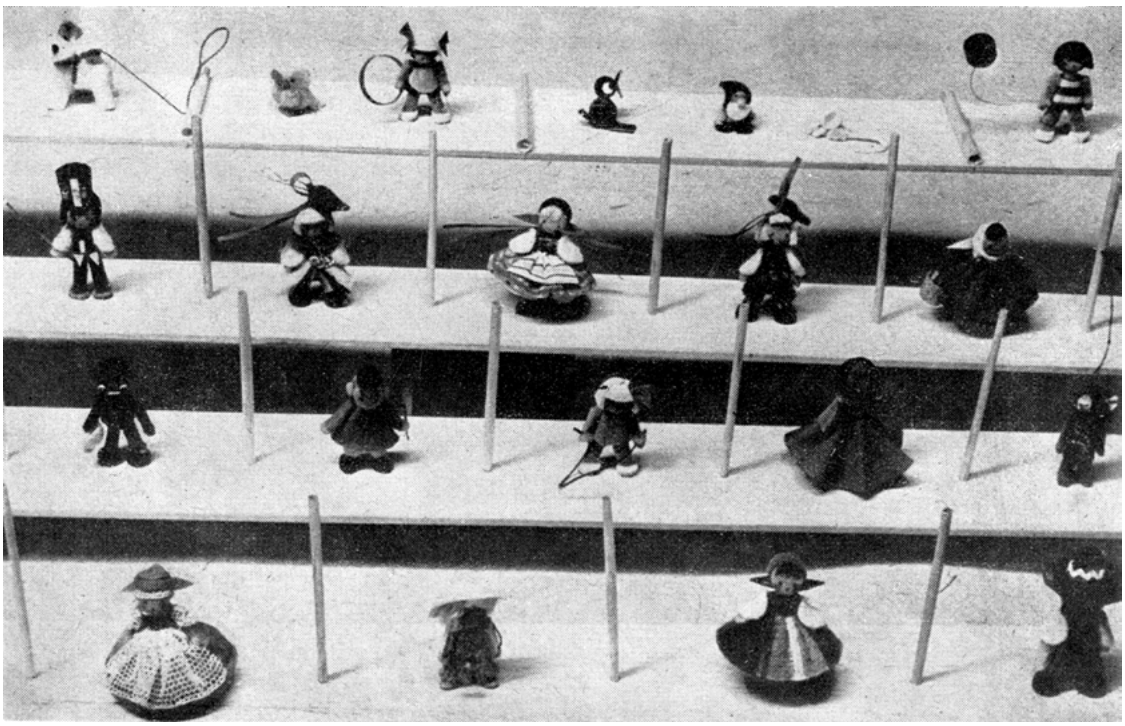
22. Okładka katalogu wystawy: *Wystawa prac graficznych Stanisława Dawskiego*, W. 1955 [**17 III-7 IV Warszawa**].
23. Plakat wystawy prac malarskich Otto Nagla [**25 V-12 VI Warszawa**], Arch. Pracowni Dokumentacji Sztuk Wizualnych XX-XXI w. IS PAN.
24. Okładka katalogu wystawy: *Wystawa prac malarskich Otto Nagla – Niemiecka Republika Demokratyczna*, W. 1955 [**25 V-12 VI Warszawa**].

→ 25. Okładka katalogu wystawy: *Grafika Gdańska XVII-XX wieku*, Gd. 1955 [**29 V-30 VII Gdańsk**].

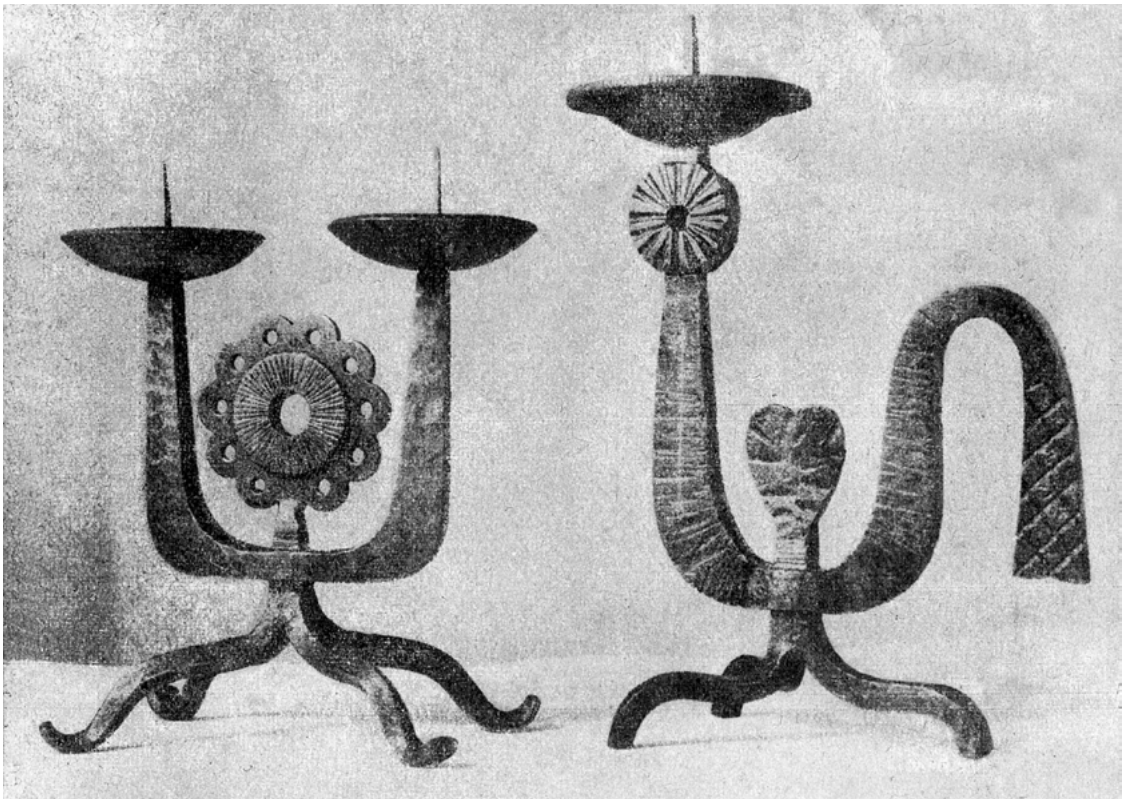

→ 26. Okładka katalogu wystawy: *Wystawa drzeworytu chińskiego*, W. 1955 [**18 VI Warszawa**].

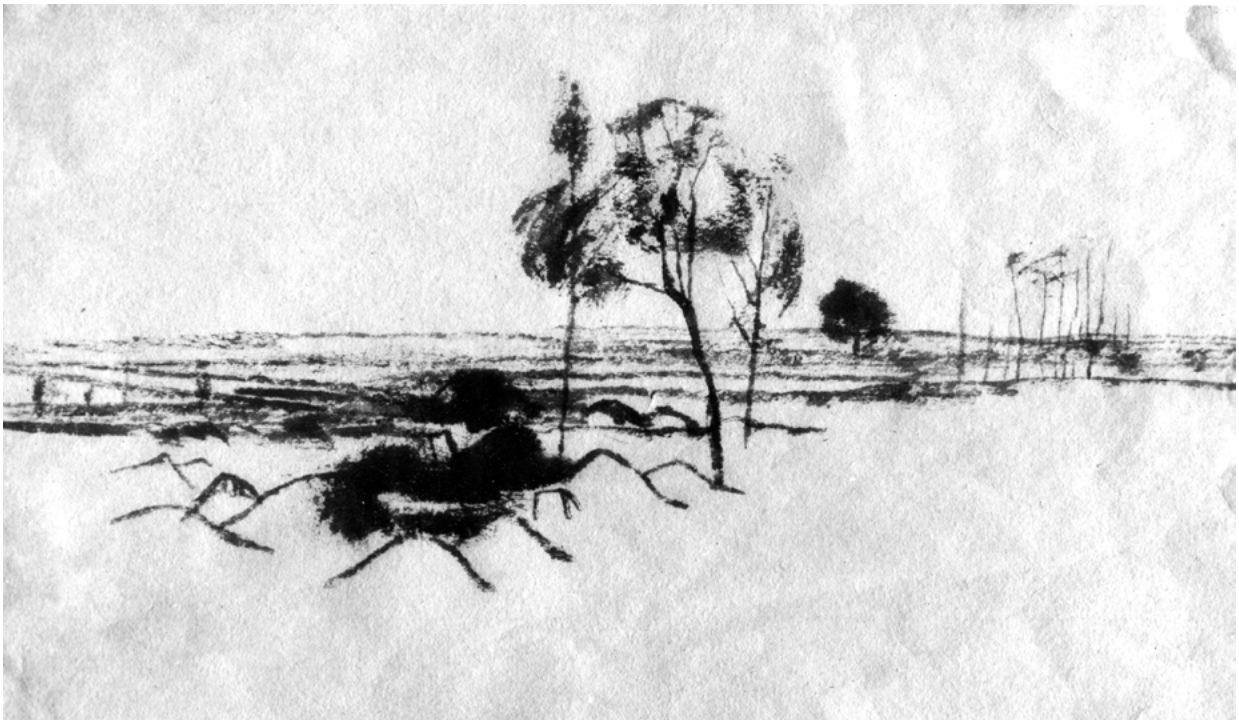

27. Anna Narzymska, cykl miniaturowych zabawek (laleczki z gałganków) [**1 I-6 II Kraków**]; cyt. za: kat. wystawy *Wystawa architektury wnętrz i sztuki dekoracyjnej*, W. 1955, s. nlb.

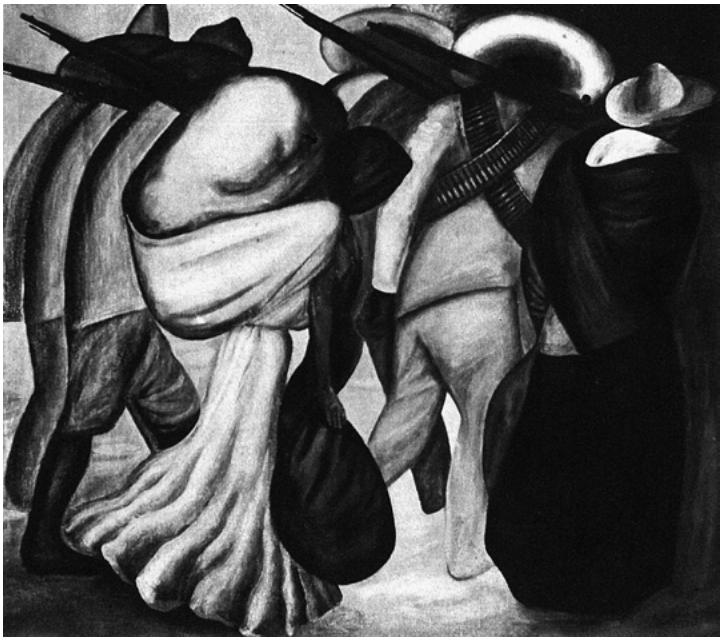
28. Jan Kowalczyk, świeczniki dekoracyjne, żelazo [**23 I-II Wrocław**]; cyt. za: kat. wystawy *Okręgowa wystawa architektury wnętrz i sztuki dekoracyjnej*, Wr. 1955, s. nlb.

29. Andrzej Strumiłło, *Cmentarz w prowincji Szantung*, rysunek tuszem [**31 I-12 II Warszawa**], fot. Jan Świderski, 1955, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

30. Andrzej Strumiłło, *Przystań na Jangtsekiangu pod Czungkingiem*, rysunek tuszem [**31 I-12 II Warszawa**], fot. Jan Świderski, 1955, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

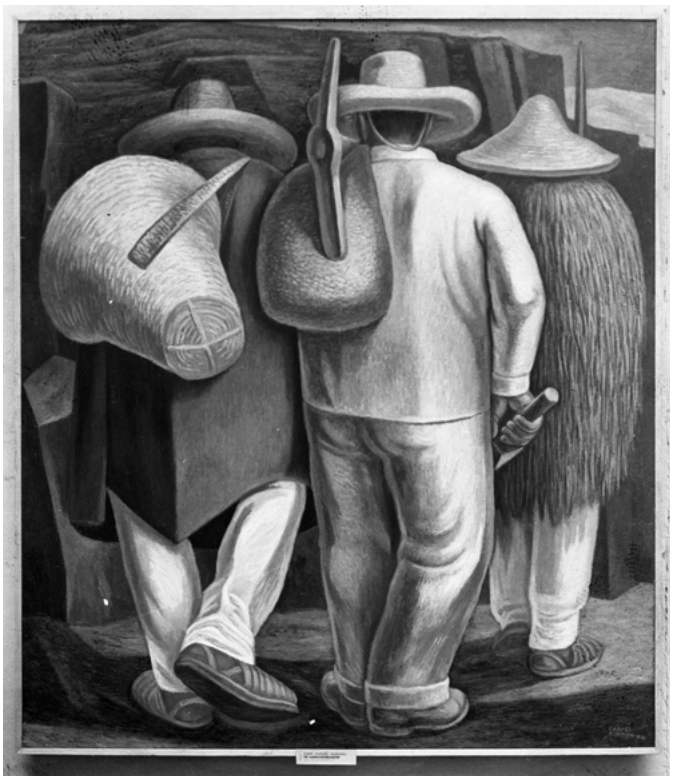
31. Jose Clemente Orozco, *Markietanki*, olej [**19 II-14 III Warszawa**]; fot. Ignacy Gołda, 1955, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

32. David Alfaro Siqueiros, *Nasze czasy*, piroksylina na masonicie [**19 II-14 III Warszawa**]; fot. Tadeusz Kaźmierski, 1955, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

33. Raul Anguiano, *Nakin*, olej na masonicie [**19 II-14 III Warszawa**]; fot. Jan Świderski, 1955, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

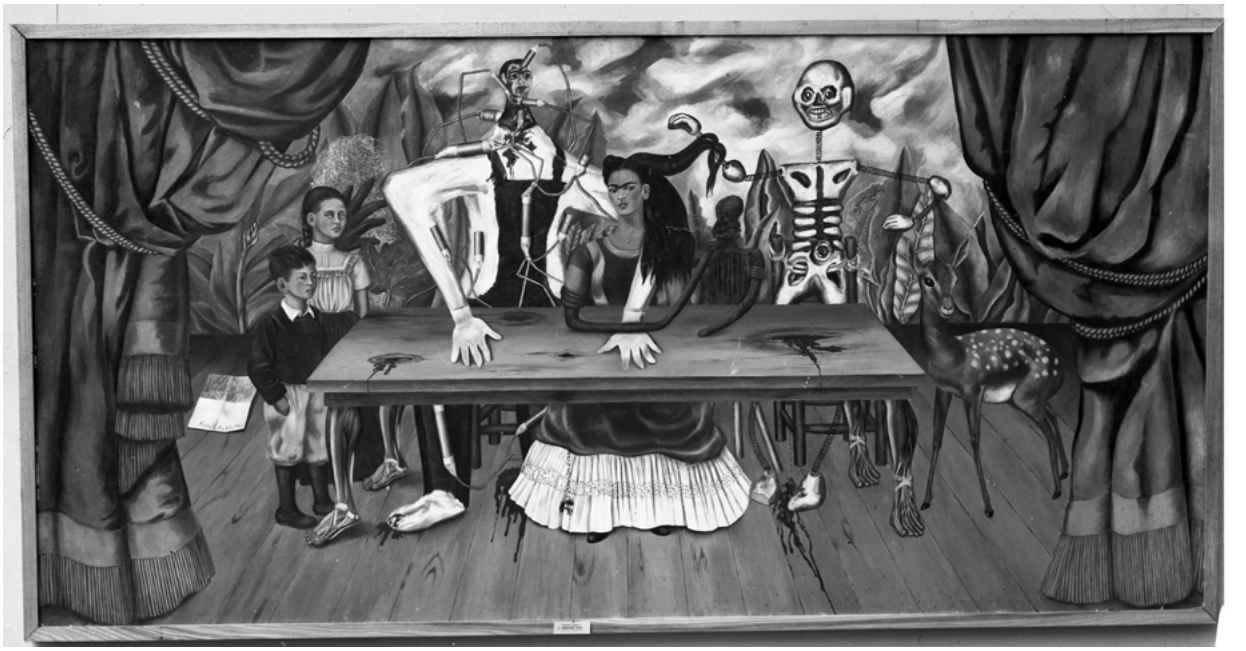
34. Jose Chavez Morado, *Do kamieniołomów*, olej na masonicie [**19 II-14 III Warszawa**]; fot. Ignacy Gołda, 1955, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

→ 35. Ignacio Aguirre, *Przekupki*, olej [**19 II-14 III Warszawa**]; fot. Jan Świderski, 1955, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

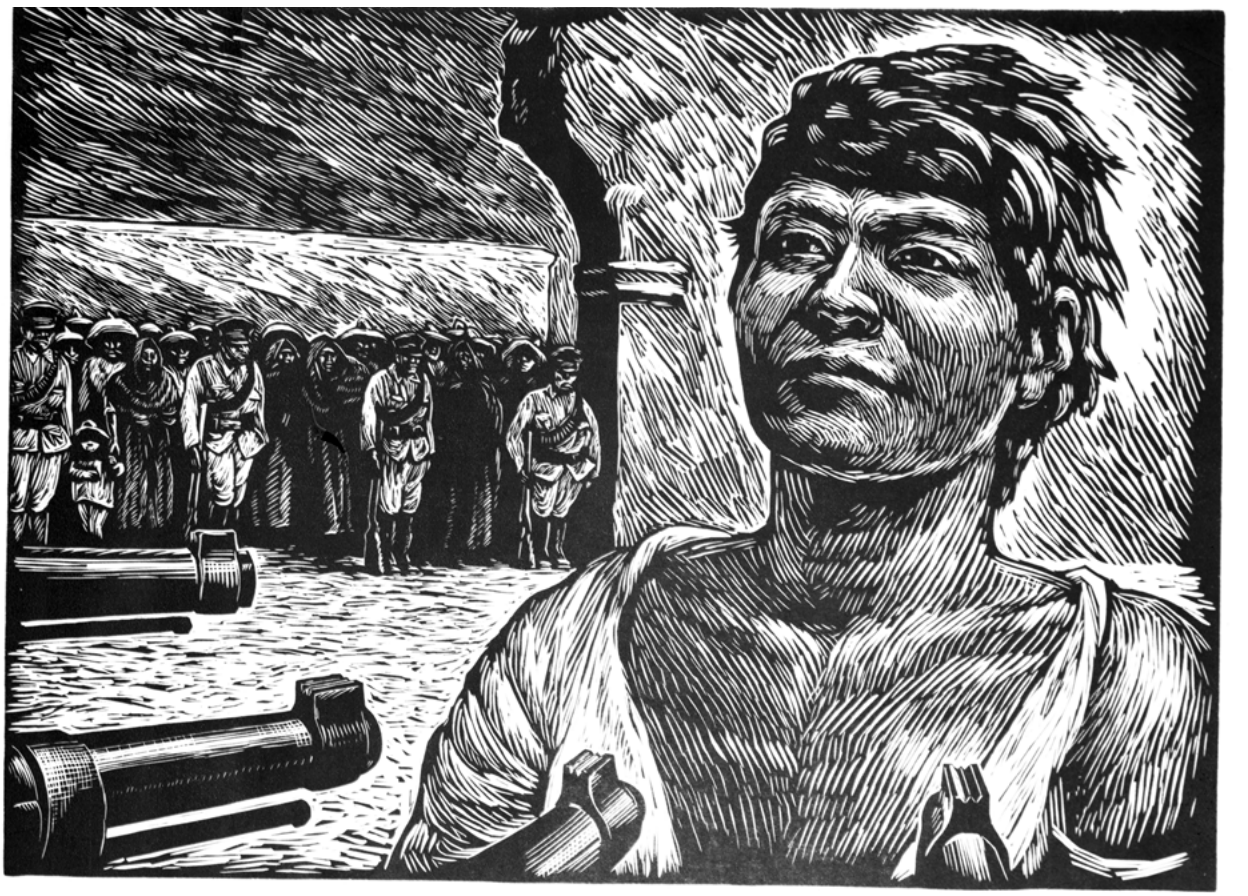

→ 36. Olga Costa, *Dziewczynka w czerwieni*, olej [**19 II-14 III Warszawa**]; fot. Ignacy Gołda, 1955, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

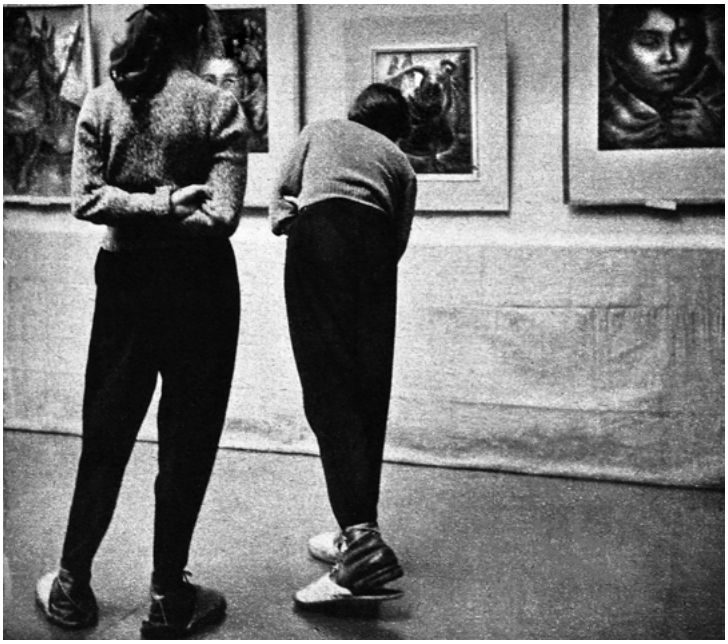

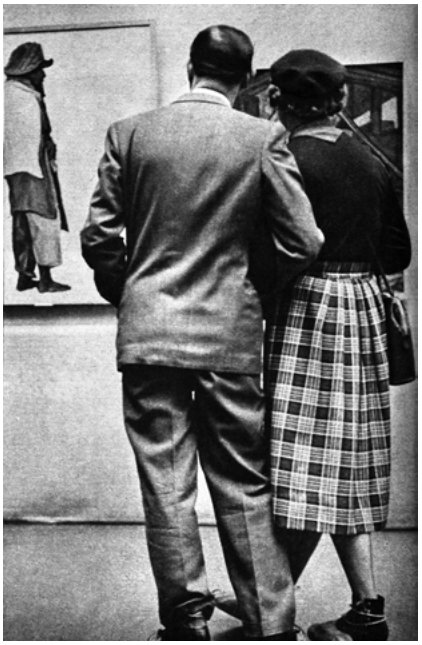
37. Frida Kahlo, *Raniony stół*, olej na masonicie [**19 II-14 III Warszawa**], fot. Jan Świderski, 1955, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

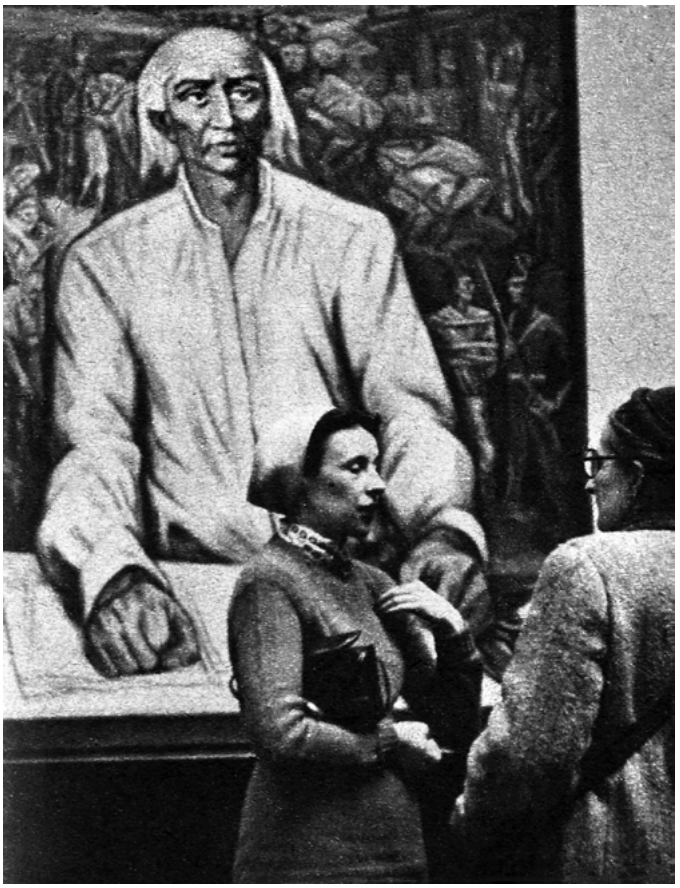
38. Leopoldo Méndez, *Rozstrzelanie*, linoryt [**19 II-14 III Warszawa**]; fot. Stefan Deptuszewski, 1955, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

39. Z wystawy sztuki meksykańskiej [**19 II-14 III Warszawa**]; fot. Jan Kosidowski, 1955; cyt. za: Świat, 1955, nr 12, s. 12-13.

40. Z wystawy sztuki meksykańskiej [**19 II-14 III Warszawa**]; fot. Jan Kosidowski, 1955; cyt. za: Świat, 1955, nr 12, s. 12-13.

41. Z wystawy sztuki meksykańskiej [**19 II-14 III Warszawa**]; fot. Jan Kosidowski, 1955; cyt. za: Świat, 1955, nr 12, s. 12-13.

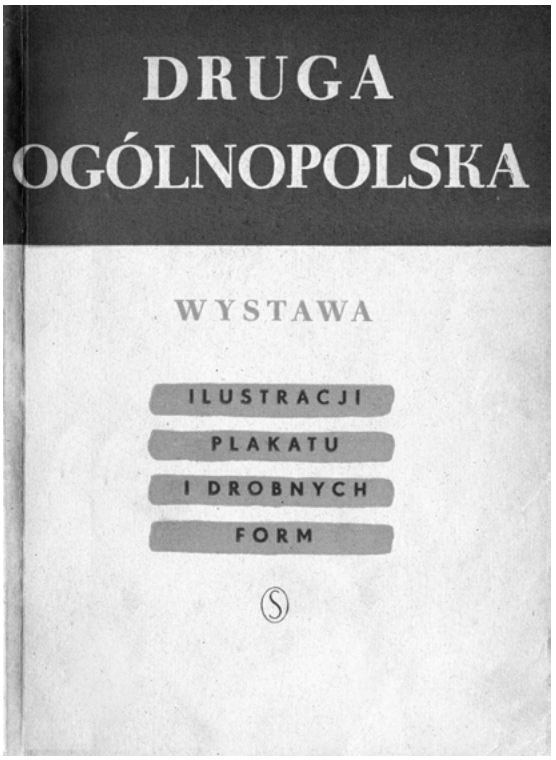
42. Z wystawy sztuki meksykańskiej [**19 II-14 III Warszawa**]; fot. Jan Kosidowski, 1955; cyt. za: Świat, 1955, nr 12, s. 12-13.

43. Tomasz Gleb, *Siła*, gwasz z cyklu „Kogut”, 1955 [**31 IV-VI Warszawa**]; fot. Ignacy Gołda, 1956, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

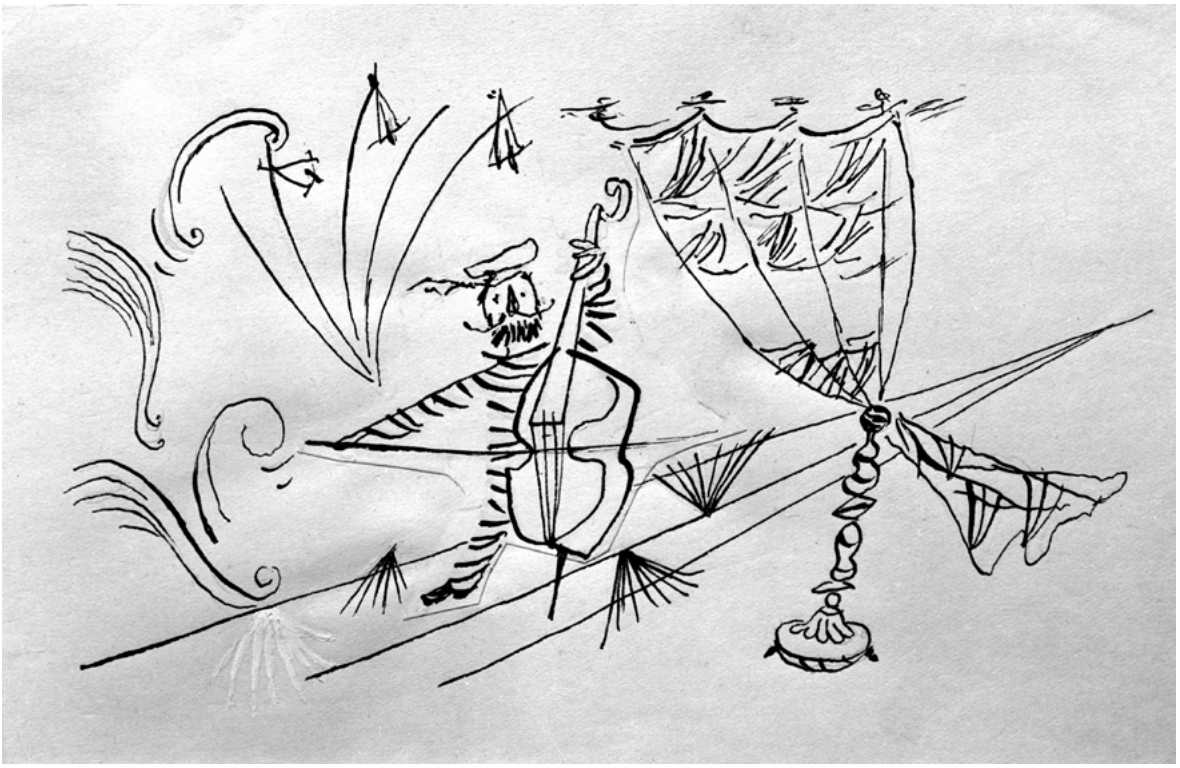
44. Tadeusz Trepkowski, *Wojna*, plakat, 1952 [**16 IV-V Warszawa**]; fot. Ignacy Gołda, 1955. Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

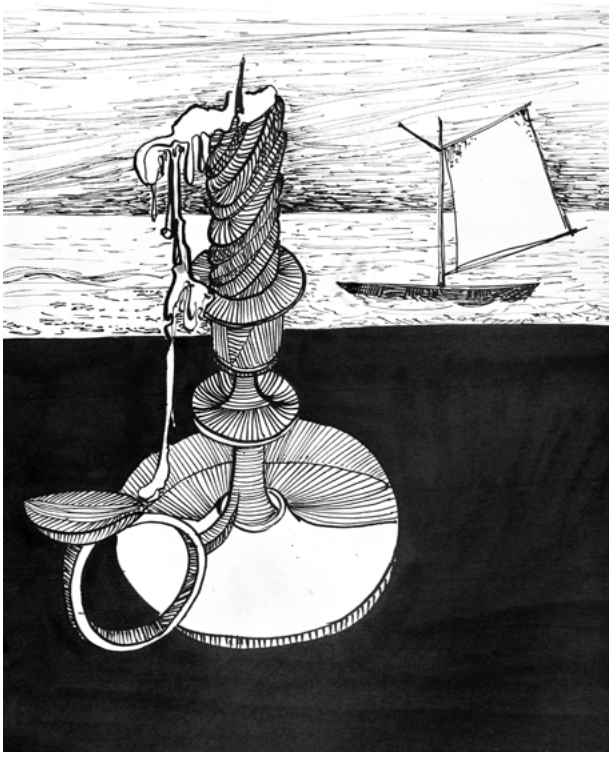
45. Okładka katalogu wystawy: *II Ogólnopolska wystawa ilustracji, plakatu i drobnych form graficznych*, W. 1955 [**IV-V Warszawa**].

46. Józef Mroszczak, *Noc w Wenecji*, plakat, 1955 [**IV-V Warszawa**]; fot. Ignacy Gołda, 1955, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

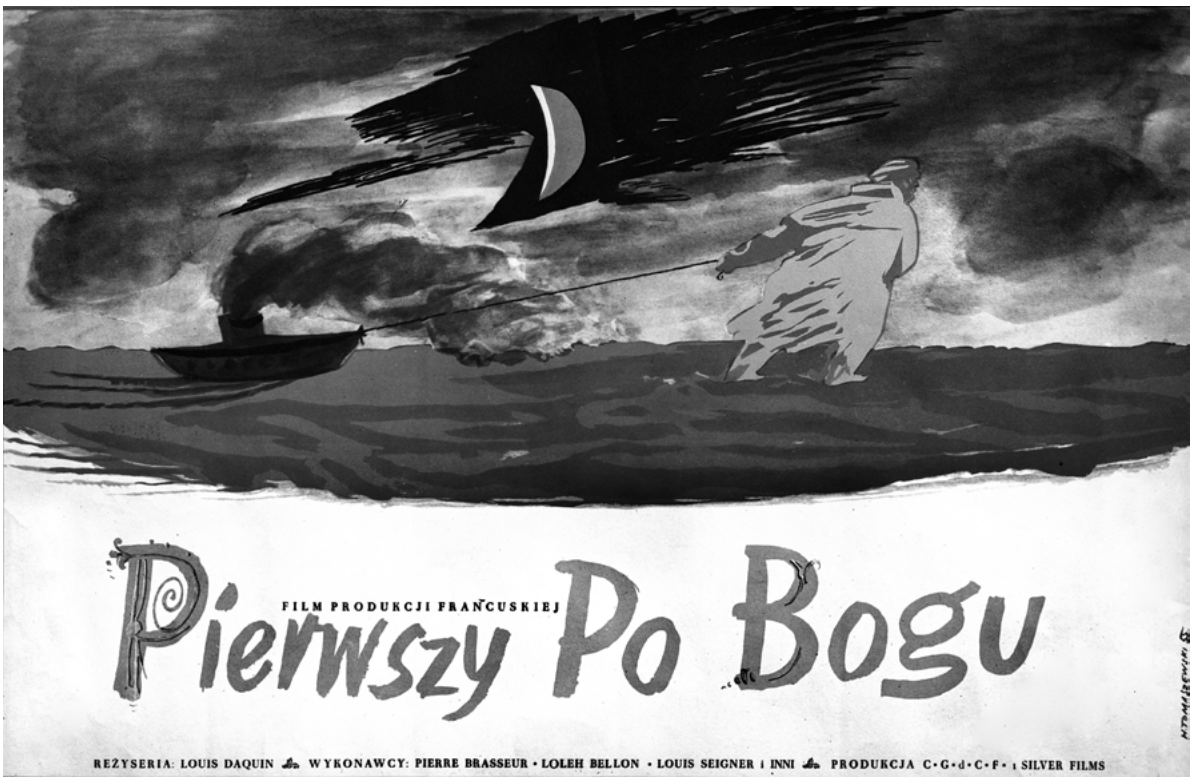
47. Henryk Tomaszewski, ilustracja do książki Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego *Satyra, groteska, żart liryczny*, rysunek tuszem [**IV-V Warszawa**]; fot. Ignacy Gołda, 1955, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

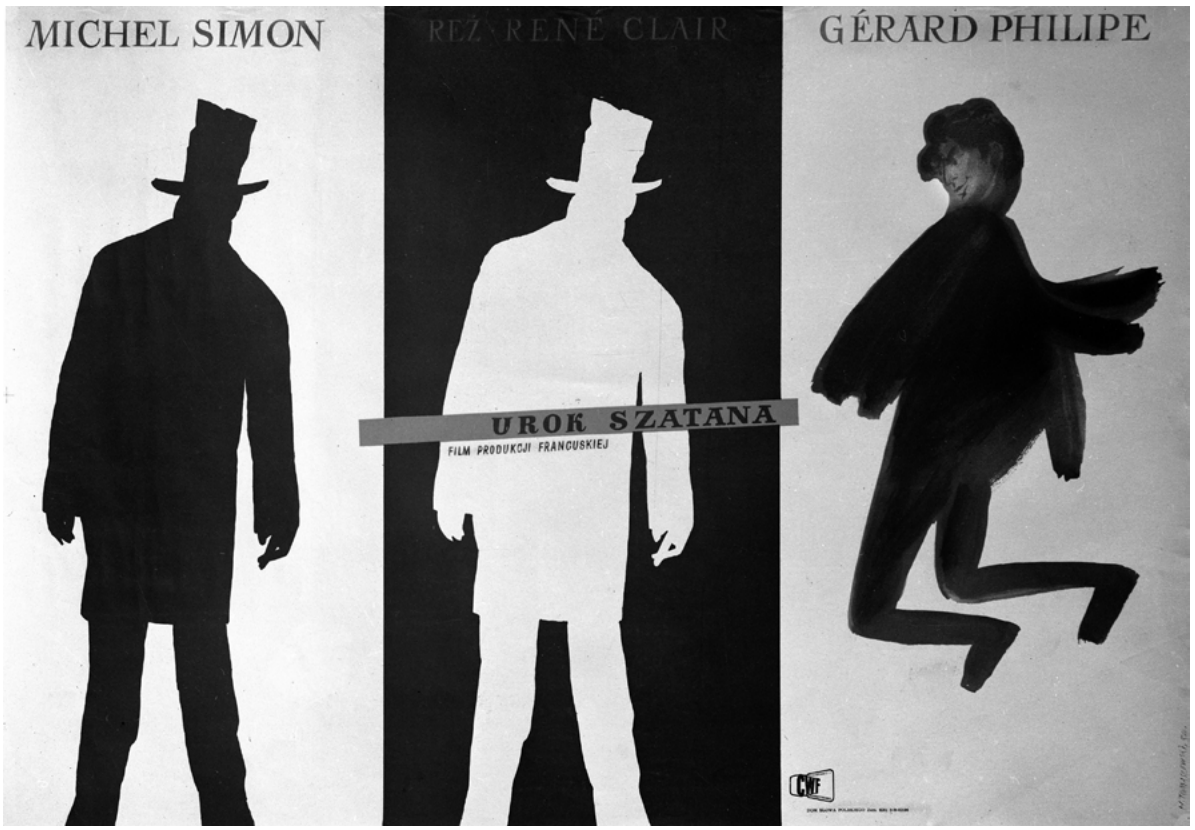
48. Marian Bogusz, ilustracja do wiersza Jeana Arthura Rimbauda *Pożegnanie*, rysunek tuszem [**IV--V Warszawa**]; fot. Ignacy Gołda, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

49. Jerzy Jaworski, ilustracja do wiersza Pablo Nerudy ze zbioru *Pieśń Powszechna*, rysunek tuszem, [**IV-V Warszawa**]; fot. Ignacy Gołda, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

50. Henryk Tomaszewski, *Pierwszy po Bogu*, plakat, 1955 [**IV-V Warszawa**]; 1955, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

51. Henryk Tomaszewski, *Urok szatana*, plakat, 1954 [**IV-V Warszawa**]; fot. Walentyna Mądroszkiewicz, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

52. Zenon Kononowicz, *Wycieczka w Kazimierzu*, olej [**30 IV-5 VI Lublin**]; cyt. za: kat. wystawy *Wystawa wiosenna*, Lublin 1955, s. nlb.

53. Lucjan Pakulski, *Pokój*, olej [**30 IV-5 VI Lublin**]; cyt. za: kat. wystawy *Wystawa wiosenna*, Lublin 1955, s. nlb.

54. Jarosław Łukawski, *Marta*, olej [**30 IV-5 VI Lublin**]; cyt. za: kat. wystawy *Wystawa wiosenna*, Lublin 1955, s. nlb.

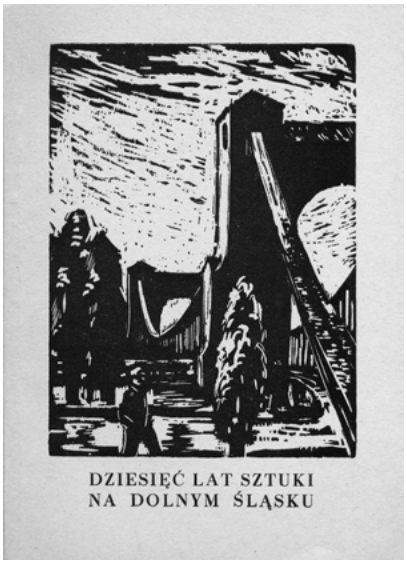
55. Stanisław Strzyżyński, *Przodownica*, gips [**30 IV-5 VI Lublin**]; cyt. za: kat. wystawy *Wystawa wiosenna*, Lublin 1955, s. nlb.

→ 56. Edward Kuczyński, ilustracja do *Sonetów krymskich* Adama Mickiewicza, drzeworyt [**1-29 V Toruń**]; cyt. za: kat. wystawy *Wystawa. X lat grafiki i rysunku*, Bydgoszcz 1955, s. nlb.

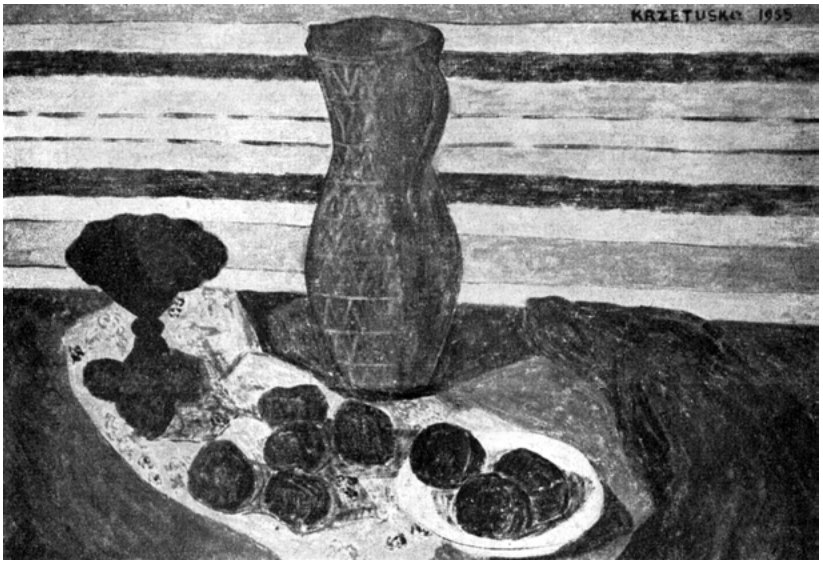

→ 57. Wincenty Niedzielski, *Stara Bydgoszcz*, tusz [**1-29 V Toruń**]; cyt. za: kat. wystawy *Wystawa. X lat grafiki i rysunku*, Bydgoszcz 1955, s. nlb.

58. Okładka katalogu wystawy: *Dziesięć lat sztuki na Dolnym Śląsku. Malarstwo, rzeźba, grafika*, Wr. 1955 [**8 V-8 VIII Wrocław**].

59. Hanna Krzetuska, *Żółty dzbanek*, olej [**8 V-8 VIII Wrocław**]; cyt. za: kat. wystawy *Dziesięć lat sztuki na Dolnym Śląsku. Malarstwo, rzeźba, grafika*, Wr. 1955, s. nlb.

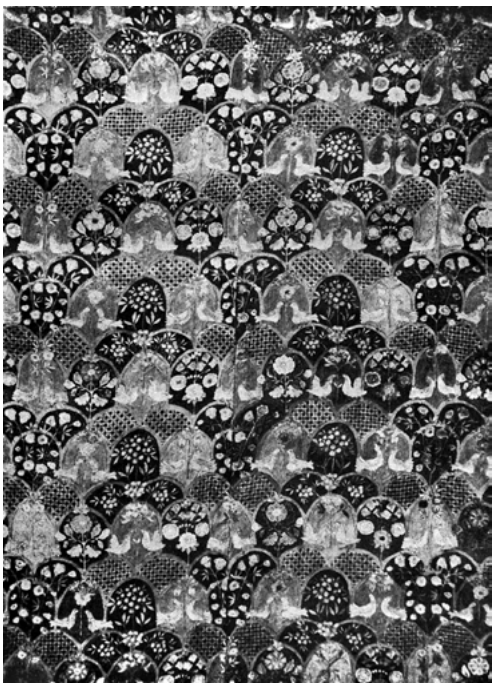
60. Władysław Kamiński i Wacław Błażejewski, *Aresztowanie Hibnera i Rutkowskiego*, olej, [**8 V-8 VIII Wrocław**]; cyt. za: kat. wystawy *Dziesięć lat sztuki na Dolnym Śląsku. Malarstwo, rzeźba, grafika*, Wr. 1955, s. nlb.

→ 61. Irena Elgas-Markiewicz, *Nigdy wojny* [**20 V-12 VI Warszawa**]; cyt. za: kat. wystawy *V Ogólnopolska wystawa fotografiki*, W. 1955, s. nlb.

→ 62. Adam Johann, *Ostatnie schody* [**20 V-12 VI Warszawa**]; cyt. za: kat. wystawy *V Ogólnopolska wystawa fotografiki*, W. 1955, s. nlb.

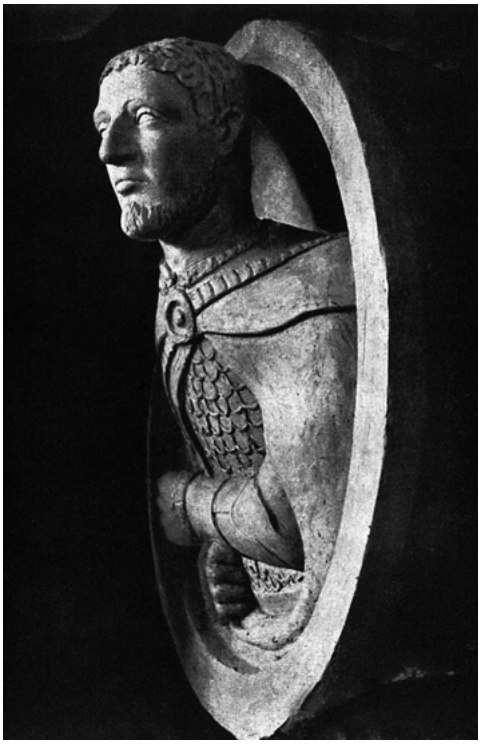

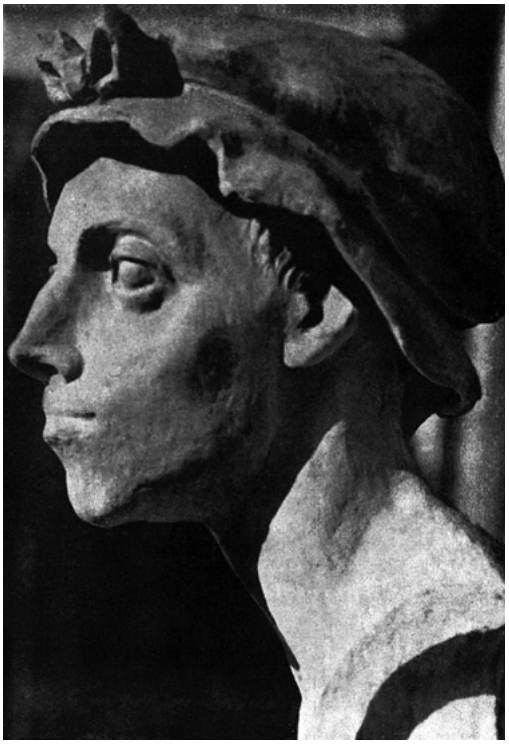
63. Anna Wójcik, *Ogrodowa*, tkanina wykładzinowa, 1954 [**24 V-12 VI Warszawa**].

64. Józefa Wnukowa, *Sztandar*, tkanina wykonana na Polską Wystawę Gospodarczą w Pekinie, 1953 [**24 V-12 VI Warszawa**].

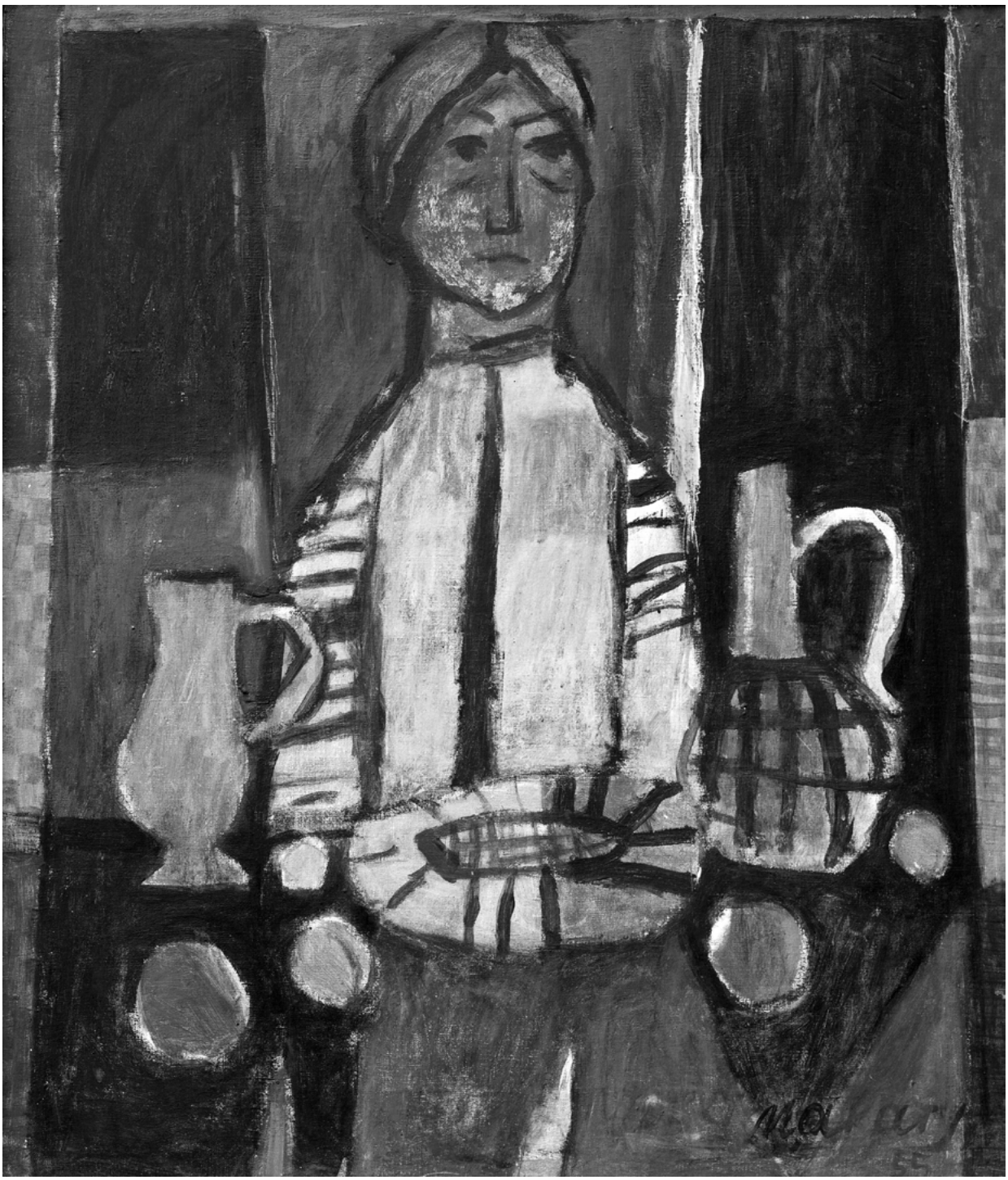

65. Franciszek Luterek, medalion kolorowy szkliwiony [**24 V-12 VI Warszawa**].

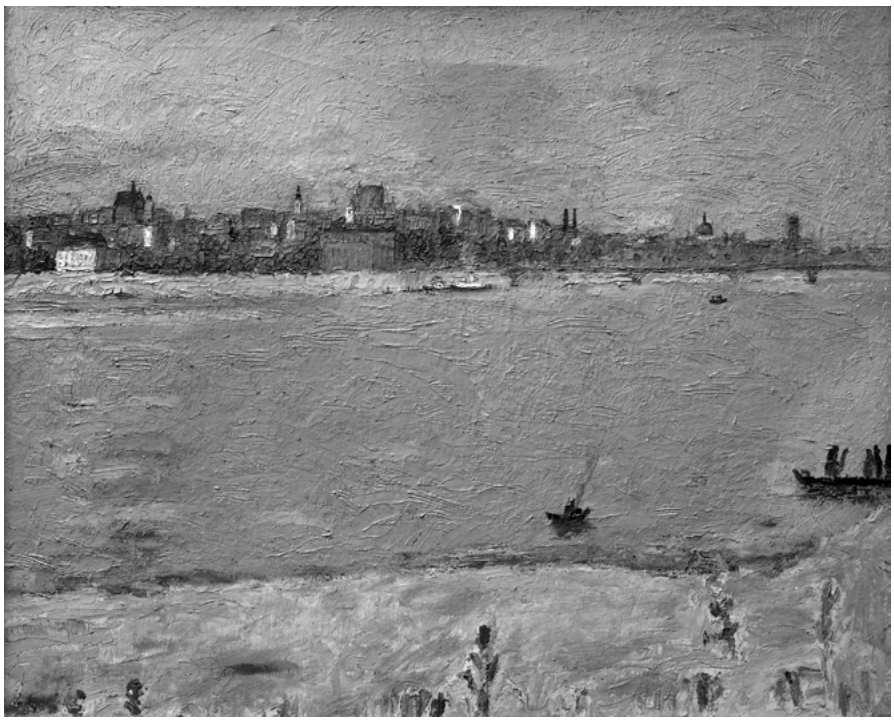

66. Alfred Wiśniewski, *Kumoszka*, terakota na elewacji kamienicy przy ul. Długiej w Gdańsku [**24 V-12 VI Warszawa**].

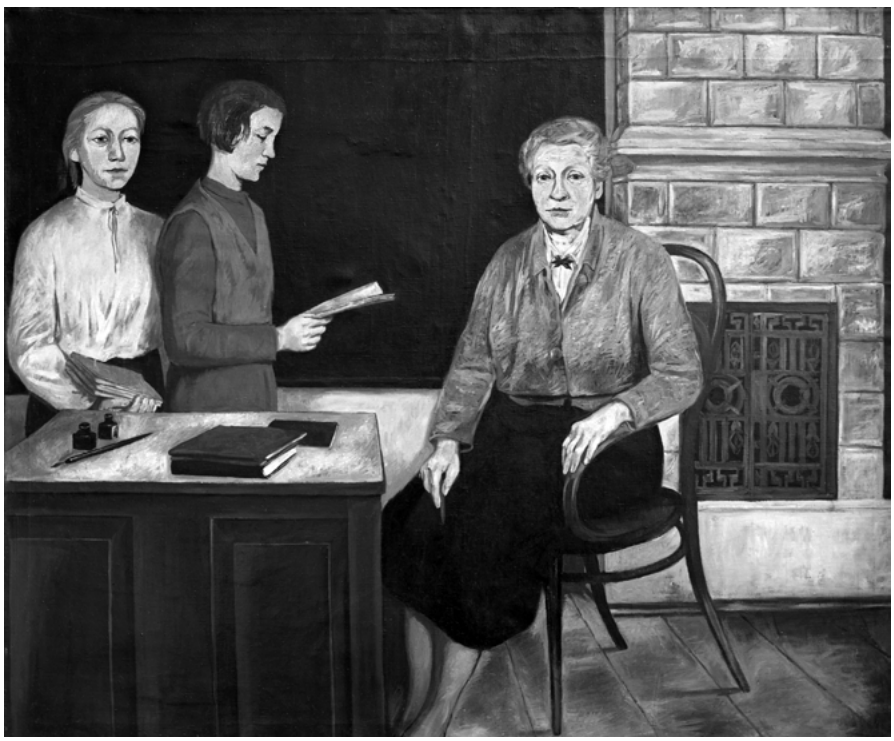
63-66; cyt. za: kat. wystawy *Ceramika. Tkanina. Wystawa ceramik wykonanych przez Zespół Zakładu Ceramiki przy W.S.S.P w Sopocie pod kierunkiem prof. Hanny Żuławskiej. Wystawa tkanin wykonanych przez Zespół Zakładu Tkanin przy W.S.S.P w Sopocie pod kierunkiem prof. Józefy Wnukowej*, W. 1955, s. nlb.

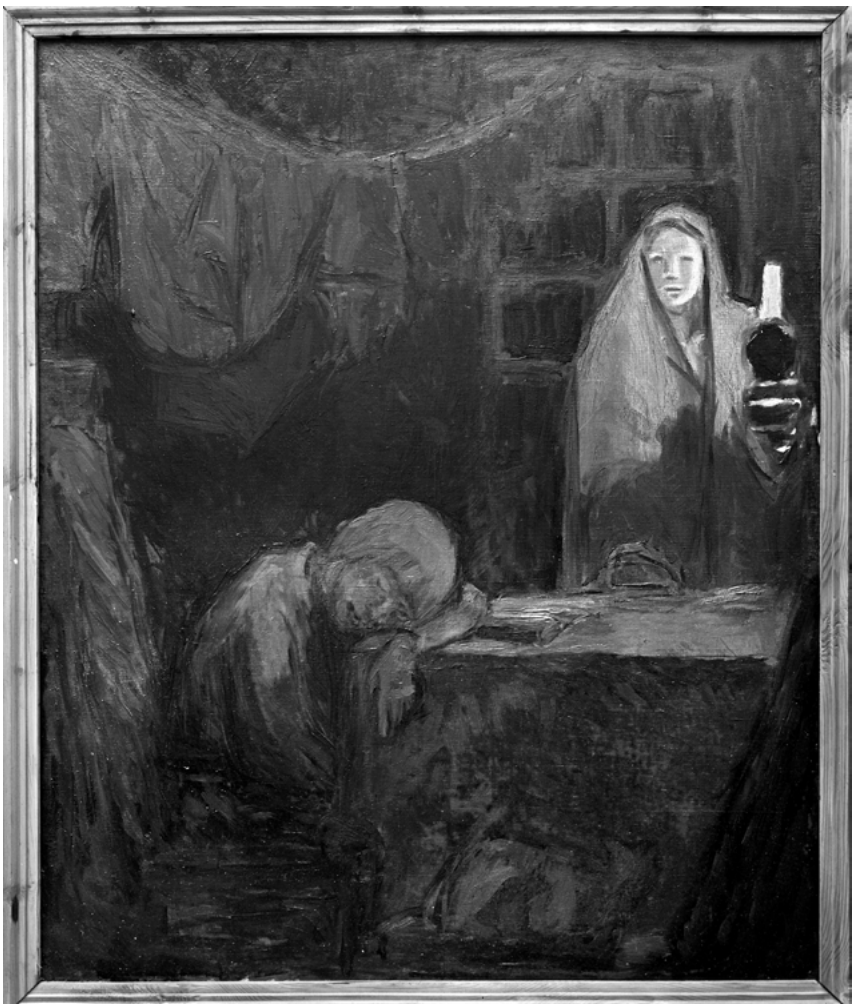
67. Aleksander Winnicki, *Meander*, olej [**16 VI Warszawa**]; fot. Ewa Kozłowska-Tomczyk, 1955, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

68. Włodzimierz Panas, *Pejzaż*, olej [**16 VI Warszawa**]; fot. Ewa Kozłowska-Tomczyk, 1955, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

69. Jan Tarasin, *Nauczycielka*, olej [**16 VI Warszawa**]; fot. Ewa Kozłowska-Tomczyk, 1955, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

← 70. Mieczysław Czychowski, *Nad książką*, olej [**16 VI Warszawa**]; fot. Ewa Kozłowska-Tomczyk, 1955, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

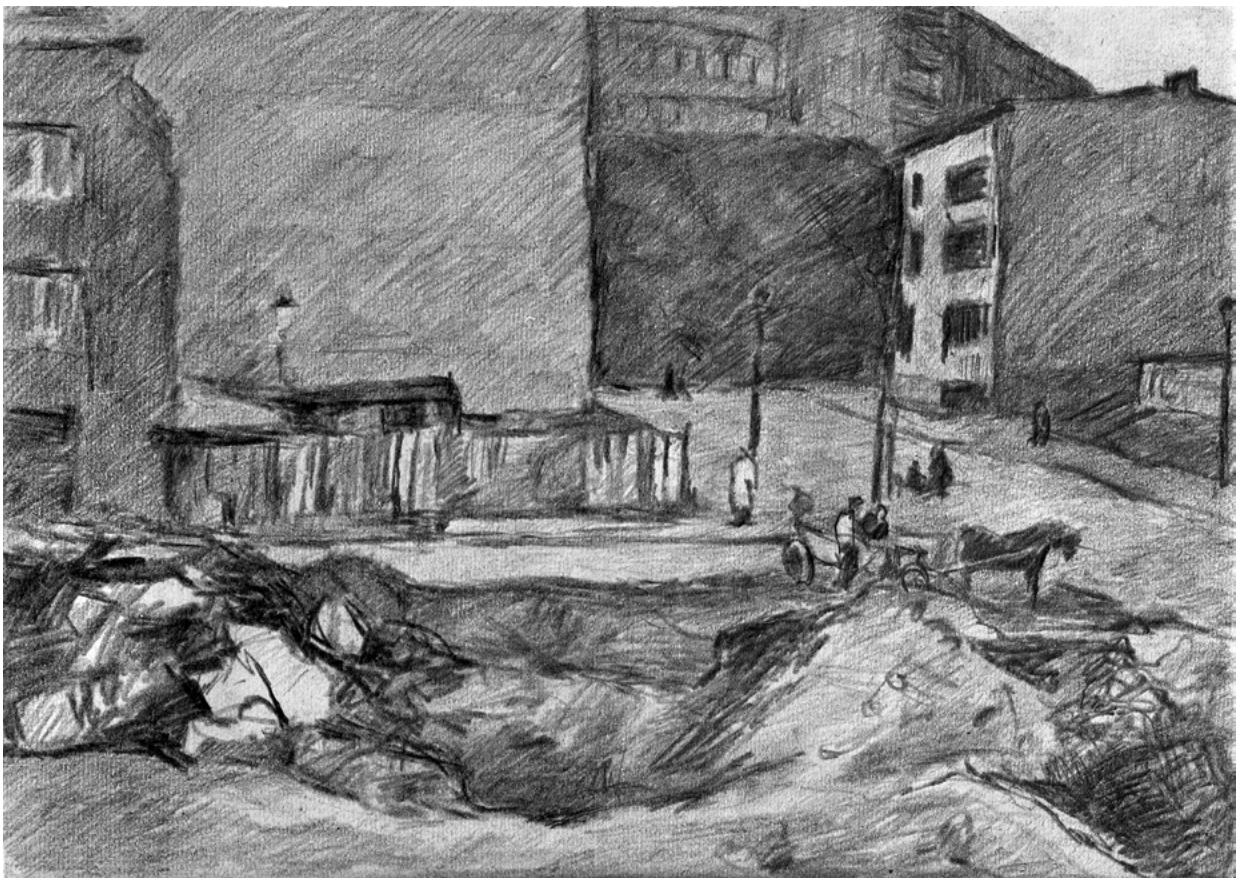
← 71. Teresa Pągowska, *Dzieci i owoce*, olej [**16 VI Warszawa**]; fot. Ewa Kozłowska-Tomczyk, 1955, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

72. Stefan Gierowski, *Kocham życie*, olej [**16 VI Warszawa**]; fot. Ewa Kozłowska-
-Tomczyk, 1955, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

73. Izaak Celnikier, *Martwa natura*, olej [**16 VI Warszawa**]; fot. Ewa Kozlowska-
-Tomczyk, 1955, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

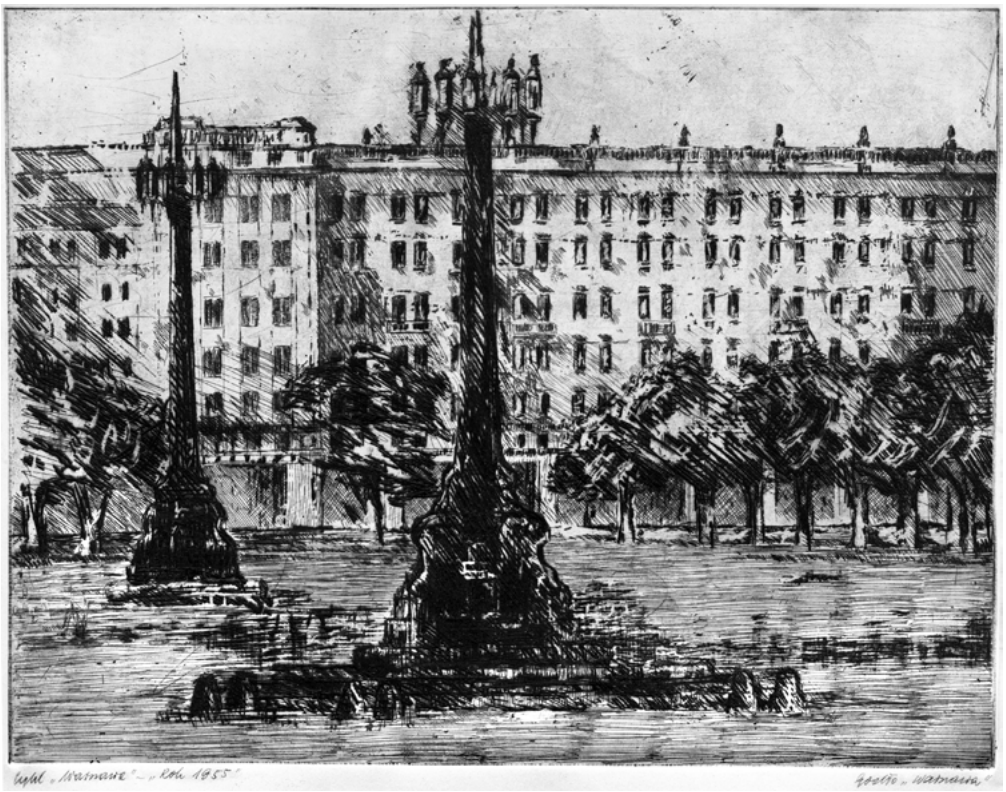
74. Tadeusz Milewski, rysunek ołówkiem, z cyklu rysunków [**16 VI Warszawa**]; fot. Ewa Kozłowska-Tomczyk, 1955, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

→ 75. Wiesław Majchrzak, *Konserwacja kościoła w Trybszu*, rysunek tuszem [**16 VI Warszawa**]; fot. Ewa Kozłowska-Tomczyk, 1955, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

→ 76. Helena Krajewska, *Gdzie tato*, rysunek ołówkiem [**16 VI Warszawa**]; fot. Ewa Kozłowska-Tomczyk, 1955, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

77. Halina Chrostowska, *Rok 1955*, akwaforta z cyklu „Warszawa" [**16 VI Warszawa**]; fot. Ewa Kozłowska-Tomczyk, 1955, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

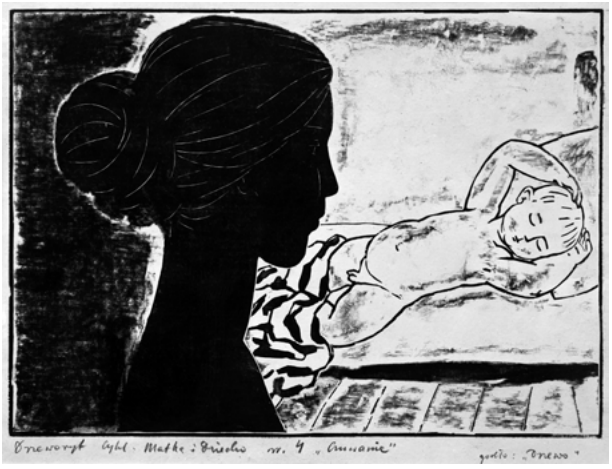
78. Włodzimierz Kunz, *Po nalocie*, litografia [**16 VI Warszawa**]; fot. Ewa Kozłowska-Tomczyk, 1955, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

79. Tadeusz Dominik, *Brzemienna*, drzeworyt nr 1 z cyklu „Matka i dziecko” [**16 VI Warszawa**]; fot. Ewa Kozłowska-Tomczyk, 1955, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

80. Tadeusz Dominik, *Nie chcemy wojny*, drzeworyt nr 3 z cyklu „Matka i dziecko” [**16 VI Warszawa**]; fot. Ewa Kozłowska-Tomczyk, 1955, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

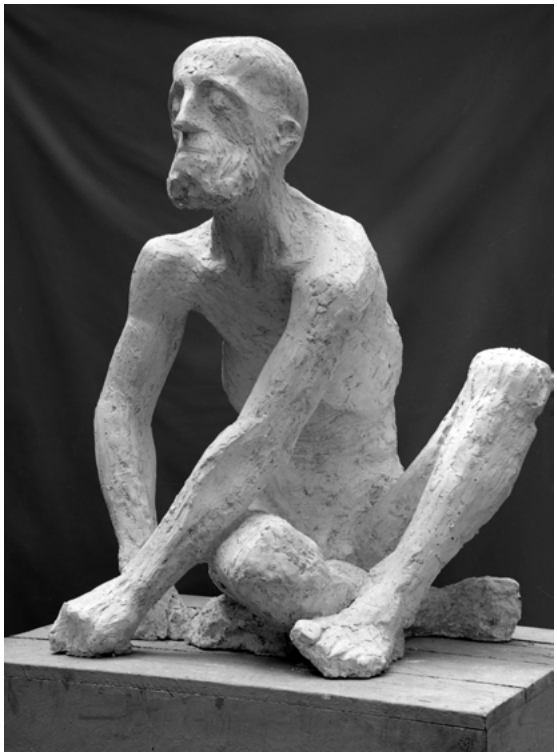
81. Tadeusz Dominik, *Czuwanie*, drzeworyt nr 4 z cyklu „Matka i dziecko” [**16 VI Warszawa**]; fot. Ewa Kozłowska-Tomczyk, 1955, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

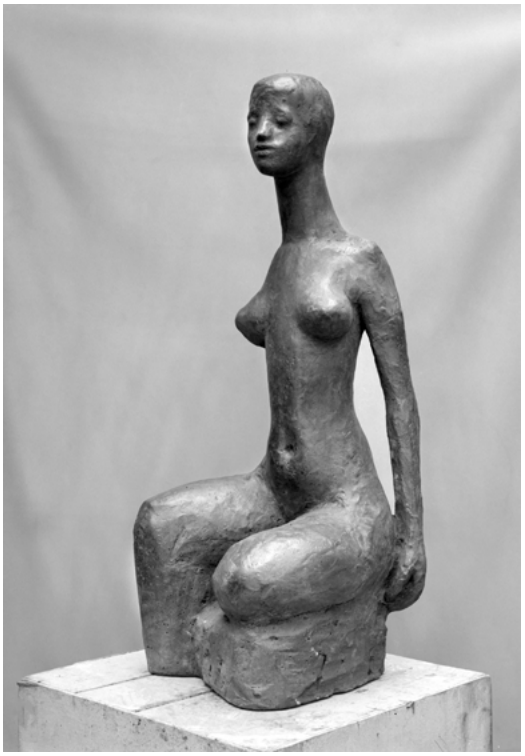
82. Tadeusz Dominik, *Nigdy więcej*, drzeworyt nr 5 z cyklu „Matka i dziecko” [**16 VI Warszawa**]; fot. Ewa Kozłowska-Tomczyk, 1955, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

83. Teresa Surzycka i Andrzej Pietsch, *Narody pamiętają*, plakat [**16 VI Warszawa**], 1955, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

84. Alfred Wiśniewski, *Czasy pogardy*, gips [**16 VI Warszawa**]; fot. Ewa Kozłowska-Tomczyk, 1955, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

85. Alina Szapocznikow, *Pierwsza miłość*, brąz, 1955 [**16 VI Warszawa**]; fot. Ewa Kozłowska-Tomczyk, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

86. Ryszard Chachulski, *Koncert*, gips [**16 VI Warszawa**]; fot. Witalis Wolny, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

87. Anna Grabska, *Głowa*, gips [**16 VI Warszawa**]; fot. Witalis Wolny, 1955, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

88. Jan Stasiński, *Ochroń mnie*, brąz [**16 VI Warszawa**]; fot. Witalis Wolny, 1955, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

89. Jan Stasiński, *Medal poświęcony Picassowi*, brąz [**16 VI Warszawa**]; fot. Witalis Wolny, 1955, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

POLSKIE ŻYCIE ARTYSTYCZNE

W LATACH 1944-1960

TOM 9

Rok 1955

CZ. II

POLSKIE ŻYCIE ARTYSTYCZNE W LATACH 1944-1960

POLSKIE ŻYCIE ARTYSTYCZNE W LATACH 1944-1960

redaktor naczelna
Anna Wierzbicka

INSTYTUT SZTUKI POLSKIEJ AKADEMII NAUK
PRACOWNIA DOKUMENTACJI SZTUK WIZUALNYCH XX-XXI WIEKU

POLSKIE ŻYCIE ARTYSTYCZNE W LATACH 1944-1960

Anna Marcinowska
Katarzyna Anna Kesling
Anna Straszewska

TOM 9

ROK 1955
CZĘŚĆ II: LIPIEC-GRUDZIEŃ

WARSZAWA 2024

Redakcja naukowa
Hanna Faryna-Paszkiewicz
Anna Wierzbicka
Karolina Łabowicz-Dymanus

Indeksy
Zofia Rojek

Łamanie i opracowanie graficzne
Aleksandra Fedorowicz-Jackowska

Projekt okładki serii
Jakub Kozik

Projekt okładki Diariusza za rok 1955
Aleksandra Fedorowicz-Jackowska

Wybór ilustracji
Katarzyna Anna Kesling

Praca naukowa finansowana w ramach programu Ministra Edukacji i Nauki
pod nazwą „Narodowy Program Rozwoju Humanistyki" w latach 2018-2023, nr projektu 11H 18 0026 86,
kwota finansowania 842 998,00 PLN

NARODOWY PROGRAM
ROZWOJU HUMANISTYKI

© Copyright by Instytut Sztuki PAN, Warszawa 2024
ISBN 978-83-66519-84-8

Wydawca: Instytut Sztuki PAN
ul. Długa 28, 00-950 Warszawa
tel. 22 504 82 58

Druk i oprawa: ARGRAF sp. z o.o.
ul. Jagiellońska 80, 03-301 Warszawa
tel. 22 811 51 11
www.argraf.pl

SPIS ILUSTRACJI

Informacje zawarte w nawiasach kwadratowych odsyłają do odpowiednich not „Diariusza".

1. Pałac Kultury i Nauki z widokiem zabudowy ulicy Złotej, na odcinku od ul. Emilii Plater ku zachodowi [**21 VII Warszawa**]; fot. Leonard Sempoliński, ok. 1955-59, negatyw IS PAN nr 198156, teczka nr 408, *Zabudowa miejska 234, ulice: Zielna, Al. Zjednoczenia, Złota, Bogumiła Zuga, Zwycięzców, Żabia*, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.
2. Klucz do Pałacu Kultury i Nauki [**21 VII Warszawa**]; fot. n.n., teczka nr 202, *Zabudowa miejska 29, Pl. Defilad, cz. IV, Pałac Kultury i Nauki – 4 widoki i wyposażenie wnętrz, cz. II; Otoczenie, inne*, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.
3. Pałac Kultury i Nauki, widok ogólny od strony południowej [**21 VII Warszawa**]; fot. Leonard Sempoliński, ok. 1957, negatyw IS PAN nr 195743, teczka nr 200, *Zabudowa miejska 27, Pl. Defilad, cz. II, Pałac Kultury i Nauki – 2 widoki ogólne, widoki elewacji – 1*, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.
4. Fragment Pałacu Kultury i Nauki, widok od strony ul. Emilii Plater [**21 VII Warszawa**]; cyt. za: Stolica, 1955, nr 36, s. 1.
5. Ogród zimowy w Pałacu Kultury i Nauki [**21 VII Warszawa**]; cyt. za: Architektura, 1955, nr 10, s. 192.
6. Żyrandol projektu Heleny i Lecha Grześkiewiczów w hallu Teatru Dramatycznego, 1955, Pałac Kultury i Nauki [**21 VII Warszawa**]; fot. Witalis Wolny, 1979, negatyw IS PAN nr 120261, teczka nr 202, *Zabudowa miejska 29, Pl. Defilad, cz. IV, Pałac Kultury i Nauki – 4 widoki i wyposażenie wnętrz, cz. II; Otoczenie, inne*, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.
7. Kasetonowy strop w foyer Teatru Lalka, Pałac Kultury i Nauki [**21 VII Warszawa**]; cyt. za: Architektura, 1955, nr 7, s. 192.
8. Fragment wnętrza Sali Kongresowej w Pałacu Kultury i Nauki [**21 VII Warszawa**]; cyt. za: Stolica, 1955, nr 28, s. 7.
9. Bufet w Pałacu Młodzieży, Pałac Kultury i Nauki [**21 VII Warszawa**]; cyt. za: Architektura, 1955, nr 7, s. 188.
10. Fragment foyer Sali Koncertowej w Pałacu Kultury i Nauki [**21 VII Warszawa**]; cyt. za: Architektura, 1955, nr 7, s. 192.
11. Ażurowa krata w hallu Teatru Lalka, Pałac Kultury i Nauki [**21 VII Warszawa**]; cyt. za: Architektura, 1955, nr 7, s. 191.
12. Widok na Stadion Dziesięciolecia od strony lewobrzeżnej Warszawy [**22 VII Warszawa**]; fot. Bartłomiej Jahn, cyt. za: Architektura, 1958, nr 2, s. nlb.
13. Widok Stadionu Dziesięciolecia z lotu ptaka [**22 VII Warszawa**]; fot. Edmund Kupiecki i Zbyszko Siemaszko, cyt. za: Architektura, 1958, nr 2, s. nlb.
14. Warszawiacy przyglądający się budowie Stadionu Dziesięciolecia [**22 VII Warszawa**]; cyt. za: Stolica, 1955, nr 25, s. 7.
15. Loża Honorowa, Stadion Dziesięciolecia [**22 VII Warszawa**]; fot. Edmund Kupiecki, cyt. za: Architektura, 1958, nr 2, s. nlb.
16. Tablica z matematycznym wzorem wyliczającym krzywą widowni Stadionu Dziesięciolecia [**22 VII Warszawa**]; cyt. za: Architektura, 1958, nr 2, s. nlb.
17. Rzeźba *Sztafeta* Adama Romana przy wejściu na Stadion Dziesięciolecia od strony Al. Księcia Józefa Poniatowskiego [**22 VII Warszawa**]; fot. Romuald Wirszyłło, cyt. za: Architektura, 1955, nr 11, s. 321.
18. Rzeźba *Młodość* Magdaleny Więcek, północna strona korony Stadionu Dziesięciolecia [**22 VII Warszawa**]; cyt. za: Stolica, 1955, nr 47, s. 8.
19. Zegar na Stadionie Dziesięciolecia [**22 VII Warszawa**]; fot. Czesław Olszewski, Jan Siudecki, cyt. za: Architektura, 1958, nr 2, s. nlb.

20. Fragment elewacji wejściowej pawilonu sportowego przy Stadionie Dziesięciolecia [**22 VII Warszawa**]; fot. Edmund Kupiecki, cyt. za: Architektura, 1958, nr 2, s. nlb.

21. Pawilon sportowy przy Stadionie Dziesięciolecia [**22 VII Warszawa**]; fot. Edmund Kupiecki, cyt. za: Architektura, 1958, nr 2, s. nlb.

22. Trybuny i pawilon sprawozdawców na Stadionie Dziesięciolecia, widok od strony zachodniej [**22 VII Warszawa**]; fot. Romuald Wirszyłło, cyt. za: Architektura, 1955, nr 11, s. 323.

23. „Życie Warszawy", 1955, nr 27 (3 VII), okładka [**VII Poznań**].

24. Okładka katalogu wystawy: *Ogólnopolska Wystawa Młodej Plastyki pod hasłem „Przeciw wojnie – przeciw faszyzmowi" zorganizowana z okazji V Światowego Festiwalu Młodzieży i Studentów. Malarstwo – rzeźba – grafika*, W. 1955 [**21 VII-15 X Warszawa**].

25. Izaak Celnikier, *Getto*, olej [**21 VII-15 X Warszawa**]; cyt. za: kat. wystawy *Ogólnopolska Wystawa Młodej Plastyki pod hasłem „Przeciw wojnie – przeciw faszyzmowi" zorganizowana z okazji V Światowego Festiwalu Młodzieży i Studentów. Malarstwo – rzeźba – grafika*, W. 1955, s. nlb.

26. Marek Oberländer, *Cebule*, olej [**21 VII-15 X Warszawa**]; cyt. za: Przegląd Artystyczny, 1955, nr 3-4, s. 34.

27. Marek Oberländer, *Napiętnowani*, olej [**21 VII-15 X Warszawa**]; cyt. za: kat. wystawy *Ogólnopolska Wystawa Młodej Plastyki pod hasłem „Przeciw wojnie – przeciw faszyzmowi" zorganizowana z okazji V Światowego Festiwalu Młodzieży i Studentów. Malarstwo – rzeźba – grafika*, W. 1955, s. nlb.

28. Tadeusz Dominik, *Macierzyństwo*, olej [**21 VII-15 X Warszawa**]; cyt. za: Przegląd Artystyczny, 1955, nr 3-4, s. 28.

29. Tomasz Gleb, *Pomimo wszystko – kogut*, olej [**21 VII-15 X Warszawa**]; fot. Witalis Wolny, 1955, negatyw IS PAN nr 10402 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.

30. Maciej Lachur, *Chłopiec z getta warszawskiego*, olej [**21 VII-15 X Warszawa**]; fot. Witalis Wolny, 1955, negatyw IS PAN nr 10436 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.

31. Krzesława Maliszewska, *Chłop z zabawkami*, olej [**21 VII-15 X Warszawa**]; cyt. za: kat. wystawy *Ogólnopolska Wystawa Młodej Plastyki pod hasłem „Przeciw wojnie – przeciw faszyzmowi" zorganizowana z okazji V Światowego Festiwalu Młodzieży i Studentów. Malarstwo – rzeźba – grafika*, W. 1955, s. nlb.

32. Jacek Sempoliński, *Martwa natura z zegarem*, olej [**21 VII-15 X Warszawa**]; cyt. za: Przegląd Artystyczny, 1955, nr 3-4, s. 31.

33. Stanisław Michałowski, *Rybaczówka w Bogaczowie*, olej [**21 VII-15 X Warszawa**]; cyt. za: kat. wystawy *Ogólnopolska Wystawa Młodej Plastyki pod hasłem „Przeciw wojnie – przeciw faszyzmowi" zorganizowana z okazji V Światowego Festiwalu Młodzieży i Studentów. Malarstwo – rzeźba – grafika*, W. 1955, s. nlb.

34. Roman Usarewicz, *Partyzanci – rok 1943*, olej [**21 VII-15 X Warszawa**]; fot. Witalis Wolny, 1955, negatyw IS PAN nr 10510 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.

35. Teresa Mellerowicz-Gella, *Warszawskie gołębie*, olej [**21 VII-15 X Warszawa**]; fot. Witalis Wolny, 1955, negatyw IS PAN nr 10462 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.

36. Jadwiga Madeyska-Wojciechowska, *Krajobraz*, olej [**21 VII-15 X Warszawa**]; fot. Witalis Wolny, negatyw IS PAN nr 10449 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.

37. Zdzisław Głowacki, *Martwa natura*, olej [**21 VII-15 X Warszawa**]; cyt. za: kat. wystawy *Ogólnopolska Wystawa Młodej Plastyki pod hasłem „Przeciw wojnie – przeciw faszyzmowi" zorganizowana z okazji V Światowego Festiwalu Młodzieży i Studentów. Malarstwo – rzeźba – grafika*, W. 1955, s. nlb.

38. Jan Dziędziora, *Martwa natura z pietruszkami*, olej [**21 VII-15 X Warszawa**]; fot. Witalis Wolny, 1955, negatyw IS PAN nr 10397 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.

39. Alfons Mazurkiewicz, *Zima w Kocich Górach*, olej [**21 VII-15 X Warszawa**]; cyt. za: kat. wystawy *Ogólnopolska Wystawa Młodej Plastyki pod hasłem „Przeciw wojnie – przeciw faszyzmowi" zorganizowana z okazji V Światowego Festiwalu Młodzieży i Studentów. Malarstwo – rzeźba – grafika*, W. 1955, s. nlb.

40. Andrzej Strumiłło, *Portret podwójny*, olej [**21 VII-15 X Warszawa**]; cyt. za: kat. wystawy *Ogólnopolska Wystawa Młodej Plastyki pod hasłem „Przeciw wojnie – przeciw faszyzmowi" zorganizowana z okazji V Światowego Festiwalu Młodzieży i Studentów. Malarstwo – rzeźba – grafika*, W. 1955, s. nlb.
41. Antoni Kolonko, *Pokój*, tkanina malowana [**21 VII-15 X Warszawa**]; fot. Witalis Wolny, 1955, teczka *Ogólnopolska Wystawa Młodej Plastyki. Warszawa – Arsenał. 1955*, Arch. Pracowni Dokumentacji Sztuk Wizualnych XX-XXI w. Instytutu Sztuki PAN.
42. Lucjan Mianowski, *Atak lotniczy*, litografia [**21 VII-15 X Warszawa**]; fot. Witalis Wolny, Krystyna Lisowska, negatyw IS PAN nr 10634 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.
43. Katarzyna Latałło, tusz z cyklu „Nie ma potopu" [**21 VII-15 X Warszawa**]; fot. Witalis Wolny, teczka *Ogólnopolska Wystawa Młodej Plastyki. Warszawa – Arsenał. 1955*, Arch. Pracowni Dokumentacji Sztuk Wizualnych XX-XXI w. Instytutu Sztuki PAN.
44. Jan Tarasin, *Gazeta*, litografia z cyklu „Dom" [**21 VII-15 X Warszawa**]; fot. Witalis Wolny, Ignacy Gołda, negatyw IS PAN nr 10663 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.
45. Jan Tarasin, *Drzewo*, litografia z cyklu „Dom" [**21 VII-15 X Warszawa**]; cyt. za: kat. wystawy *Ogólnopolska Wystawa Młodej Plastyki pod hasłem „Przeciw wojnie – przeciw faszyzmowi" zorganizowana z okazji V Światowego Festiwalu Młodzieży i Studentów. Malarstwo – rzeźba – grafika*, W. 1955, s. nlb.
46. Kazimierz Fajkosz, *Dzieci świata*, ceramika [**21 VII-15 X Warszawa**]; cyt. za: Przegląd Artystyczny, 1955, nr 3-4, s. 58.
47. Tadeusz Sieklucki, *Na Tajwanie*, gips [**21 VII-15 X Warszawa**]; cyt. za: Przegląd Artystyczny, 1955, nr 3-4, s. 50.
48. Helena i Roman Husarscy, *Aktorka*, ceramika [**21 VII-15 X Warszawa**]; cyt. za: Przegląd Artystyczny, 1955, nr 3-4, s. 45.
49. Magdalena Więcek, *Matka*, gips patynowany [**21 VII-15 X Warszawa**]; cyt. za: Przegląd Artystyczny, 1955, nr 3-4, s. 47.
50. Józef Kaliszan, *Pomóżcie mu*, gips [**21 VII-15 X Warszawa**]; cyt. za: Przegląd Artystyczny, 1955, nr 3-4, s. 48.
51. Jerzy Jarnuszkiewicz, *Myjąca włosy*, gips [**21 VII-15 X Warszawa**]; fot. Tadeusz Kaźmierski, Witalis Wolny, negatyw IS PAN nr 10536 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.
52. Antoni Kostrzewa, *Żołnierz pokoju*, granit [**21 VII-15 X Warszawa**]; cyt. za: Przegląd Artystyczny, 1955, nr 3-4, s. 54.
53. Łucja Skomorowska, *Głowa „Murka"*, gips patynowany [**21 VII-15 X Warszawa**]; fot. Witalis Wolny, negatyw IS PAN nr 10555 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.
54. Adam Smolana, *Kenia*, gips [**21 VII-15 X Warszawa**]; cyt. za: Przegląd Artystyczny, 1955, nr 3-4, s. 51.
55. Jerzy Bereś, *Xawery Dunikowski*, gips [**21 VII-15 X Warszawa**]; cyt. za: Przegląd Artystyczny, 1955, nr 3-4, s. 49.
56. Anna Pietrowiec, *Marysia*, gips [**21 VII-15 X Warszawa**]; cyt. za: Przegląd Artystyczny, 1955, nr 3-4, s. 56.
57. Okładka katalogu wystawy: *Międzynarodowa wystawa sztuki młodych. Malarstwo, rzeźba, grafika, fotografika, sztuka ludowa,* W. 1955 [**3-31 VIII Warszawa**].
58. Roger Somville, *Młody górnik*, olej [**3-31 VIII Warszawa**]; fot. n.n., negatyw IS PAN nr 9607 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.
59. Sven Olov Ehrén, *Naprawa sieci*, olej [**3-31 VIII Warszawa**]; fot. n.n., negatyw IS PAN nr 9633 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.
60. Michaił Trufanow, *Palacz*, olej [**3-31 VIII Warszawa**]; fot. n.n., 1955, negatyw IS PAN nr 9635 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.
61. Giovanni Cappelli, *Matka zamordowanego robotnika*, olej [**3-31 VIII Warszawa**]; fot. n.n., negatyw IS PAN nr 9622 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.

62. Martin Sladký, *Młody hutnik*, olej [**3-31 VIII Warszawa**]; fot. n.n., 1955, negatyw IS PAN nr 9634 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.
63. Walentin Zadorożny, *Oni są nieśmiertelni [Bohaterzy Krasnodonu]*, olej [**3-31 VIII Warszawa**]; fot. n.n., negatyw IS PAN nr 9636 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.
64. Rafael Miranda, *Rodzina robotnicza*, olej [**3-31 VIII Warszawa**]; fot. n.n., negatyw IS PAN nr 9612 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.
65. Hilkka Raunisto, *Kobieta z chlebem*, olej [**3-31 VIII Warszawa**]; fot. n.n., negatyw IS PAN nr 9614 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.
66. André Domanovsky, *Hutnicy*, olej [**3-31 VIII Warszawa**]; fot. n.n., negatyw IS PAN nr 9617 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.
67. Najden Petkow, *W ogrodzie*, rysunek kredką [**3-31 VIII Warszawa**]; fot. n.n., negatyw IS PAN nr 9677 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.
68. Saori Akutagawa, *Bomba atomowa*, tkanina malowana [**3-31 VIII Warszawa**]; fot. n.n., negatyw IS PAN nr 9628 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.
69. Kiyoshi Awazu, Plakat festiwalowy [**3-31 VIII Warszawa**]; fot. n.n., 1955, negatyw IS PAN nr 9713 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.
70. Makoto Ueno, *Ofiara bomby atomowej wzywa do walki o Pokój*, litografia [**3-31 VIII Warszawa**]; fot. n.n., 1955, negatyw IS PAN nr 9694 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.
71. Hanna Dąbkowska, *Rynek w Sandomierzu*, litografia [**3-31 VIII Warszawa**]; fot. n.n., negatyw IS PAN nr 9698 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.
72. „Olivio", *Towarzysze, pomścijcie mnie!*, linoryt z cyklu „Terror frankistowski" [**3-31 VIII Warszawa**]; fot. n.n., 1955, negatyw IS PAN nr 9684 PL. Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.
73. Garcia Arturo Bustos, linoryt z cyklu „Gwatemala" [**3-31 VIII Warszawa**]; fot. n.n., 1955, negatyw IS PAN nr 9696 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.
74. Zizi Macris, *Sieroty*, drzeworyt z cyklu „Obrazy z Grecji", fot. n.n., 1955, negatyw IS PAN 9687 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.
75. Renina Katz, ilustracja do książki Jorge Amado *Podziemia wolności*, linoryt [**3-31 VIII Warszawa**]; fot. n.n., negatyw IS PAN nr 9669 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.
76. Maria Hiszpańska-Neuman, *O prawo do życia I*, linoryt, [**3-31 VIII Warszawa**]; fot. n.n., negatyw IS PAN nr 9700 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.
77. Birgitta Malmsten, *Dzieci*, tkanina [**3-31 VIII Warszawa**]; fot. n.n., 1955, negatyw IS PAN nr 9632 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.
78. Maria Pinińska, *Matka*, gips [**3-31 VIII Warszawa**]; fot. n.n., negatyw IS PAN nr 9660 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.
79. Augusto Perez, *Głowa murarza*, gips [**3-31 VIII Warszawa**]; fot. n.n., 1955, negatyw IS PAN nr 9658 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.
80. N.N., *Hutnik*, rzeźba, brąz patynowany [**3-31 VIII Warszawa**]; fot. n.n., negatyw IS PAN nr 9657 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.
81. Iwanka Sokerowa, *Tancerka*, gips patynowany [**3-31 VIII Warszawa**]; fot. n.n., 1955, negatyw IS PAN nr 9655 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.
82. Ul. Nowy Świat z rozpiętymi nad nią barwnymi chustami [**31 VII-14 VIII Warszawa**]; teczka *Warszawa 1955. V Światowy Festiwal Młodzieży i Studentów*, Arch. Pracowni Dokumentacji Sztuk Wizualnych XX-XXI w. Instytutu Sztuki PAN.
83. Ul. Marszałkowska, fragment fryzu projektu Henryka Tomaszewskiego i Wojciecha Fangora [**31 VII--14 VIII Warszawa**]; fot. n.n., teczka *Warszawa 1955. V Światowy Festiwal Młodzieży i Studentów*, Arch. Pracowni Dokumentacji Sztuk Wizualnych XX-XXI w. Instytutu Sztuki PAN.

84. Ul. Marszałkowska, fragment tryptyku „Żądamy zakazu broni atomowej" projektu Jerzego Hryniewieckiego, zawierający m.in. plakat Paula Colina z 1947 pt. *Varsovie Accuse* oraz kopię *Guerniki* Pabla Picassa, wykonaną przez Wojciecha Fangora [**31 VII-14 VIII Warszawa**]; teczka *Warszawa 1955. V Światowy Festiwal Młodzieży i Studentów*, Arch. Pracowni Dokumentacji Sztuk Wizualnych XX-XXI w. Instytutu Sztuki PAN.

85. Ul. Marszałkowska, plakat Tadeusza Trepkowskiego pt. *Nie*, w aranżacji Pawła Bujnickiego [**31 VII--14 VIII Warszawa**], fot. n. n., 1955, negatyw IS PAN nr 103116, teczka nr 318, *Zabudowa miejska 144, ulice: Marszałkowska, cz. V, zabudowa: strona parzysta – 3, nr: 124-142*), Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.

86. Ul. Smolna 13, malowidło *Pokój* projektu Jana Młodożeńca [**31 VII-14 VIII Warszawa**]; teczka *Warszawa 1955. V Światowy Festiwal Młodzieży i Studentów*, Arch. Pracowni Dokumentacji Sztuk Wizualnych XX-XXI w. Instytutu Sztuki PAN.

87. Wybrzeże Kościuszkowskie, Stoisko Cepelii, [**31 VII-14 VIII Warszawa**]; teczka *Warszawa 1955. V Światowy Festiwal Młodzieży i Studentów*, Arch. Pracowni Dokumentacji Sztuk Wizualnych XX--XXI w. Instytutu Sztuki PAN.

88. Plac Konstytucji, Stoisko Cepelii [**3-31 VIII Warszawa**]; cyt. za: Przemysł Ludowy i Artystyczny, 1956, nr 1, s. 57.

89. Warszawa, skrzyżowanie ul. Marszałkowskiej z Al. Jerozolimskimi, dekoracja V Światowego Festiwalu Młodzieży i Studentów [**31 VII-14 VIII Warszawa**]; teczka *Warszawa 1955. V Światowy Festiwal Młodzieży i Studentów*, Arch. Pracowni Dokumentacji Sztuk Wizualnych XX-XXI w. Instytutu Sztuki PAN.

90. Warszawa, Wybrzeże Kościuszkowskie, fragment dekoracji V Światowego Festiwalu Młodzieży i Studentów [**31 VII-14 VIII Warszawa**]; teczka *Warszawa 1955. V Światowy Festiwal Młodzieży i Studentów*, Arch. Pracowni Dokumentacji Sztuk Wizualnych XX-XXI w. Instytutu Sztuki PAN.

91. Chusta festiwalowa projektu Henryka Tomaszewskiego, 1955 [**31 VII-14 VIII Warszawa**]; fot. Walentyna Mądroszkiewicz, 1957, negatyw IS PAN nr 16066 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.

92. Okładka katalogu wystawy: *Wystawa malarstwa, rzeźby i grafiki plastyków bytomskich zorganizowana w ramach obchodu 900-lecia Bytomia*, Stalinogród 1955 [**VII Bytom**].

93. Okładka katalogu wystawy: *Katalog dorocznej okręgowej wystawy malarstwa, rzeźby, grafiki i sztuki użytkowej*, cz. I: *Malarstwo i rzeźba*, Stalinogród 1955 [**15 IX-X Stalinogród (Katowice)**].

94. Okładka katalogu wystawy: *Wystawa grafiki rumuńskiej*, W. 1955 [**20 IX-9 X Warszawa**].

95. Okładka katalogu wystawy: *III Okręgowa Wystawa Fotografiki Związku Polskich Artystów Fotografików*, Wrocław 1955 [**25 X-XI Wrocław**].

96. Okładka katalogu wystawy: *Wystawa współczesnej grafiki jugosłowiańskiej*, W. 1955 [**29 XI-29 XII Warszawa**].

97. Okładka katalogu wystawy: *Wystawa Okręgowa i retrospektywna prac powstałych w okresie 10-lecia. Malarstwo – rysunek – grafika – rzeźba*, Lublin 1955 [**4 XII-I 1956 Lublin**].

98. Okładka katalogu wystawy: *Okręgowa wystawa X-lecia rzeźby Związku Polskich Artystów Plastyków w Krakowie, 1945-1955*, W. 1956 [**22 XII-22 I 1956 Kraków**].

99. Hassan Heshmat, figurka, ceramika [**IX-9 X Warszawa**]; fot. Witalis Wolny, 1955, negatyw IS PAN nr 10333 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.

100. Sami Ratha, *Odpoczynek*, tempera [**IX-9 X Warszawa**]; fot. Witalis Wolny, 1955, negatyw IS PAN nr 10327 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.

101. Fragment ekspozycji Ogólnopolskiej Wystawy Sztuki Ludowej 10-lecia, stoiska regionalne [**4 XI-XII Warszawa**]; cyt. za: Przemysł Ludowy i Artystyczny, 1956, nr 1, s. 62.

102. Fragment ekspozycji Ogólnopolskiej Wystawy Sztuki Ludowej 10-lecia, stoisko z ceramiką [**4 XI-XII Warszawa**]; cyt. za: Przemysł Ludowy i Artystyczny, 1956, nr 1, s. 74.

103. Stefan Gierowski, *Gołębnik*, olej [**7 XI-XII Warszawa**]; fot. Walentyna Mądroszkiewicz, 1956, negatyw IS PAN nr 11849 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.

104. Okładka katalogu wystawy: *Wystawa obrazów: Brzozowski, Jarema, Kantor, Maziarska, Mikulski, Nowosielski, Rosenstein, Skarżyński, Stern*, Kr. 1955 [**13 XI-11 XII Kraków**].

105. Jerzy Skarżyński, gwasze, fragment ekspozycji [**13 XI-11 XII Kraków**]; fot. Walentyna Mądroszkiewicz, 1955, negatyw IS PAN nr 10371 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.

106. Erna Rosenstein, obrazy, fragment ekspozycji, [**13 XI-11 XII Kraków**]; cyt. za: *Nowocześni a socrealizm*, t. 1, red. Marek Świca, Józef Chrobak, Kraków 2000, s. 241.

107. Erna Rosenstein, *Królestwo zwierząt heraldycznych*, olej, 1955 [**13 XI-11 XII Kraków**]; fot. Walentyna Mądroszkiewicz, negatyw IS PAN nr 10367 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.

108. Maria Jarema, *Znaki*, monotypia z temperą [**13 XI-11 XII Kraków**]; fot. Walentyna Mądroszkiewicz, 1955, negatyw IS PAN nr 10356 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.

109. Józefa Wnukowa, *W basenie węglowym*, olej, 1955 [**XI-XII Sopot**]; fot. Walentyna Mądroszkiewicz, 1956, negatyw IS PAN nr 12863 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.

110. Maria Pinińska, *Dziewczyna z gołębiem*, gips [**21 XII-I 1956 Warszawa**]; fot. Witalis Wolny, negatyw IS PAN nr 10883 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.

111. Pawilon Polski projektu Oskara Hansena i Lecha Tomaszewskiego, XXIV Międzynarodowe Targi w Izmirze [**21 VIII-20 IX Izmir**]; cyt. za: Projekt, 1956, nr 1, s. 21.

Il. na okładce: Ul. Nowy Świat, dekoracja V Światowego Festiwalu Młodzieży i Studentów, projekt Marii i Kazimierza Piechotków, opracowanie graficzne Tadeusza Sukiennika z zespołem [**31 VII-14 VIII Warszawa**]; teczka *Warszawa 1955. V Światowy Festiwal Młodzieży i Studentów*, Arch. Pracowni Dokumentacji Sztuk Wizualnych XX-XXI w. Instytutu Sztuki PAN.

Il. na s. 1: Arsenał (ul. Długa 52), dekoracja budynku z okazji Ogólnopolskiej Wystawy Młodej Plastyki [**21 VII-15 X Warszawa**]; fot. n.n., pozytyw nr 88055, teczka nr 257, *Zabudowa miejska 83, Ulice: Długa, cz. VII, zabudowa: strona parzysta - 5, Arsenał cz. 1*, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.

Il. na okładce [tył]: Maria Jarema, *Trwanie*, monotypia, tempera; fot. Walentyna Mądroszkiewicz, 1955, negatyw IS PAN nr 10807 PL, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych Instytutu Sztuki PAN.

1. Pałac Kultury i Nauki z widokiem zabudowy ulicy Złotej, na odcinku od ul. Emilii Plater ku zachodowi [**21 VII Warszawa**]; fot. Leonard Sempoliński, ok. 1955-59, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

2. Klucz do Pałacu Kultury i Nauki [**21 VII Warszawa**]; fot. n.n., Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

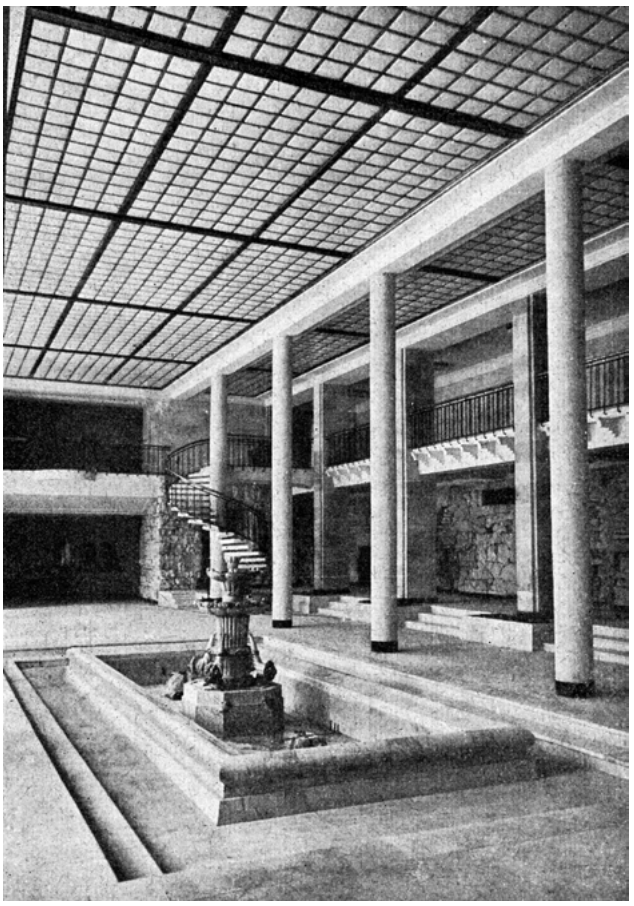

3. Pałac Kultury i Nauki, widok ogólny od strony południowej [**21 VII Warszawa**]; fot. Leonard Sempoliński, ok. 1957, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

→ 4. Fragment Pałacu Kultury i Nauki, widok od strony ul. Emilii Plater [**21 VII Warszawa**]; cyt. za: Stolica, 1955, nr 36, s. 1.

→ 5. Ogród zimowy w Pałacu Kultury i Nauki [**21 VII Warszawa**]; cyt. za: Architektura, 1955, nr 10, s. 192.

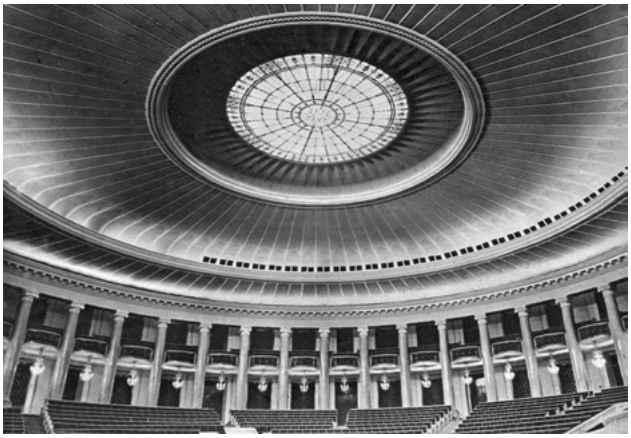

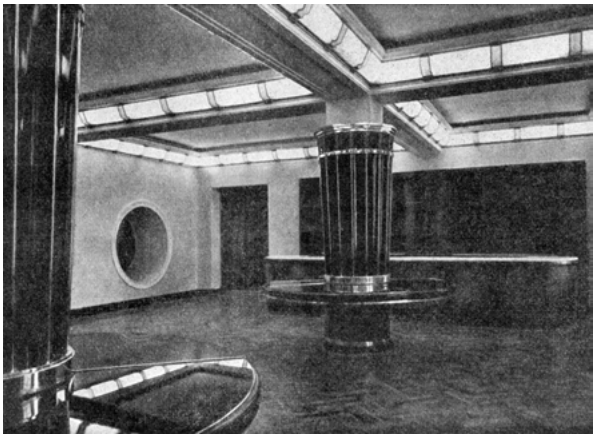
← 6. Żyrandol projektu Heleny i Lecha Grześkiewiczów w hallu Teatru Dramatycznego, 1955, Pałac Kultury i Nauki [**21 VII Warszawa**]; fot. Witalis Wolny, 1979, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

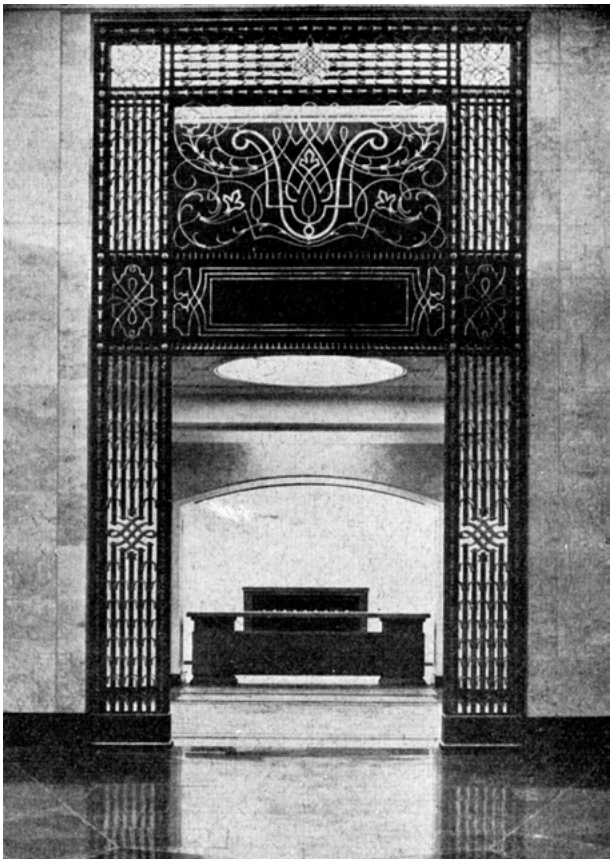
← 7. Kasetonowy strop w foyer Teatru Lalka, Pałac Kultury i Nauki [**21 VII Warszawa**]; cyt. za: Architektura, 1955, nr 7, s. 192.

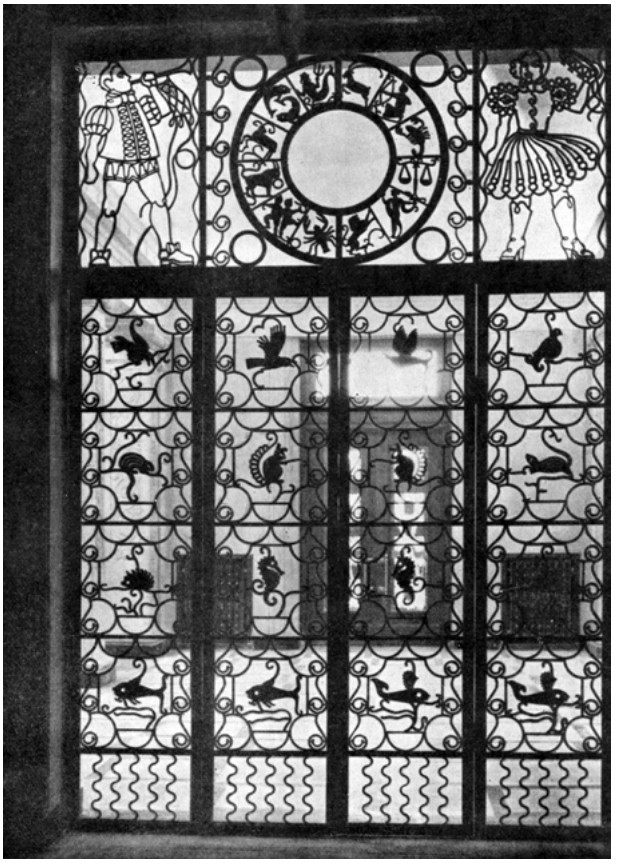
8. Fragment wnętrza Sali Kongresowej w Pałacu Kultury i Nauki [**21 VII Warszawa**]; cyt. za: Stolica, 1955, nr 28, s. 7.

9. Bufet w Pałacu Młodzieży, Pałac Kultury i Nauki [**21 VII Warszawa**]; cyt. za: Architektura, 1955, nr 7, s. 188.

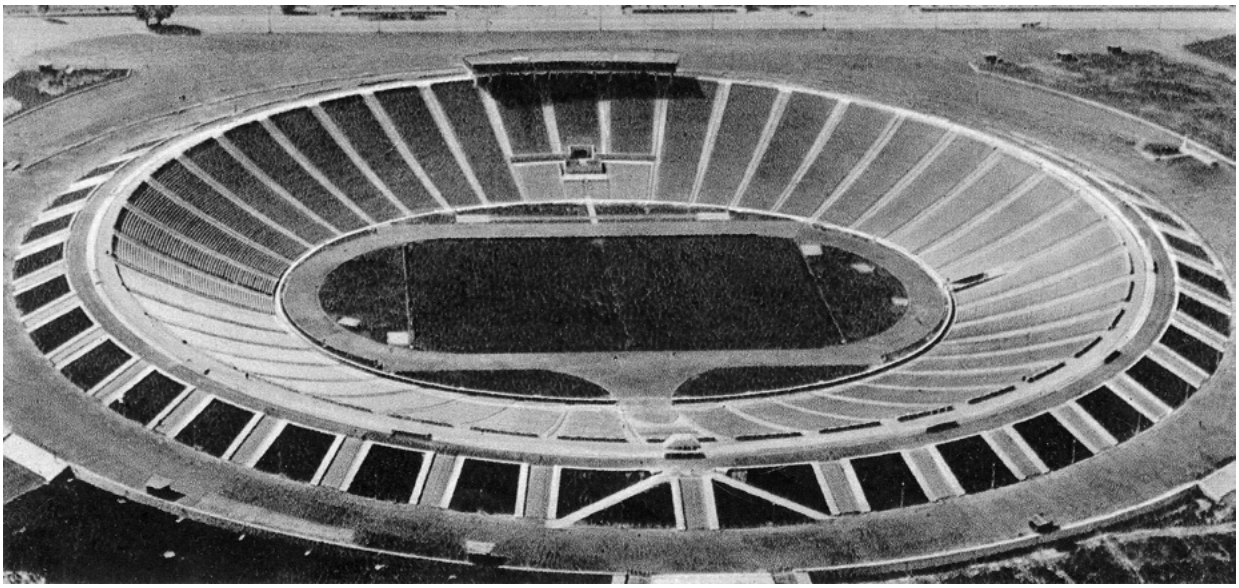
10. Fragment foyer Sali Koncertowej w Pałacu Kultury i Nauki [**21 VII Warszawa**]; cyt. za: Architektura, 1955, nr 7, s. 192.

11. Ażurowa krata w hallu Teatru Lalka, Pałac Kultury i Nauki [**21 VII Warszawa**]; cyt. za: Architektura, 1955, nr 7, s. 191.

12. Widok na Stadion Dziesięciolecia od strony lewobrzeżnej Warszawy [**22 VII Warszawa**]; fot. Bartłomiej Jahn, cyt. za: Architektura, 1958, nr 2, s. nlb.

13. Widok Stadionu Dziesięciolecia z lotu ptaka [**22 VII Warszawa**]; fot. Edmund Kupiecki i Zbyszko Siemaszko, cyt. za: Architektura, 1958, nr 2, s. nlb.

→ 14. Warszawiacy przyglądający się budowie Stadionu Dziesięciolecia [**22 VII Warszawa**]; cyt. za: Stolica, 1955, nr 25, s. 7.

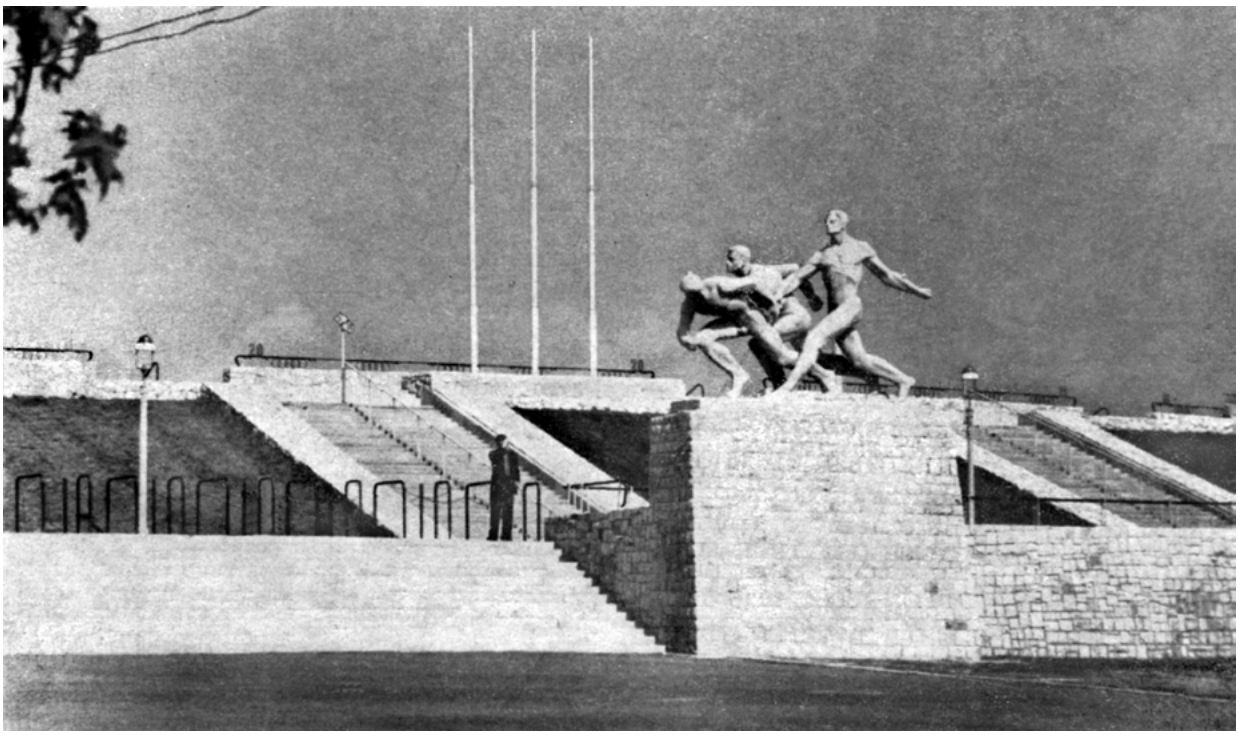

→ 15. Loża Honorowa, Stadion Dziesięciolecia [**22 VII Warszawa**]; fot. Edmund Kupiecki, cyt. za: Architektura, 1958, nr 2, s. nlb.

→ 16. Tablica z matematycznym wzorem wyliczającym krzywą widowni Stadionu Dziesięciolecia [**22 VII Warszawa**]; cyt. za: Architektura, 1958, nr 2, s. nlb.

17. Rzeźba *Sztafeta* Adama Romana przy wejściu na Stadion Dziesięciolecia od strony Al. Księcia Józefa Poniatowskiego [**22 VII Warszawa**]; fot. Romuald Wirszyłło, cyt. za: Architektura, 1955, nr 11, s. 321.

18. Rzeźba *Młodość* Magdaleny Więcek, północna strona korony Stadionu Dziesięciolecia [**22 VII Warszawa**]; cyt. za: Stolica, 1955, nr 47, s. 8.

19. Zegar na Stadionie Dziesięciolecia [**22 VII Warszawa**]; fot. Czesław Olszewski, Jan Siudecki, cyt. za: Architektura, 1958, nr 2, s. nlb.

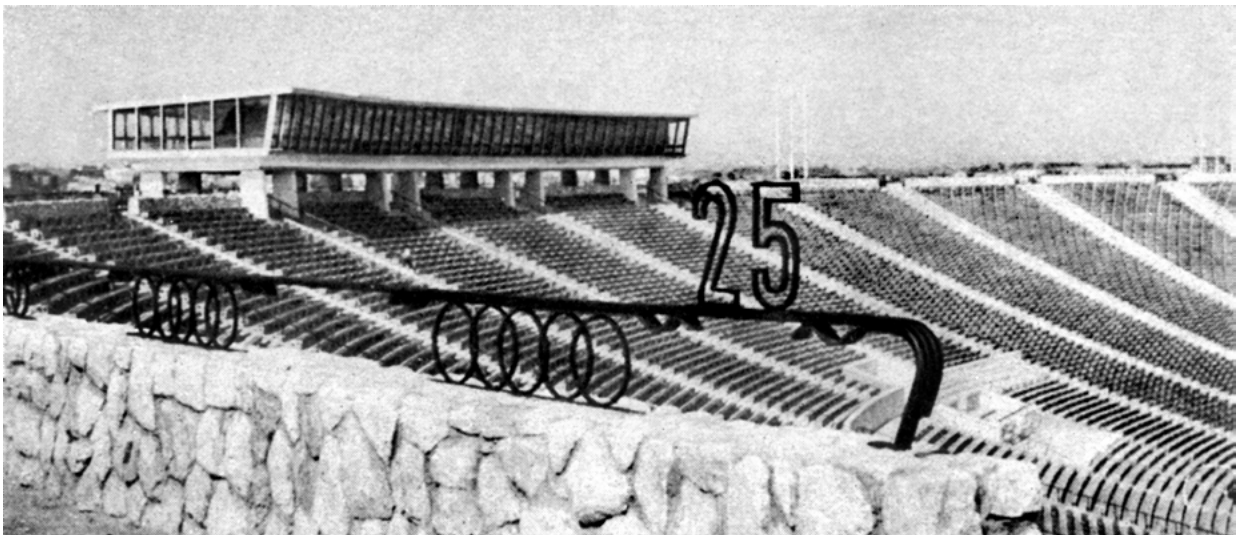

→ 20. Fragment elewacji wejściowej pawilonu sportowego przy Stadionie Dziesięciolecia [**22 VII Warszawa**]; fot. Edmund Kupiecki, cyt. za: Architektura, 1958, nr 2, s. nlb.

↓ 21. Pawilon sportowy przy Stadionie Dziesięciolecia [**22 VII Warszawa**]; fot. Edmund Kupiecki, cyt. za: Architektura, 1958, nr 2, s. nlb.

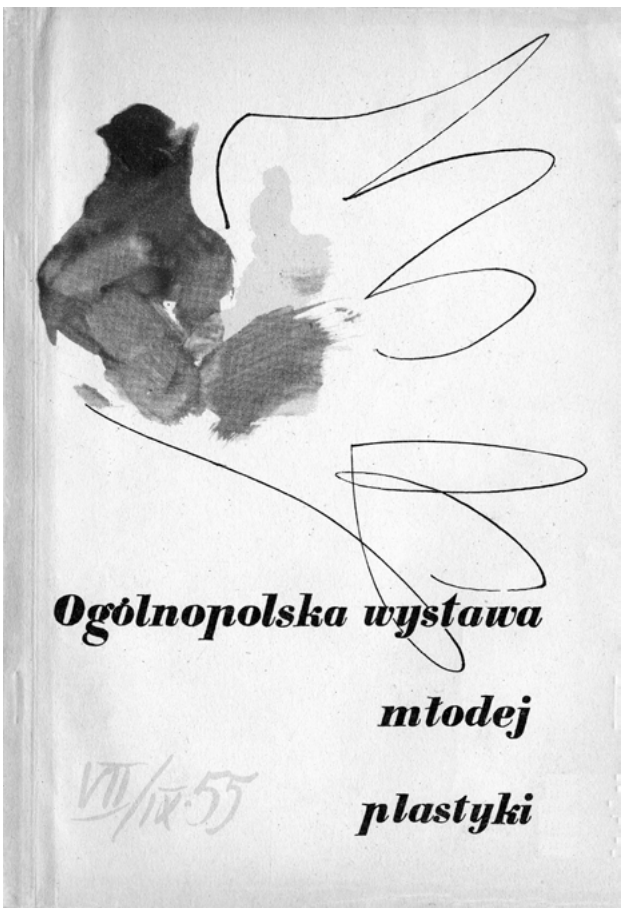
↓ 22. Trybuny i pawilon sprawozdawców na Stadionie Dziesięciolecia, widok od strony zachodniej [**22 VII Warszawa**]; fot. Romuald Wirszyłło, cyt. za: Architektura, 1955, nr 11, s. 323.

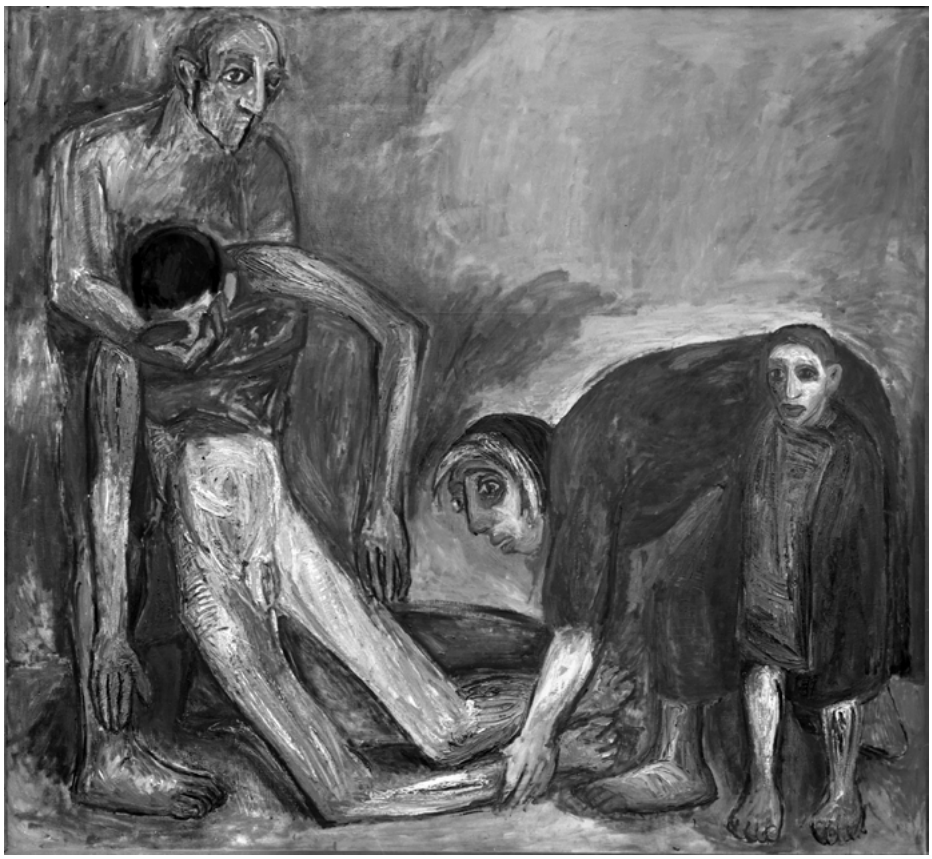

← 23. „Życie Warszawy", 1955, nr 27 (3 VII), okładka [**VII Poznań**].

← 24. Okładka katalogu wystawy: *Ogólnopolska Wystawa Młodej Plastyki*..., W. 1955 [**21 VII-15 X Warszawa**].

25. Izaak Celnikier, *Getto*, olej [**21 VII-15 X Warszawa**]; cyt. za: kat. wystawy *Ogólnopolska Wystawa Młodej Plastyki*..., W. 1955, s. nlb.

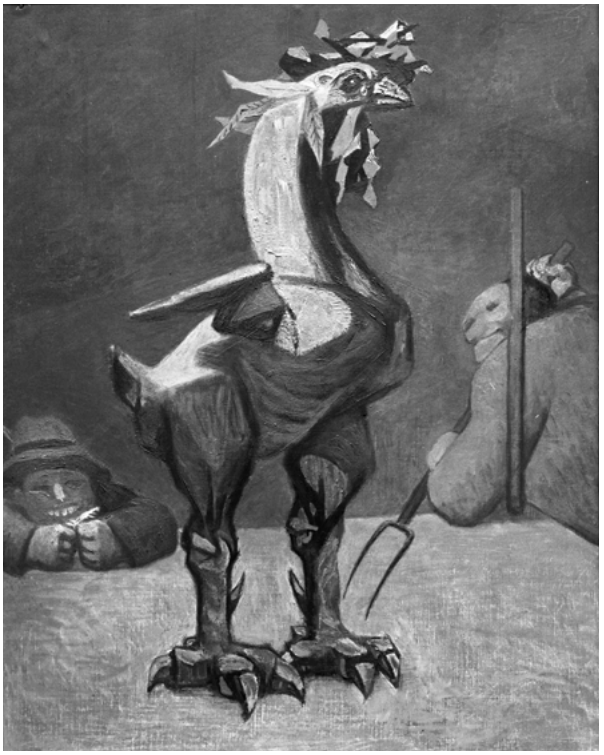
26. Marek Oberländer, *Cebule*, olej [**21 VII-15 X Warszawa**]; cyt. za: Prz. artyst., 1955, nr 3-4, s. 34.

27. Marek Oberländer, *Napiętnowani*, olej [**21 VII-15 X Warszawa**]; cyt. za: kat. wystawy *Ogólnopolska Wystawa Młodej Plastyki*..., W. 1955, s. nlb.

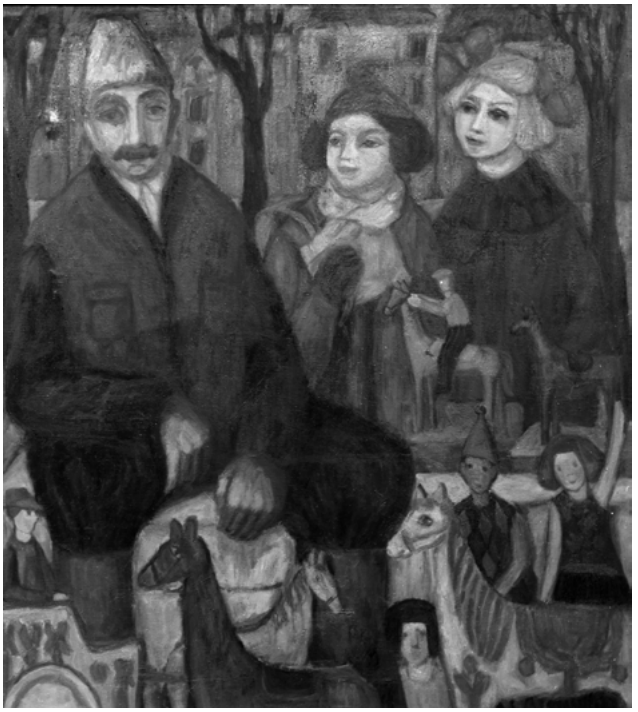
28. Tadeusz Dominik, *Macierzyństwo*, olej [**21 VII-15 X Warszawa**]; cyt. za: Prz. artyst., 1955, nr 3-4, s. 28.

29. Tomasz Gleb, *Pomimo wszystko – kogut*, olej [**21 VII-15 X Warszawa**]; fot. Witalis Wolny, 1955, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

30. Maciej Lachur, *Chłopiec z getta warszawskiego*, olej [**21 VII-15 X Warszawa**]; fot. Witalis Wolny, 1955, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

31. Krzesława Maliszewska, *Chłop z zabawkami*, olej [**21 VII-15 X Warszawa**]; cyt. za: kat. wystawy *Ogólnopolska Wystawa Młodej Plastyki...*, W. 1955, s. nlb.

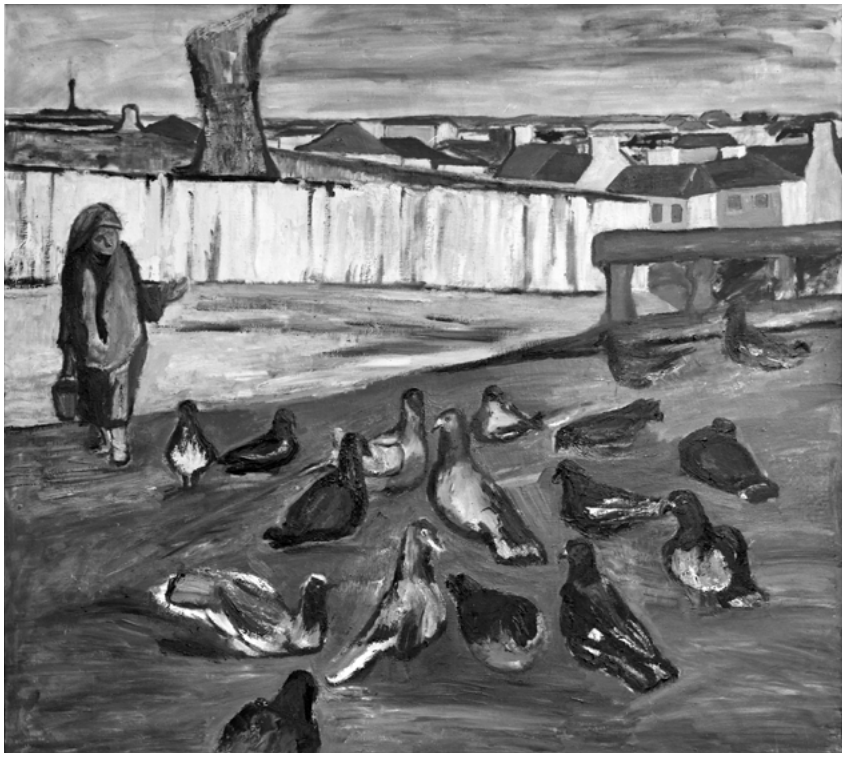
32. Jacek Sempoliński, *Martwa natura z zegarem*, olej [**21 VII-15 X Warszawa**]; cyt. za: Prz. artyst., 1955, nr 3-4, s. 31.

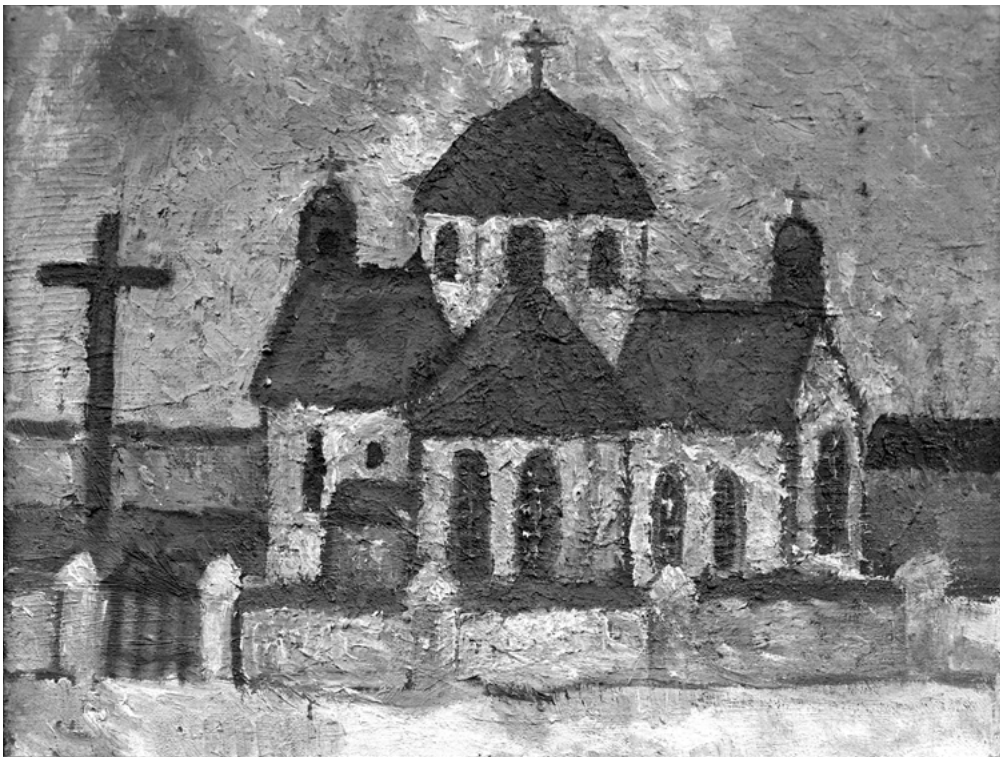
33. Stanisław Michałowski, *Rybaczówka w Bogaczowie*, olej [**21 VII--15 X Warszawa**]; cyt. za: kat. wystawy *Ogólnopolska Wystawa Młodej Plastyki*..., W. 1955, s. nlb.

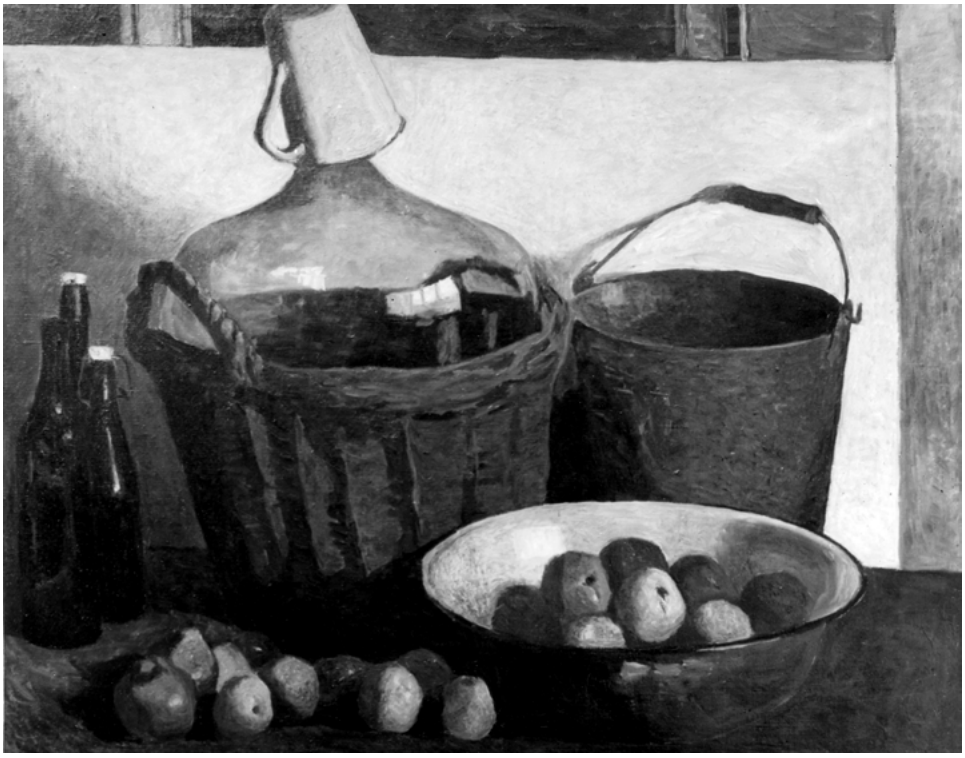
34. Roman Usarewicz, *Partyzanci – rok 1943*, olej [**21 VII-15 X Warszawa**]; fot. Witalis Wolny, 1955, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

35. Teresa Mellerowicz-Gella, *Warszawskie gołębie*, olej [**21 VII-15 X Warszawa**]; fot. Witalis Wolny, 1955, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

36. Jadwiga Madeyska-Wojciechowska, *Krajobraz*, olej [**21 VII-15 X Warszawa**]; fot. Witalis Wolny, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

37. Zdzisław Głowacki, *Martwa natura*, olej [**21 VII-15 X Warszawa**]; cyt. za: kat. wystawy *Ogólnopolska Wystawa Młodej Plastyki...*, W. 1955, s. nlb.

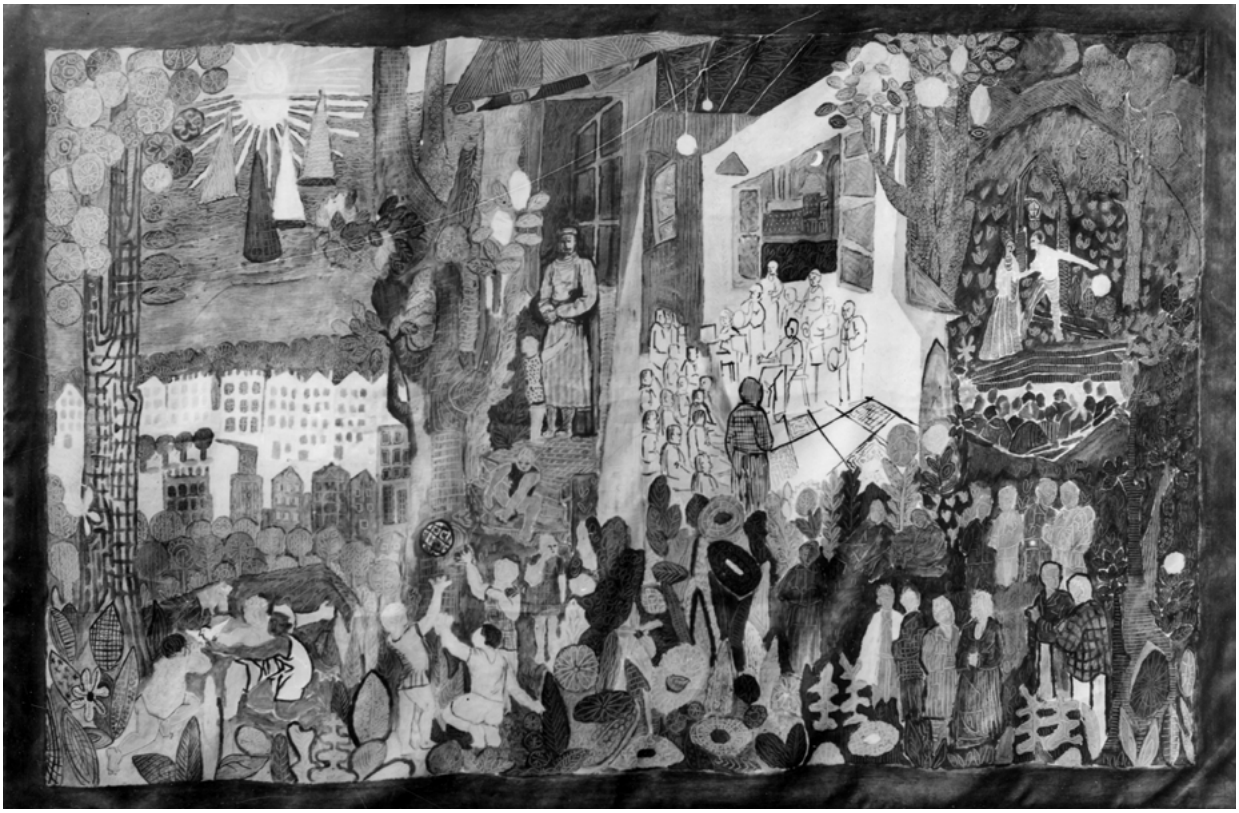
38. Jan Dziędziora, *Martwa natura z pietruszkami*, olej [**21 VII-15 X Warszawa**]; fot. Witalis Wolny, 1955, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

39. Alfons Mazurkiewicz, *Zima w Kocich Górach*, olej [**21 VII-15 X Warszawa**]; cyt. za: kat. wystawy *Ogólnopolska Wystawa Młodej Plastyki*..., W. 1955, s. nlb.

40. Andrzej Strumiłło, *Portret podwójny*, olej [**21 VII-15 X Warszawa**]; cyt. za: kat. wystawy *Ogólnopolska Wystawa Młodej Plastyki*..., W. 1955, s. nlb.

41. Antoni Kolonko, *Pokój*, tkanina malowana [**21 VII-15 X Warszawa**]; fot. Witalis Wolny, 1955, Arch. Pracowni Dokumentacji Sztuk Wizualnych XX-XXI w. IS PAN.

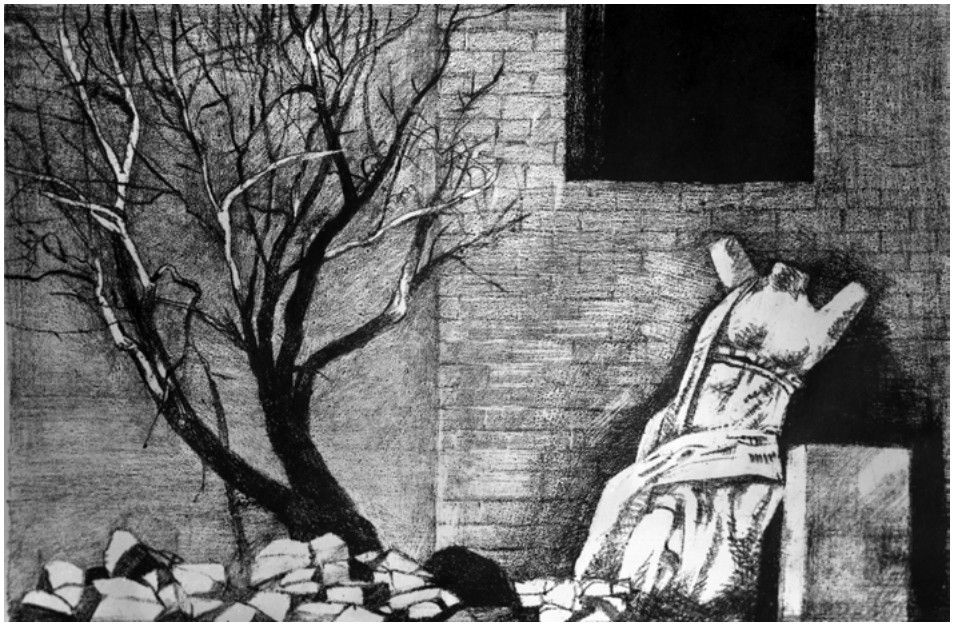
42. Lucjan Mianowski, *Atak lotniczy*, litografia [**21 VII-15 X Warszawa**]; fot. Witalis Wolny, Krystyna Lisowska, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

43. Katarzyna Latałło, tusz z cyklu „Nie ma potopu” [**21 VII-15 X Warszawa**]; fot. Witalis Wolny, Arch. Pracowni Dokumentacji Sztuk Wizualnych XX-XXI w. IS PAN.

44. Jan Tarasin, *Gazeta*, litografia z cyklu „Dom” [**21 VII-15 X Warszawa**]; fot. Witalis Wolny, Ignacy Gołda, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

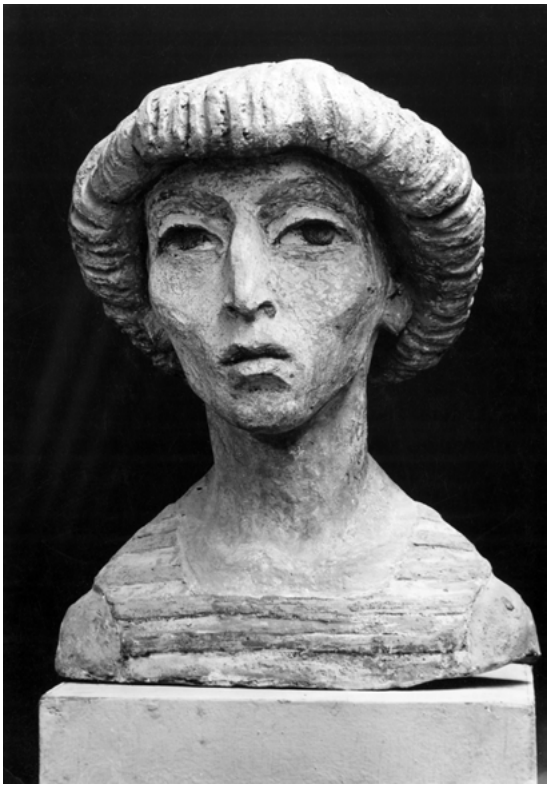
45. Jan Tarasin, *Drzewo*, litografia z cyklu „Dom” [**21 VII-15 X Warszawa**]; cyt. za: kat. wystawy *Ogólnopolska Wystawa Młodej Plastyki*..., W. 1955, s. nlb.

46. Kazimierz Fajkosz, *Dzieci świata*, ceramika [**21 VII-15 X Warszawa**]; cyt. za: Prz. artyst., 1955, nr 3-4, s. 58.

47. Tadeusz Sieklucki, *Na Tajwanie*, gips [**21 VII-15 X Warszawa**]; cyt. za: Prz. artyst., 1955, nr 3-4, s. 50.

48. Helena i Roman Husarscy, *Aktorka*, ceramika [**21 VII-15 X Warszawa**]; cyt. za: Prz. artyst., 1955, nr 3-4, s. 45.

49. Magdalena Więcek, *Matka*, gips patynowany [**21 VII-15 X Warszawa**]; cyt. za: Prz. artyst., 1955, nr 3-4, s. 47.

50. Józef Kaliszan, *Pomóżcie mu*, gips [**21 VII--15 X Warszawa**]; cyt. za: Prz. artyst., 1955, nr 3-4, s. 48.

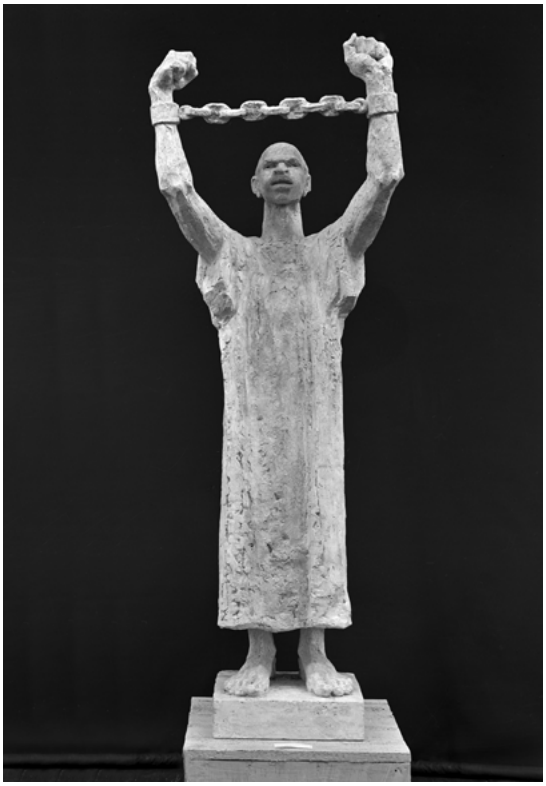
51. Jerzy Jarnuszkiewicz, *Myjąca włosy*, gips [**21 VII-15 X Warszawa**]; fot. Tadeusz Kaźmierski, Witalis Wolny, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

52. Antoni Kostrzewa, *Żołnierz pokoju*, granit [**21 VII-15 X Warszawa**]; cyt. za: Prz. artyst., 1955, nr 3-4, s. 54.

53. Łucja Skomorowska, *Głowa „Murka”*, gips patynowany [**21 VII-15 X Warszawa**]; fot. Witalis Wolny, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

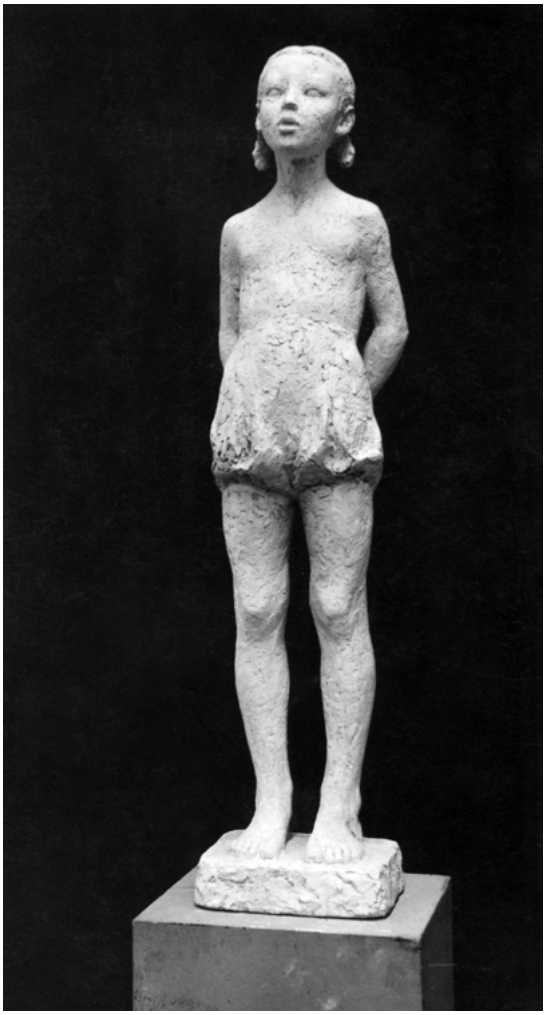

54. Adam Smolana, *Kenia*, gips [**21 VII-15 X Warszawa**]; cyt. za: Prz. artyst., 1955, nr 3-4, s. 51.

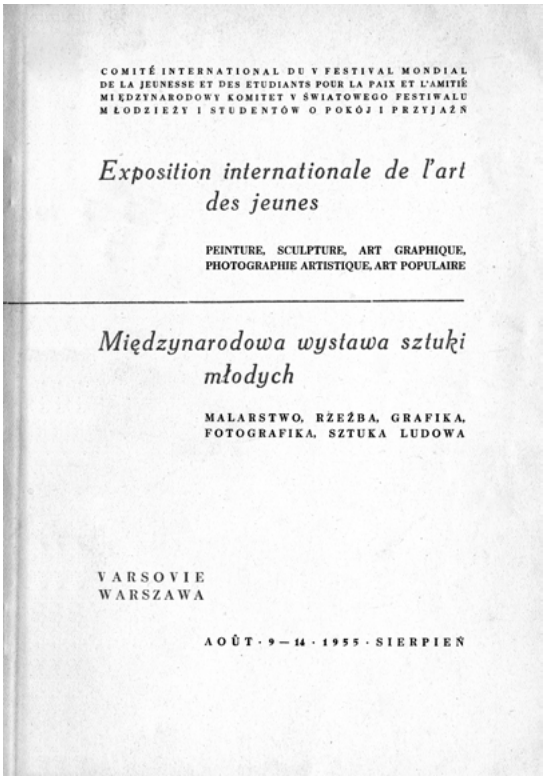

55. Jerzy Bereś, *Xawery Dunikowski*, gips [**21 VII-15 X Warszawa**]; cyt. za: Prz. artyst., 1955, nr 3-4, s. 49.

→ 56. Anna Pietrowiec, *Marysia*, gips [**21 VII-15 X Warszawa**]; cyt. za: Prz. artyst., 1955, nr 3-4, s. 56.

→ 57. Okładka katalogu wystawy: *Międzynarodowa wystawa sztuki młodych. Malarstwo, rzeźba, grafika, fotografika, sztuka ludowa*, W. 1955 [**3-31 VIII Warszawa**].

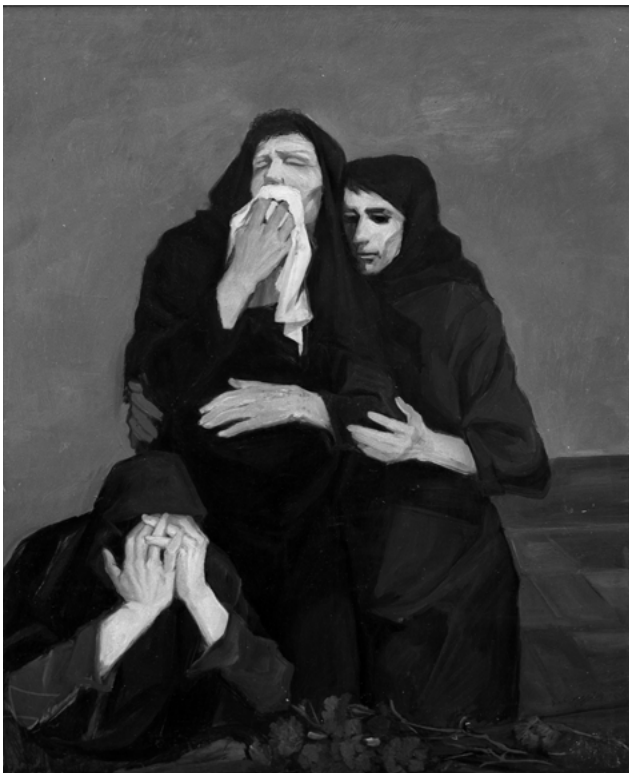
58. Roger Somville, *Młody górnik*, olej [**3-31 VIII Warszawa**]; fot. n.n., Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

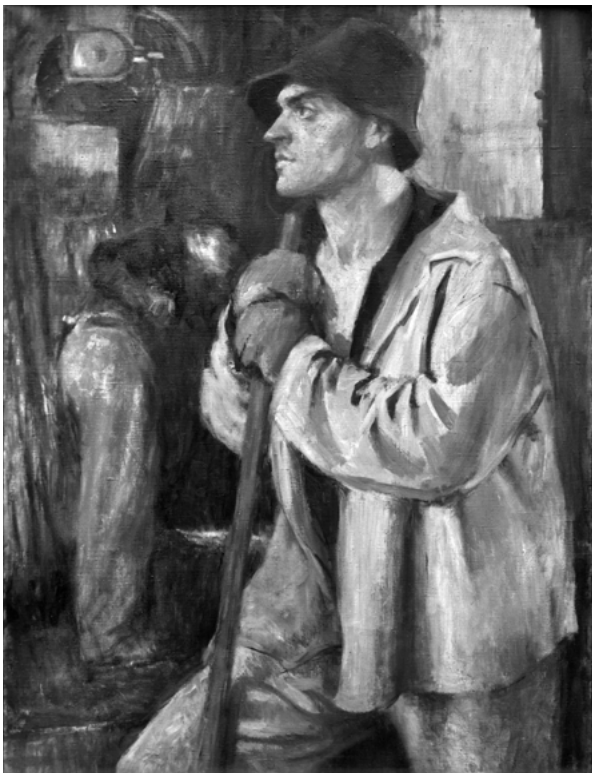
59. Sven Olov Ehrén, *Naprawa sieci*, olej [**3-31 VIII Warszawa**]; fot. n.n., Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

60. Michaił Trufanow, *Palacz*, olej [**3-31 VIII Warszawa**]; fot. n.n., 1955, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

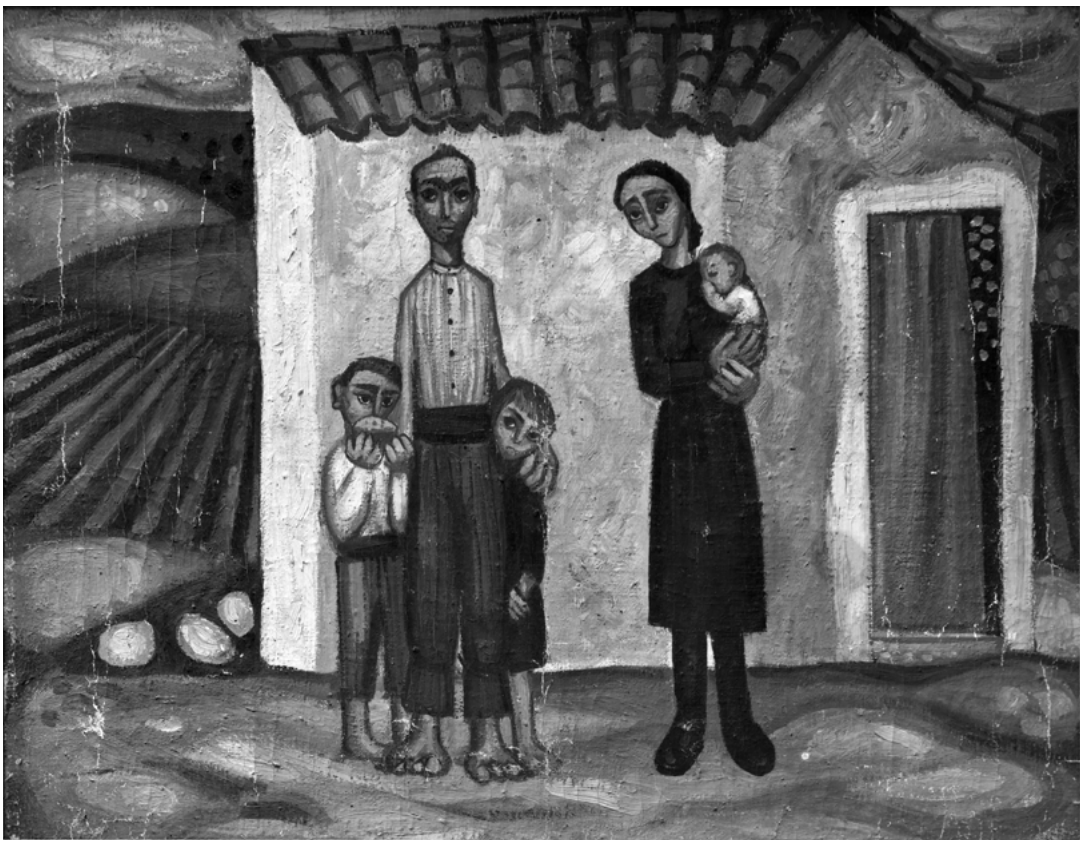
61. Giovanni Cappelli, *Matka zamordowanego robotnika*, olej [**3-31 VIII Warszawa**]; fot. n.n., Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

62. Martin Sladký, *Młody hutnik*, olej [**3-31 VIII Warszawa**]; fot. n.n., 1955, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

63. Walentin Zadorożny, *Oni są nieśmiertelni [Bohaterzy Krasnodonu]*, olej [**3-31 VIII Warszawa**]; fot. n.n., Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

64. Rafael Miranda, *Rodzina robotnicza*, olej [**3-31 VIII Warszawa**]; fot. n.n., Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

65. Hilkka Raunisto, *Kobieta z chlebem*, olej [**3-31 VIII Warszawa**]; fot. n.n., Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

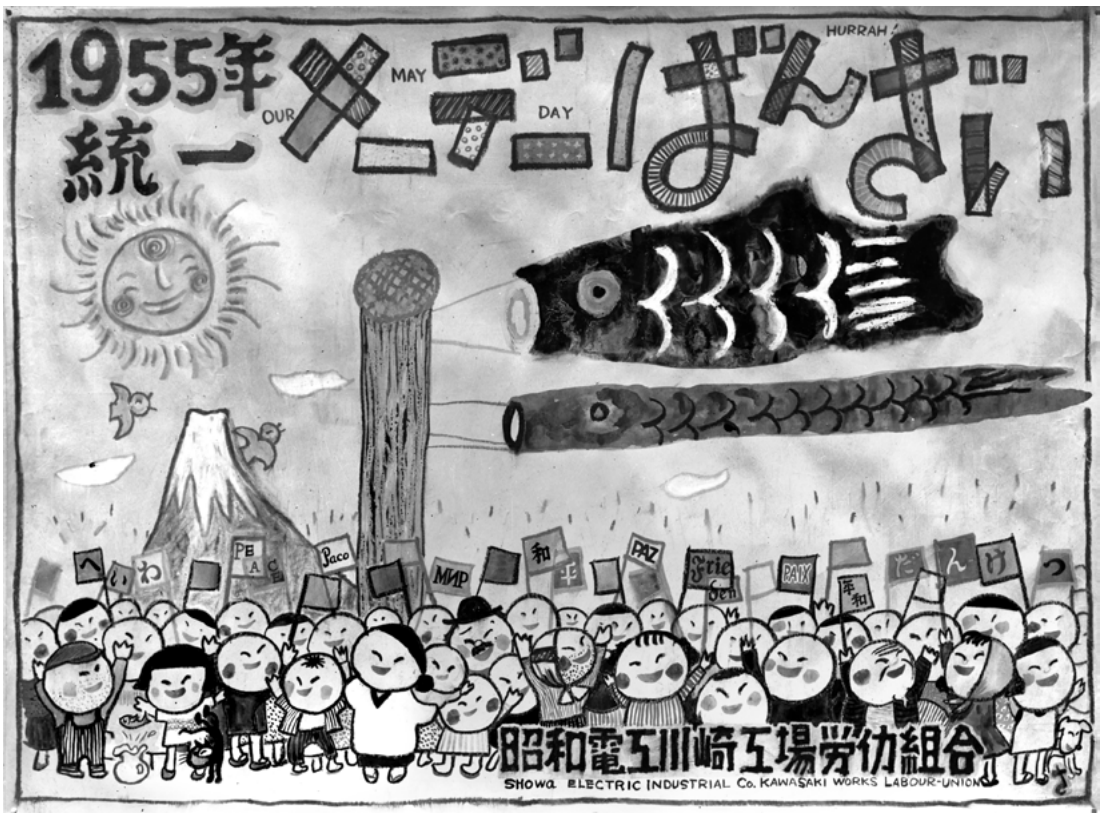
66. André Domanovsky, *Hutnicy*, olej [**3-31 VIII Warszawa**]; fot. n.n., Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

67. Najden Petkow, *W ogrodzie*, rysunek kredką [**3-31 VIII Warszawa**]; fot. n.n., Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

68. Saori Akutagawa, *Bomba atomowa*, tkanina malowana [**3-31 VIII Warszawa**]; fot. n.n., Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

69. Kiyoshi Awazu, Plakat festiwalowy [**3-31 VIII Warszawa**]; fot. n.n., 1955, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

70. Makoto Ueno, *Ofiara bomby atomowej wzywa do walki o Pokój*, litografia [**3-31 VIII Warszawa**]; fot. n.n., 1955, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

71. Hanna Dąbkowska, *Rynek w Sandomierzu*, litografia [**3-31 VIII Warszawa**]; fot. n.n., Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

72. „Olivio", *Towarzysze, pomścijcie mnie!*, linoryt z cyklu „Terror frankistowski" [**3-31 VIII Warszawa**]; fot. n.n., 1955, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

73. Garcia Arturo Bustos, linoryt z cyklu „Gwatemala" [**3-31 VIII Warszawa**]; fot. n.n., 1955, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

74. Zizi Macris, *Sieroty*, drzeworyt z cyklu „Obrazy z Grecji", fot. n.n., 1955, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

75. Renina Katz, ilustracja do książki Jorge Amado *Podziemia wolności*, linoryt [**3-31 VIII Warszawa**]; fot. n.n., Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

76. Maria Hiszpańska-Neuman, *O prawo do życia I*, linoryt, [**3-31 VIII Warszawa**]; fot. n.n., Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

77. Birgitta Malmsten, *Dzieci*, tkanina [**3-31 VIII Warszawa**]; fot. n.n., 1955, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

78. Maria Pinińska, *Matka*, gips [**3-31 VIII Warszawa**]; fot. n.n., Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

79. Augusto Perez, *Głowa murarza*, gips [**3-31 VIII Warszawa**]; fot. n.n., 1955, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

80. N.N., *Hutnik*, rzeźba, brąz patynowany [**3-31 VIII Warszawa**]; fot. n.n., Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

81. Iwanka Sokerowa, *Tancerka*, gips patynowany [**3-31 VIII Warszawa**]; fot. n.n., 1955, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

82. Ul. Nowy Świat z rozpiętymi nad nią barwnymi chustami [**31 VII-14 VIII Warszawa**]; Arch. Pracowni Dokumentacji Sztuk Wizualnych XX-XXI w. IS PAN.

83. Ul. Marszałkowska, fragment fryzu projektu Henryka Tomaszewskiego i Wojciecha Fangora [**31 VII-14 VIII Warszawa**]; fot. n.n.; Arch. Pracowni Dokumentacji Sztuk Wizualnych XX-XXI w. IS PAN.

84. Ul. Marszałkowska, fragment tryptyku „Żądamy zakazu broni atomowej” projektu Jerzego Hryniewieckiego [**31 VII-14 VIII Warszawa**]; Arch. Pracowni Dokumentacji Sztuk Wizualnych XX-XXI w. IS PAN.

→ 85. Ul. Marszałkowska, plakat Tadeusza Trepkowskiego pt. *Nie*, w aranżacji Pawła Bujnickiego [**31 VII-14 VIII Warszawa**], fot. n. n., 1955; Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

→ 86. Ul. Smolna 13, malowidło *Pokój* projektu Jana Młodożeńca [**31 VII-14 VIII Warszawa**]; Arch. Pracowni Dokumentacji Sztuk Wizualnych XX-XXI w. IS PAN.

87. Wybrzeże Kościuszkowskie, Stoisko Cepelii [**31 VII-14 VIII Warszawa**]; Arch. Pracowni Dokumentacji Sztuk Wizualnych XX-XXI w. IS PAN.

88. Plac Konstytucji, Stoisko Cepelii [**3-31 VIII Warszawa**]; cyt. za: Przem. lud. i artyst., 1956, nr 1, s. 57.

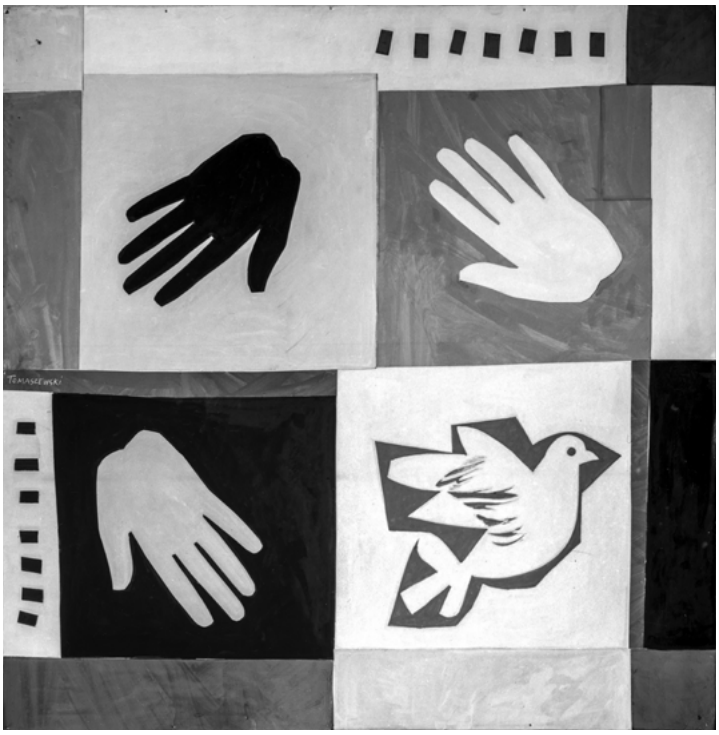
→ 89. Warszawa, skrzyżowanie ul. Marszałkowskiej z Al. Jerozolimskimi, dekoracja V Światowego Festiwalu Młodzieży i Studentów [**31 VII-14 VIII Warszawa**]; Arch. Pracowni Dokumentacji Sztuk Wizualnych XX-XXI w. IS PAN.

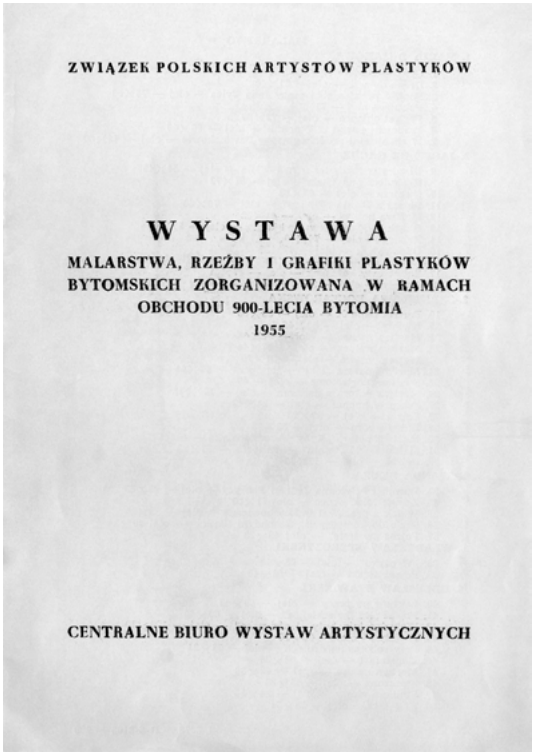

→ 90. Warszawa, Wybrzeże Kościuszkowskie, fragment dekoracji V Światowego Festiwalu Młodzieży i Studentów [**31 VII-14 VIII Warszawa**]; Arch. Pracowni Dokumentacji Sztuk Wizualnych XX-XXI w. IS PAN.

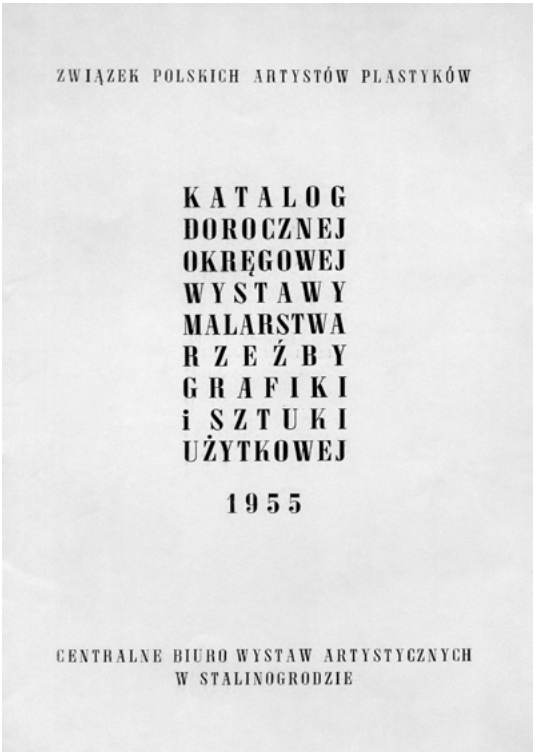

→ 91. Chusta festiwalowa projektu Henryka Tomaszewskiego, 1955 [**31 VII--14 VIII Warszawa**]; fot. Walentyna Mądroszkiewicz, 1957, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

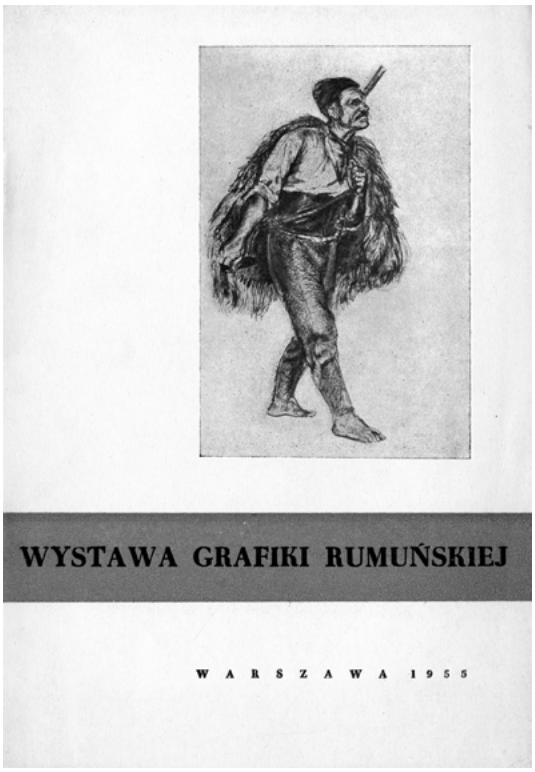

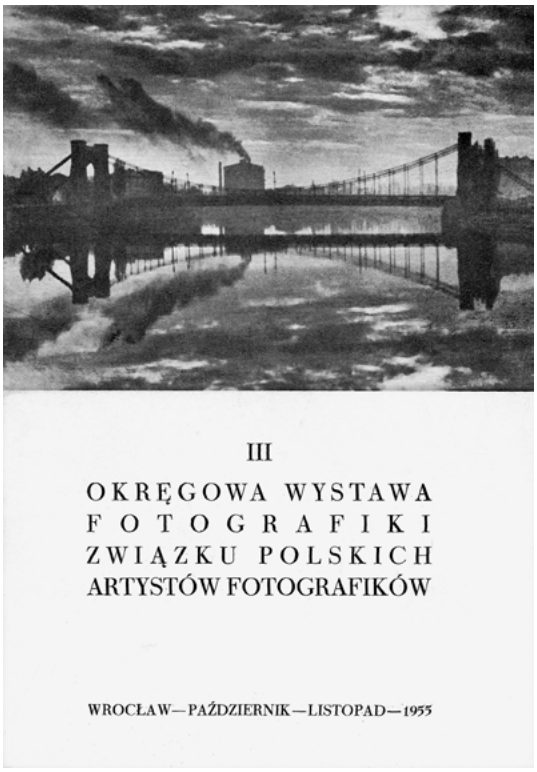
92. Okładka katalogu wystawy: *Wystawa malarstwa, rzeźby i grafiki plastyków bytomskich zorganizowana w ramach obchodu 900-lecia Bytomia*, Stalinogród 1955 [**VII Bytom**].

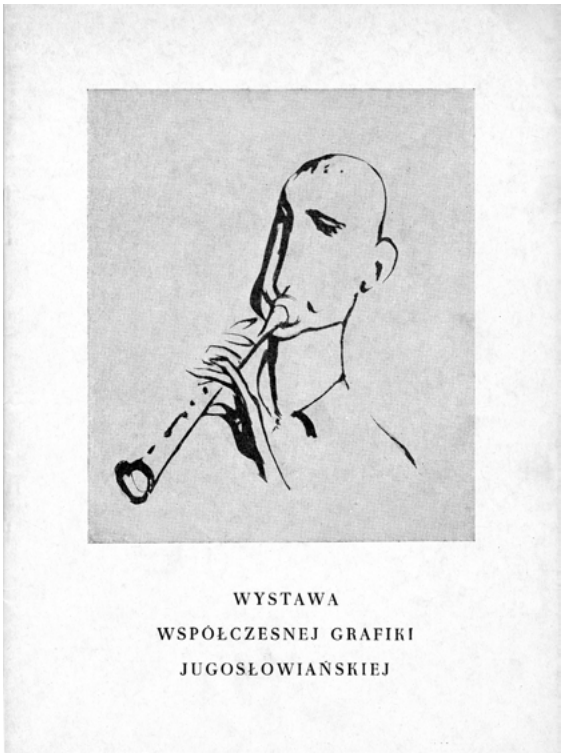
93. Okładka katalogu wystawy: *Katalog dorocznej okręgowej wystawy malarstwa, rzeźby, grafiki i sztuki użytkowej*... Stalinogród 1955 [**15 IX-X Stalinogród (Katowice)**].

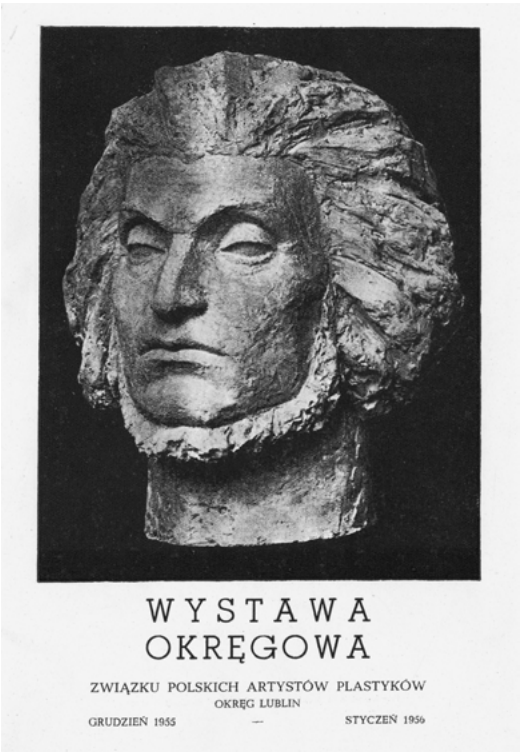
94. Okładka katalogu wystawy: *Wystawa grafiki rumuńskiej*, W. 1955 [**20 IX-9 X Warszawa**].

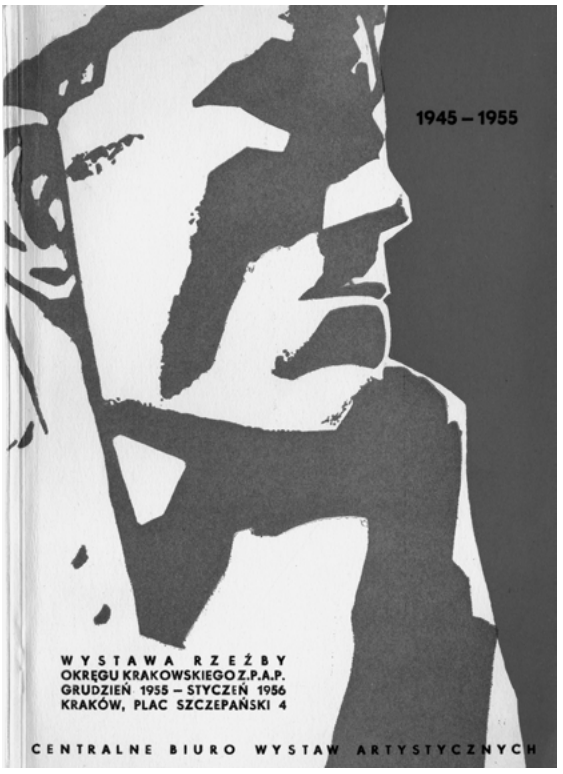
95. Okładka katalogu wystawy: *III Okręgowa Wystawa Fotografiki Związku Polskich Artystów Fotografików*, Wrocław 1955 [**25 X-XI Wrocław**].

96. Okładka katalogu wystawy: *Wystawa współczesnej grafiki jugosłowiańskiej*, W. 1955 [**29 XI--29 XII Warszawa**].

97. Okładka katalogu wystawy: *Wystawa Okręgowa i retrospektywna prac powstałych w okresie 10-lecia. Malarstwo – rysunek – grafika – rzeźba*, Lublin 1955 [**4 XII-I 1956 Lublin**].

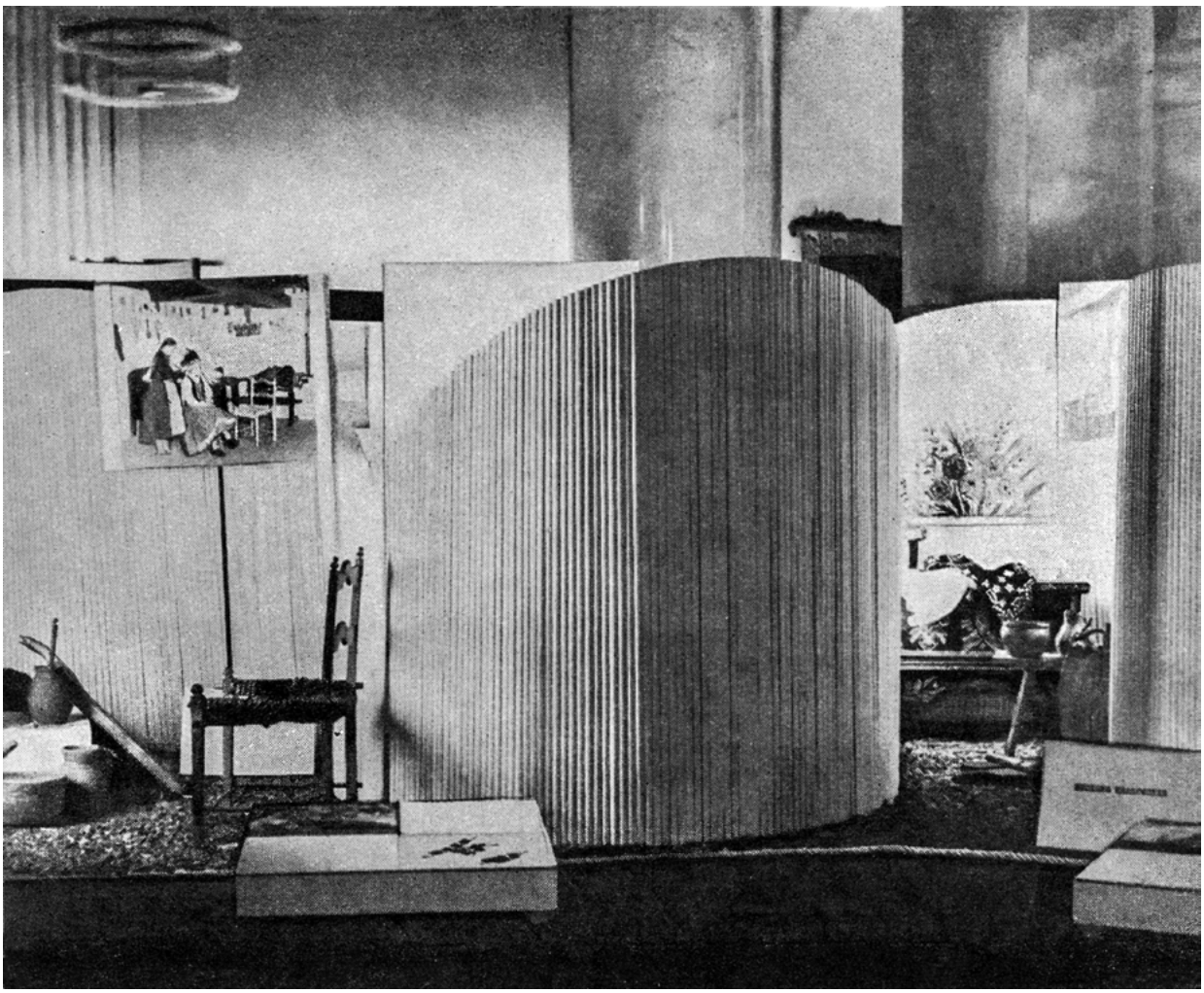
98. Okładka katalogu wystawy: *Okręgowa wystawa X-lecia rzeźby Związku Polskich Artystów Plastyków w Krakowie, 1945-1955*, W. 1956 [**22 XII-22 I 1956 Kraków**].

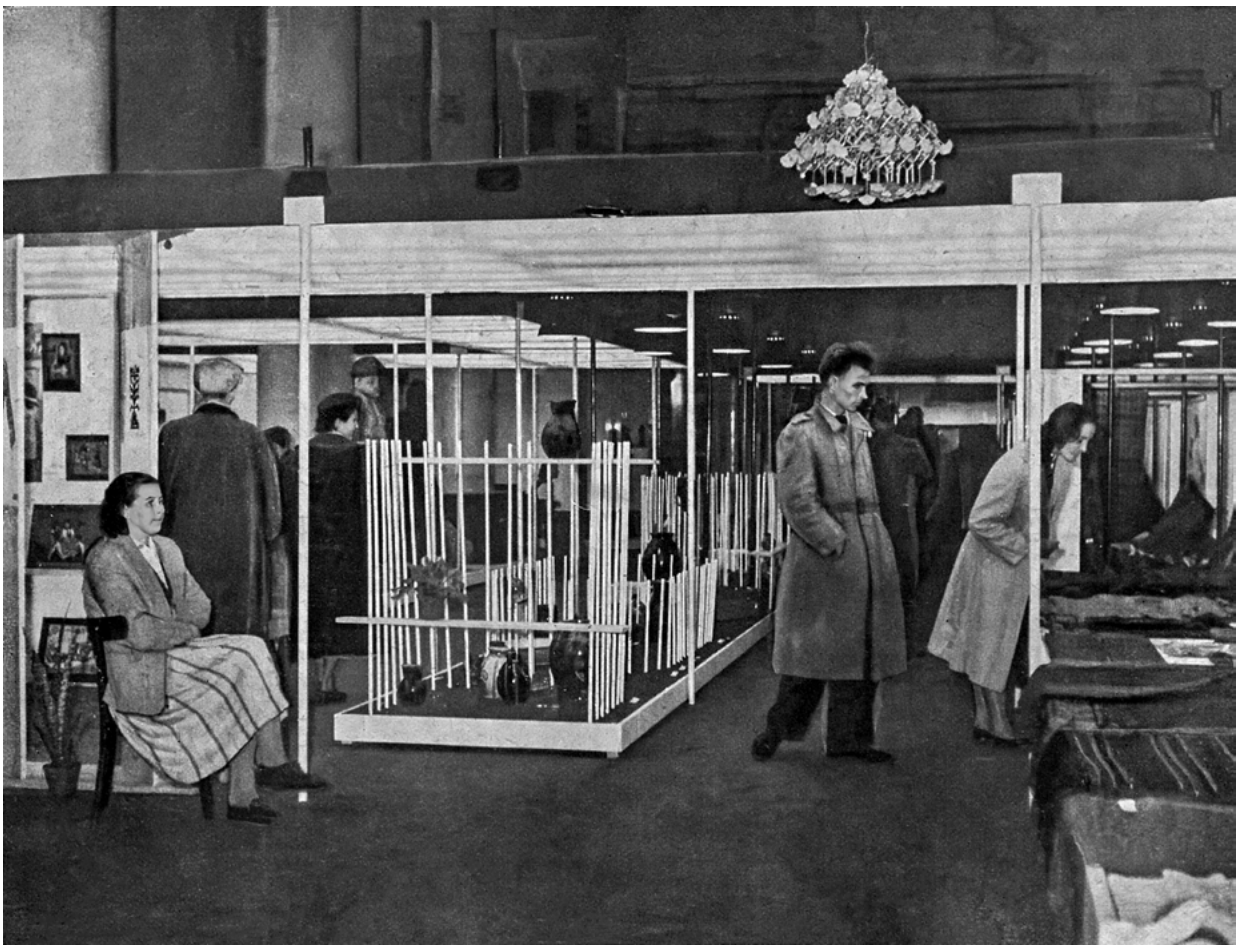
99. Hassan Heshmat, figurka, ceramika [**IX-9 X Warszawa**];
fot. Witalis Wolny, 1955, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

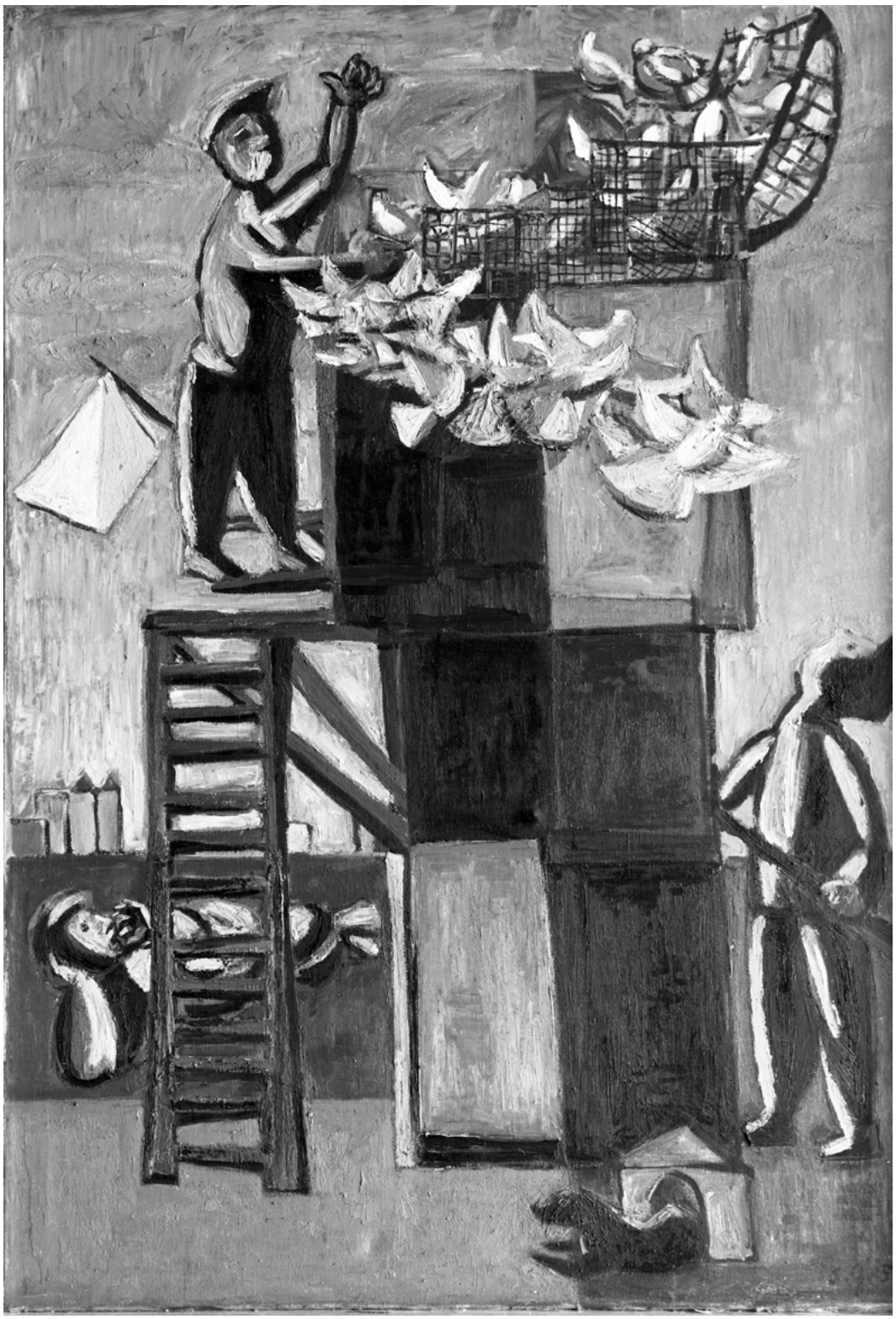
100. Sami Ratha, *Odpoczynek*, tempera [**IX-9 X Warszawa**];
fot. Witalis Wolny, 1955, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

101. Fragment ekspozycji Ogólnopolskiej Wystawy Sztuki Ludowej 10-lecia, stoiska regionalne [**4 XI-XII Warszawa**]; cyt. za: Przem. lud. i artyst., 1956, nr 1, s. 62.

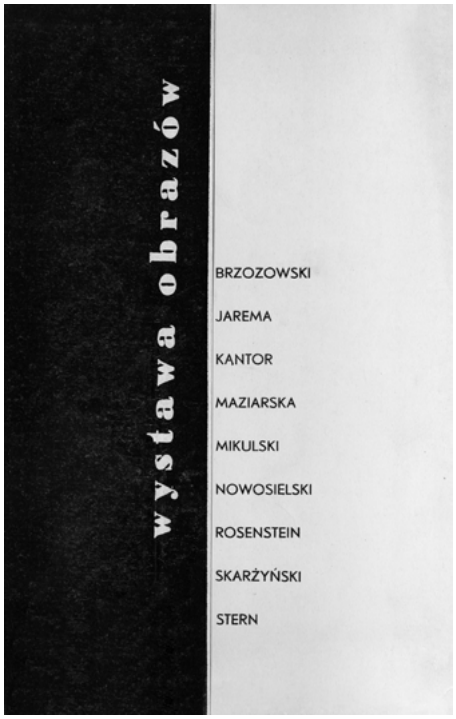

102. Fragment ekspozycji Ogólnopolskiej Wystawy Sztuki Ludowej 10-lecia, stoisko z ceramiką [**4 XI-XII Warszawa**]; cyt. za: Przem. lud. i artyst., 1956, nr 1, s. 74.

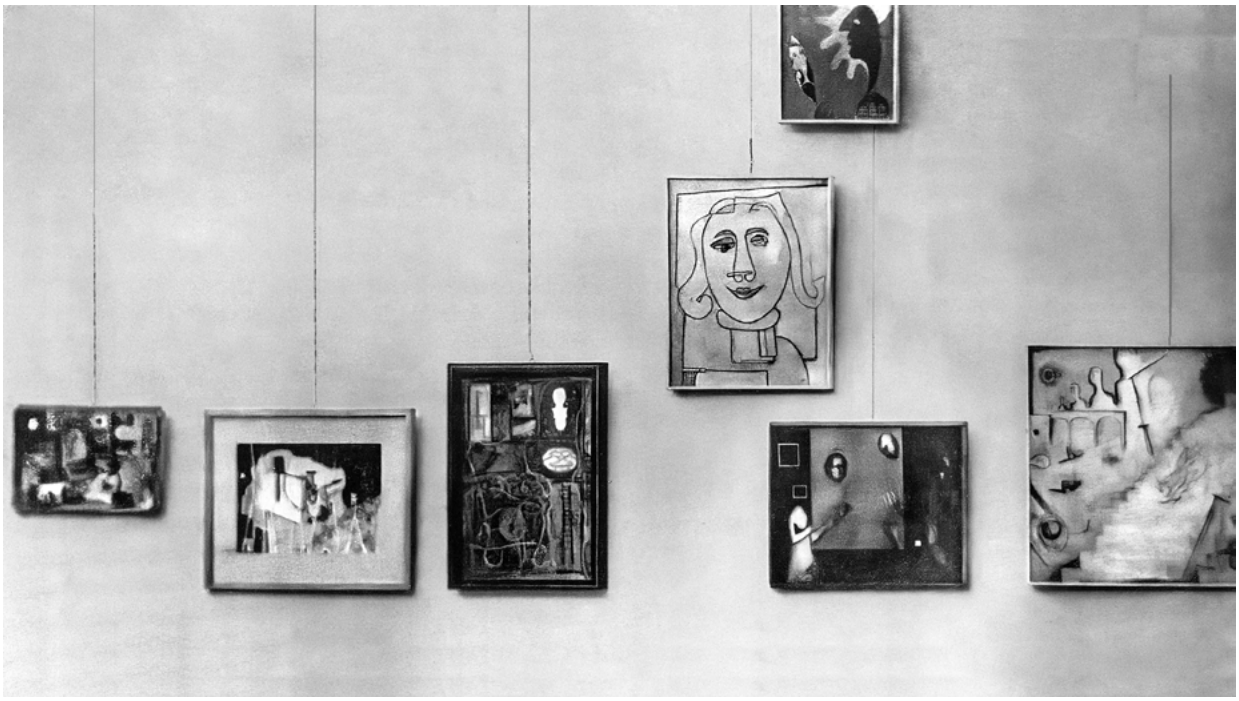
103. Stefan Gierowski, *Gołębnik*, olej [**7 XI-XII Warszawa**]; fot. Walentyna Mądroszkiewicz, 1956, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

→ 104. Okładka katalogu wystawy: *Wystawa obrazów: Brzozowski, Jarema, Kantor, Maziarska, Mikulski, Nowosielski, Rosenstein, Skarżyński, Stern*, Kr. 1955 [**13 XI-11 XII Kraków**].

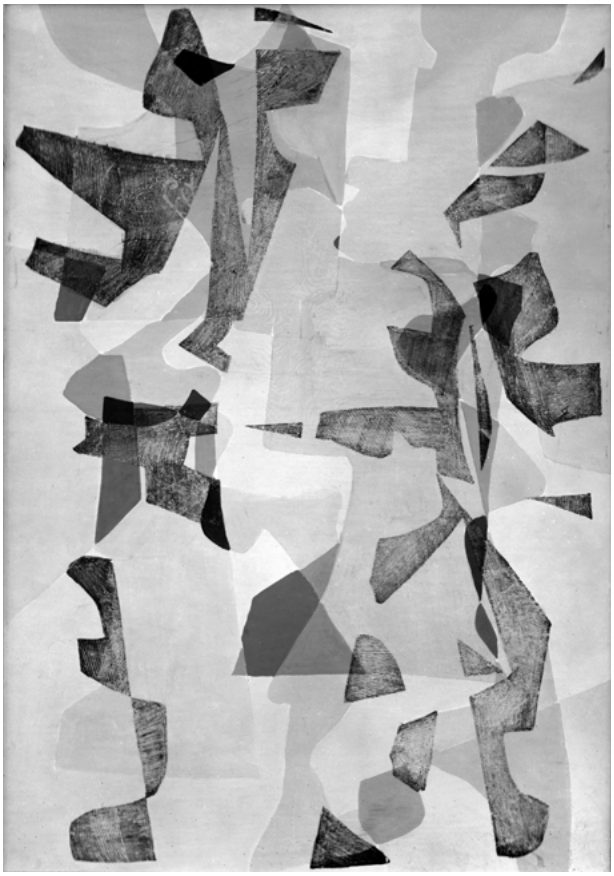
105. Jerzy Skarżyński, gwasze, fragment ekspozycji [**13 XI-11 XII Kraków**]; fot. Walentyna Mądroszkiewicz, 1955, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

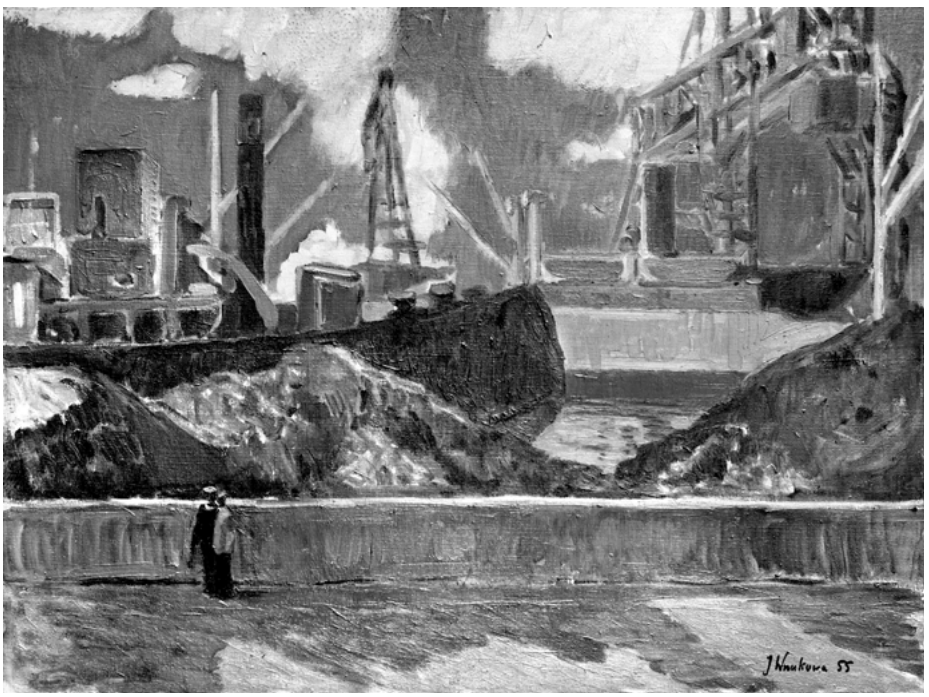
106. Erna Rosenstein, obrazy, fragment ekspozycji, [**13 XI-11 XII Kraków**]; cyt. za: *Nowocześni a socrealizm*, t. 1, red. Marek Świca, Józef Chrobak, Kraków 2000, s. 241.

107. Erna Rosenstein, *Królestwo zwierząt heraldycznych*, olej, 1955 [**13 XI-11 XII Kraków**]; fot. Walentyna Mądroszkiewicz, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

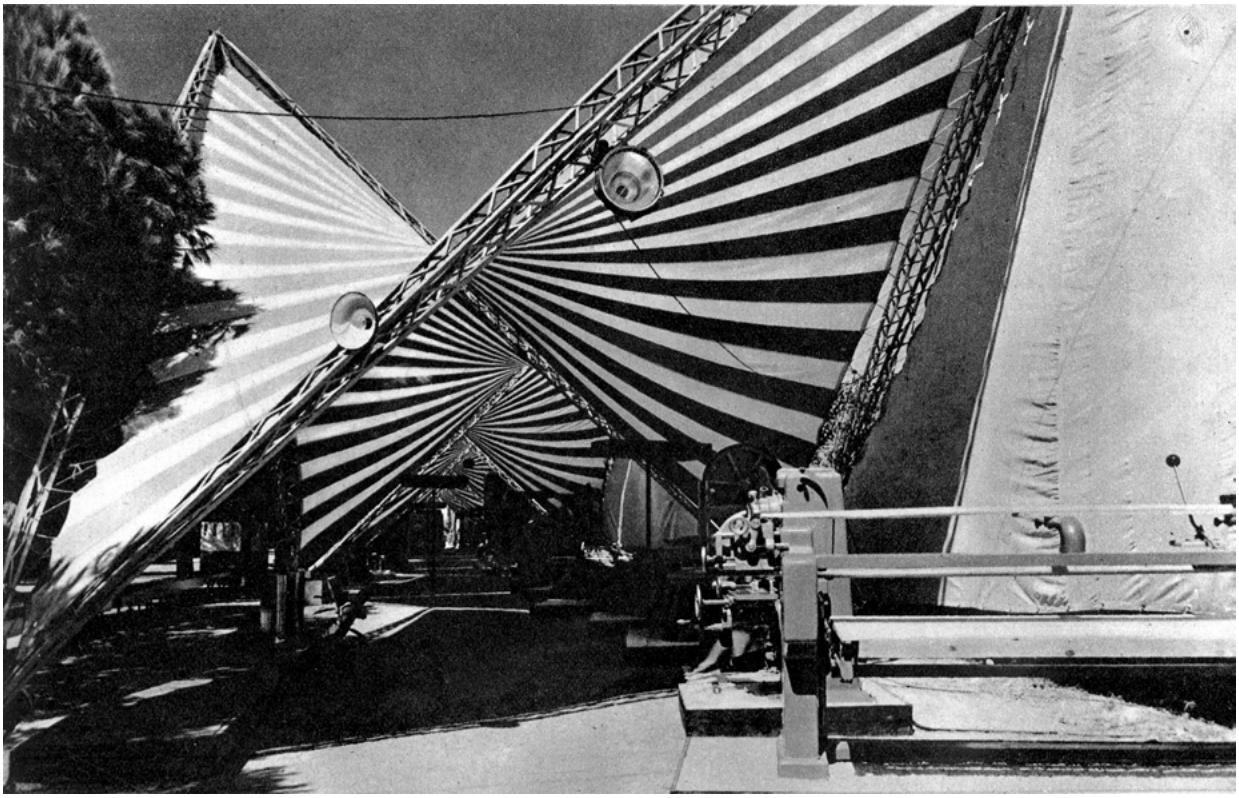
108. Maria Jarema, *Znaki*, monotypia z temperą [**13 XI--11 XII Kraków**]; fot. Walentyna Mądroszkiewicz, 1955, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

109. Józefa Wnukowa, *W basenie węglowym*, olej, 1955 [**XI-XII Sopot**]; fot. Walentyna Mądroszkiewicz, 1956, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

110. Maria Pinińska, *Dziewczyna z gołębiem*, gips [**21 XII-I 1956 Warszawa**]; fot. Witalis Wolny, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych IS PAN.

111. Pawilon Polski projektu Oskara Hansena i Lecha Tomaszewskiego, XXIV Międzynarodowe Targi w Izmirze [**21 VIII-20 IX Izmir**]; cyt. za: Projekt, 1956, nr 1, s. 21.